

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
VIDES ZINĀTNES NODAĻA

VIDES KOMUNIKĀCIJAS RAKSTURS
LATVIJAS INFORMATĪVAJĀ TELPĀ
MAĢISTRA DARBS

Autore: Jūlija Tereščenko

Stud. apl. jz11011

Darba vadītājs: Māris Kļaviņš,

Prof., Dr.habil.ķīm.

Konsultante: Inta Brikše,

Prof., Dr. Paed.

RĪGA, 2013

Satura radītājs

Anotācija	4
Abstract	5
Apzīmējumu saraksts	6
Ievads	7
1. Literatūras apskats.....	9
1.1. Vides politika kā informācijas signāls vides komunikācijā	9
1.1.1. Vides politikas prioritātes Apvienoto Nāciju Organizācijā: īss apraksts	9
1.1.2. Vides politikas prioritātes Eiropas Savienībā: īss apraksts	16
1.1.3. Vides politikas prioritātes Latvijā: īsa analīze.....	22
1.2. Mediji kā vides informācijas atveidošanas instruments	27
1.2.1. Vides komunikācijas principu īss apskats	27
1.2.2. Tendences informācijas vidē.....	32
1.2.3. Vides komunikācijas īstenošana Latvijas mediju telpā.....	33
1.3. Sabiedrības vides problēmu izpratne un līdzdalība	37
1.3.1. Sabiedrības pārliecības par vidi.....	37
1.3.2. Sabiedrības līdzdalību ietekmējošie faktori	40
1.3.3. Vides problēmu izpratne un līdzdalība: situācija Latvijā.....	42
2. Materiāli un metodes.....	45
2.1. Kontentanalīze.....	45
2.2. Aptauja	46
3. Rezultāti un to apspriešana.....	48
3.1. Kontentanalīze.....	48
3.1.2 Interneta mediju kontentanalīze	61
3.2. Aptaujas rezultāti	62
3.3. Valodas izmantošana, lietojot medijus, un vides apziņa	69
3.3.1. Vides apziņu ietekmējošie faktori	69
3.3.2. Informācijas saņemšanas valoda un respondentu intereses un vides apziņa	71
3.3.3. Grupu analīzes rezultātu apkopojums	75
3.4. Rezultātu apspriešana.....	77
3.4.1. Rezultātu apkopošana.....	77
3.4.2.Likumsakarību trūkums, atkāpe no hipotēzes	79
3.4.3. Rezultātu svarīgums un tālākās pētījuma attīstības	79
Secinājumi.....	81

Pateicības.....	83
Acknowledgements	83
Izmantotā literatūra un avoti	84
Pielikumi	89

Anotācija

Maģistra darbā ir analizēta un raksturota vides informācijas pieejamība un tās saturs Latvijas informatīvajā telpā. Sabiedrības iekļaušana vides politikas realizācijā tiek uzskatīta par vienu no tās svarīgākajiem uzdevumiem. Dažādas sabiedrības grupas izmanto dažādus informācijas avotus, tām ir savas vērtības un prioritātes, un katrai ir vajadzīga sava komunikācijas stratēģija.

Kā pētījuma metodes tika izmantotas literatūras un dokumentu analīze, mediju izpēte, anketēšana un intervēšana. Informācijas analīze parādīja, ka informācijas apjoms par vides tematiem latviešu un krievu mediju kanālos būtiski atšķiras, tāpat kā vides tematu loks, aplūkojamo jautājumu mērogs un emocionālais fons.

Atsevišķi tika pētītas vides politikas pamatnostādnes starptautiskajā un valsts līmenī, tādējādi identificējot vides komunikācijasprioritāros vides tematus un uzdevumus sabiedrības kompetences celšanā.

Atslēgas vārdi:

vides komunikācija, vides žurnālistika, mediju analīze, kontentaanalīze, vides politikas, ilgtspējīgas attīstības integrācija.

Abstract

In the framework of research made for this Master's Thesis, an analysis of environmental information accessibility and of environmental behavior in Latvia was made. One of the major tasks of environmental policy has always been the contact with society. Different communities would use different sources of information, any community having its own values and priorities. That is why the strategy of communication should vary according to the group.

The author of this research used theoretical and methodical works by leading environmentalists, analyzed Latvian mass media, made survey and interviews. Results show that in the domain of environmental communication there is a significant difference between the Latvian-language and Russian-language media channels, especially in: the extent of information given; diversity and importance of topics; emotional background.

Lastly, the author suggests possible priorities for the environmental policy on the state as well as on the international level. The ways of environmental communication and achievement of the environment friendly behavior in the society are also studied.

Key words:

environmental communication, content analysis, framing (or frame analysis), environmentalism, communication measurement, integration of environmental politics, environmental journalistic.

Apzīmējumu saraksts

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija (*United Nations* – UN)

ASV – Amerikas Savienotās Valstis (the United States of America – USA)

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde

EEK – Eiropas Ekonomikas kopiena (*European Economic Community* – EEC)

ES – Eiropas Savienība (*European Union* – EU)

EVA – Eiropas Vides aģentūra (*European Environmental Agency* - EEA)

GVP – Globālā vides perspektīva (*Global Environmental Outlook* - GEO)

IKP - Iekšzemes kopprodukts

LU – Latvijas Universitāte

LVM – valstsakciju sabiedrība „Latvijas Valsts meži”

LVZSA - Latvijas Vides zinātnes studentu apvienība

LZA – Latvijas Zinātņu akadēmija

MUP - Mežu uzraudzības padome (*Forest Stewardship Council* – FSC)

NVO – nevalstiskās organizācijas

VAK – Vides aizsardzības klubs

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrija

VRP – Vides rīcību programma (*Environmental Action Programme*)

VVD – Valsts vides dienests

ZM – Zemkopības ministrija

Ievads

Vides informācijas pieejamība ir nepieciešams nosacījums veiksmīgai vides politikas īstenošanai. Orhūsas konvencija par sabiedrības tiesībām vides jomā, kura tika ratificēta 2002. gadā, paredz, ka vides informācijai ir jābūt pieejamai, un ikviens var piedalīties lēmumu pieņemšanā vides politikā un apsaimniekošanā, izteikt savus viedokļus un bažas (ANO, 1997).

Informācijai par vidi ir jābūt patiesai, aktuālai un saprotamai, jo vides informācijas kvalitāte un klātbūtne informācijas laukā nodrošina vides tematu izpratni sabiedrībā un spēju orientēties vides pārvaldīšanas uzdevumos. Sabiedrības iekļaušana vides politikas realizācijā tiek uzskatīta par vienu no tās svarīgākajiem uzdevumiem. Saskaņā ar klasisko komunikācijas modeli, informācijas plūsma ir vērsta “no augšas uz leju”, tomēr demokrātiskā sabiedrībā nozīmīga ir arī atgriezeniskā saite – “no lejas uz augšu” (Lagzdiņa, 2010). Par vides politikas avotu vides komunikācijas sistēmā tiek atzītas valstis un valstu apvienības. Prioritārie pamattemati vides politikā ir interpretējami kā signāli, kuri nonāk informācijas kanālos un pilnībā vai daļēji tiek akceptēti sabiedrībā. Informācijas atspoguļošana par vides politikas realizāciju tiek īstenota caur valsts institūciju informācijas kanāliem un masu medijiem. Sabiedrība šo informāciju saņem, uztver, interpretē, atbalsta vai ignorē. Sabiedrības aktīvie dalībnieki apvienojas biedrībās un organizācijās, un to darbība vides komunikācijā nodrošina atgriezenisko saiti – informācijas plūsmas.

Saskaņā ar dažiem pētījumiem sabiedrībā var eksistēt dažādas grupas ar noteiktu attieksmi pret vides problēmu tematiem (Barr et.al., 2003; Dunlap et al., 2005; Leiserowitz et al., 2009). Sabiedrības grupas izmanto dažādus informācijas avotus, viņām ir savas vērtības un prioritātes, un katrai ir vajadzīga speciāla komunikācijas stratēģija. Arī Latvijā veiktais pētījums demonstrēja izteikto atšķirību pret vides problēmām (Auzane and Elere, 2008), tomēr informācijas par vides problēmām pieejamība nebija izskatīta kā ietekmes faktors.

Maģistra darba mērķis ir izskaidrot to, kā dažādas sabiedrības grupas (pirmkārt, etniskās grupas) Latvijā saņem un uztver informāciju par vides tematiem, un cik veiksmīgi ir vides komunikācijas ceļi (kanāli). Mērķi paredzēts sasniegt, izmantojot elementu analīzi no vides informācijas aprites ķēdes (valsts institūcijas-mediji-iedzīvotāji-NVO).

Uzdevumi:

- 1) veikt akadēmiskās literatūras, zinātnisko publikāciju un normatīvo dokumentu par vides politikas prioritātēm un vides komunikāciju analīzi;
- 2) veikt vides komunikācijas rakstura izpēti Latvijas informatīvajā telpā:
 - a) vides tematu atspoguļošanu mediju telpā;
 - b) aptauju informācijas par vidi interpretācijas sabiedrībā novērtēšanai.

Metodes: tematisko monogrāfiju, publikāciju un statistiskās informācijas izpēte un analīze, kontentanalīze, diskurss, aptauja, ekspertu intervēšana.

1. Literatūras apskats

1.1. Vides politika kā informācijas signāls vides komunikācijā

Vides politikas jēdziena būtība ir atspoguļota dokumentā „Vides politikas pamatnostādnes (2009-2015)”; tajā ir minēts, ka „vides politikas virsmērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot ilgtspējīgu attīstību, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli” (VARAM, 2009b, lpp.5). Savukārt terminoloģijā angļu valodā pastāv divi saskanīgi jēdzieni: a) *environmental policy*; b) *environmental politics*.

Environmental policy ir „jebkura rīcība, kura tiek mērķtiecīgi izmantota, lai pārvaldītu cilvēku darbību ar mērķi novērst, samazināt vai mazināt kaitīgo ietekmi uz dabu un dabas resursiem, kā arī nodrošināt, lai cilvēku izraisītās izmaiņas vidē neapdraudētu cilvēku veselību” (autore tulkojums no angļu valodas, McCornick, 2001).

Environmental politics ir „akadēmiskās pētniecības joma, kura sastāv no trīs komponentēm: a) ar vidi saistīto politisko teoriju un idejupētīšana; b) politisko partiju un vides sociālo kustību viedokļu izpēte; c) sabiedrības politikas veidošanas un ieviešanas ietekmes uz vidi analīze” (autore tulkojums no angļu valodas Carter, 2007).

Jēdziena „vides politika” skaidrojums vairāk atbilst terminam „*environmental policy*”. Par to liecina arī Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmisko terminu datubāze, kurā šie termini ir pielīdzināti.

Autore veido savu darbu atbilstīgi jēdzienam „*environmental politics*”, bet sakarā ar to, ka tam nav konceptuāli identiska termina latviešu valodā, darbā tiek izmantots termins „vides politika”.

1.1.1. Vides politikas prioritātes Apvienoto Nāciju Organizācijā: īss apraksts

Vides politikas svarīguma izpratne starptautiskajā līmenī bija noteikta ar nozīmīgu faktoru virkni: dabas aizsardzības kustības uzsākšana pasaulē 19.gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā (Борейко, 2008), vienošanās par dabas aizsardzību starptautiskajā līmenī 20. gadsimta sākumā (Высторобец, 2006), antropogēnā piesārņojuma bīstamības apzināšanās dabai un cilvēkam 20. gadsimta vidū (Ревич, 2001), izpratne par dabas resursu ierobežotību (Meadows et al., 1972; Meadows et al., 2004). Kaut gan šie faktori izpaudās haotiski un nevienmērīgi, kopumā tie sagatavoja pamatu starptautiskai sadarbībai vides problēmu risināšanā.

Pirmā deklarācija attiecībā pret vides politiku, kuru parakstīja ANO dalībvalstis 1972. gadā Stokholmā, ir **ANO konferences deklarācija par cilvēkvidi** (*Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*). Tā norāda uz trīs nozīmīgām problēmām: vides degradācija, nabadzība un iedzīvotāju skaita straujais pieaugums. Tajā arī ir noteikts, ka dabas resursi ir ne tikai nacionālais mantojums, bet arī pasaules; attiecīgi, arī vides problēmas ir kopējas, un tās ir jārisina kopā. Šīs deklarācijas galvenais vadmotīvs ir kopīga mobilizācija: „Visiem cilvēkiem neatkarīgi no profesijām un darbības veidiem, kā arī dažādām organizācijām, izmantojot savas iespējas, ar kopīgām pūlēm ir jāveido nākotnes pasaules vide” (autores tulkojums no angļu valodas, UN, 1972). Stokholmas deklarācijā vides problēmas bija minētas tikai virspusēji, bet to svarīgumu atzīšana starptautiskajā līmenī tiek uzskatīta par pirmo svarīgo soli.

1987. gada Pasaules Vides un attīstības komisijas ziņojumā ANO „**Mūsu kopējā nākotne**” („*Our Common Future*”)¹ globālās vides problēmas bija aprakstītas detalizētāk:

- 1) demogrāfiskās problēmas;
- 2) cilvēku apgāde ar pārtiku;
- 3) ekosistēmu saglabāšana;
- 4) enerģētikas problēmas un energoefektivitāte;
- 5) rūpniecība;
- 6) pilsētvide.

Lai saglabātu vidi nākamām paaudzēm („ilgtspējīga attīstība” tās klasiskajā izpratnē) ziņojumā tiek izteikts aicinājums pārvarēt lēmumpieņēmējorganizāciju savstarpējo izolāciju, pastiprināt starptautiskos sakarus, kopā panākt dabas resursu apguves un iedzīvotāju skaita pieauguma intensitātes samazināšanu. Brundtlandes atskaitē arī tiek atzīmēta vides principu dominēšana pār privātīpašuma tiesībām pārmērīgas ietekmes uz vidi gadījumā, visu dabas objektu mijiedarbība un nedalāmība. Ilgtspējīgas attīstības principu ieviešanai jau Brundtlandes atskaitē ir pieminēti nepieciešamie nosacījumi: sabiedrības izglītošana, infrastruktūras izveidošana videi draudzīgam dzīvesveidam, likumu ievērošanas uzraudzība (UN, 1987).

Profesori Antonijs D’Amato (*Anthony D’Amato*) un Kirstena Engela (*Kirsten Engel*) atzīmēja vides likumdošanas īpaši strauju attīstību laika periodā no 1985. līdz 1992. gadam, minot Vīnes konvenciju par ozona slāņa aizsardzību, tās Monreālas protokolu par ozona slāni noārdošām vielām, Bāzeles konvenciju par kontroli pār kaitīgo atkritumu robežšķērsojošo transportēšanu un to aizvākšanu, Starptautiskās atomenerģijas aģentūras Konvenciju par

¹Jeb „Brundtlandes atskaite” pēc komisijas vadītājas vārda Grū Hārlema Brundtlande (*Gro Harlem Brundtland*).

kodoldrošību, Konvenciju par kodolnegadījumu operatīvu izziņošanu, ANO Vispārējo klimata pārmaiņu konvenciju, Konvenciju par civilo atbildību par naftas piesārņojuma radītajiem zaudējumiem, ANO Vides programmas Bioloģiskās daudzveidības konvenciju, Arktikas vides aizsardzības stratēģiju, ANO Vides programmas (UNEP) Londonas pamatnostādnes par informācijas apmaiņu starptautiskajā tirdzniecībā ar ķīmiskām vielām (D'Amato and Engel, 2001).

1992. gada **Riodežaneiro deklarācijā par vidi un attīstību** (*Rio Declaration on Environment and Development*) ir konkretizēta valstu loma: tām ir uzlikta par pienākumu dabas resursu efektīva pārvaldīšana, tematisku likumu un vides kvalitātes standartu pieņemšana, pārrobežu piesārņojumu kontrole², kā arī tiek ieviests princips 'piesārņotājs maksā'. Vēl līdz Orhūsas konvencijas ir noteikta katra cilvēka tiesības saņemt pilnu un patiesu vides informāciju un piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā (UN, 1992b). Kopā ar Riodežaneiro deklarāciju tika parakstīti četri svarīgi dokumenti: Konvencija par klimatiskām izmaiņām (*Framework Convention on Climate Change*), Konvencija par bioloģisko daudzveidību (*Convention on Biological Diversity*), Paziņojums par visa veida mežu apsaimniekošanas, aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības principiem (*Non-Legally Binding Authoritative Statement of Principles for a Global Consensus on the Management, Conservation and Sustainable Development of All Types of Forests*) un Rīcības plāns 21. gadsimtam (*Agenda 21*).

Rīcības plāns 21. gadsimtam konkretizēja vides politikas virzienus, kā arī piedāvāja vīziju, metodes un līdzekļus to realizēšanai. Kā nepieciešamie soļi vides problēmu risināšanai valsts līmenī tiek izvirzīti: ražošanas un patēriņa racionalizācija (enerģijas un resursu efektīva izmantošana), atkritumu samazināšana, patērētāju informēšana, vides principu ieviešana valsts iepirkuma procesā, nacionālās informācijas bāzes izveidošana un nostiprināšana, iedzīvotāju veselības aizsardzība no vides piesārņojuma (ūdens, gaisa piesārņojuma, atkritumu, pesticīdu, starojumu un trokšņa monitorings), ilgtspējīgas attīstības nacionālas stratēģijas pieņemšana, mehānisma izveidošana informācijas un viedokļu apmaiņai.

Kā nozīmīgās vides problēmas, kuru risināšanai ir nepieciešama kopīgas saskaņotas rīcības, tiek pieminētas:

- 1) atmosfēras aizsardzība;
- 2) zemes resursu racionāla izmantošana;
- 3) cīņa ar mežu izciršanu, pārtuksnešošanos un sausumu;
- 4) kalnu rajonu ilgtspējīga attīstība;

²Te un tālāk stratēģisko dokumentu aprakstā ir pieminēti valstu uzdevumi tikai vides kontekstā.

- 5) ilgtspējīga lauksaimniecība un lauku attīstība;
- 6) bioloģiskās daudzveidības saglabāšana;
- 7) biotehnoloģiju drošība;
- 8) okeānu un jūru aizsardzība;
- 9) saldūdens kvalitātes saglabāšana;
- 10) toksisko ķīmisko vielu droša izmantošana;
- 11) bīstamo atkritumu, sadzīves atkritumu, radioaktīvo atkritumu droša pārvaldība;
- 12) notekūdeņu attīrīšana (UN, 1992a).

1998. gadā Dānijā, Orhūsā tika parakstīta **Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem** (*The UNECE Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters*). Šajā konvencijā bija nostiprinātas iedzīvotāju tiesības uz vides informāciju, paplašinot tēzes, kuras izteiktas Stokholmas un Riodežaneiro deklarācijās. „Vides informācija” pēc Orhūsas konvencijas formulējumā: „ir jebkāda rakstiskā, vizuālā, audio, elektroniskā vai citāda materializētā informācija par:

a) vides elementu, piemēram, gaisa un atmosfēras, ūdens, augsnes, zemes, ainavas un dabas teritoriju, bioloģiskās daudzveidības un tās komponentu, tostarp ģenētiski modificētu organismu stāvokli un šo elementu mijiedarbību;

b) faktoriem, tādiem kā vielas, enerģija, troksnis un radiācija, kā arī darbībām vai pasākumiem, tostarp administratīviem pasākumiem, nolīgumiem par sadarbību vides aizsardzībā, politiku, tiesību aktiem, plāniem un programmām, kas ietekmē vai varētu ietekmēt a) apakšpunktā minētos vides elementus, izmaksu un ieņēmumu analīzi vai citas ekonomiskās analīzes un prognozes, kas tiek izmantotas lēmumu pieņemšanā vides jomā;

c) cilvēku veselības stāvokli un drošību, cilvēku dzīves apstākļiem, kultūras un arhitektūras objektu stāvokli, tādā mērā, kādā tos ietekmē vai varētu ietekmēt vides elementu stāvoklis vai - ar šo elementu starpniecību - faktori, darbības vai pasākumi, kas minēti b) apakšpunktā” (ANO, 1998, 3 lpp.). Obligāti ir jābūt pieejamai vides informācijai attiecībā uz lēmumiem par darbībām, kurām var būt nozīmīga ietekme uz vidi: enerģētikas sektorā, metālu ieguvē un apstrādē, minerālu un minerālvielu ieguvē un apstrādē, ķīmiskā rūpniecībā, atkritumu apsaimniekošanā, notekūdeņu attīrīšanas iekārtās ar jaudu, kas pārsniedz 150 000 iedzīvotāju ekvivalentu, gruntsūdeņu ieguvē, celulozes un papīra ražošanā, aizsprostu un citu hidrobūvju konstruēšanā, augstspriegumu elektrolīniju būvē, naftas produktu glabāšanas

iekārtas un transportēšanai cauruļvadu būvē, kā arī jebkura darbība ar nozīmīgu ietekmi uz vidi (ANO, 1998).

2000. gadā 191 ANO dalībvalstīs parakstīja **Tūkstošgades deklarāciju** (*United Nations Millennium Declaration*), apņēmoties līdz 2015. gadam izpildīt astoņus Tūkstošgades mērķus, no kuriem septītais ir vides ilgtspēja (Zaļoksnis, 2011).

Konferencē 2002. gadā tika parakstīta **Johannesburgas deklarācija par ilgtspējīgo attīstību** (*Johannesburg Declaration on Sustainable Development*), pārrunāta kolektīva atbildība par ilgtspējīgu attīstību vietējā, nacionālajā, reģionālajā un globālajā līmenī. Deklarācijā minētās vides problēmas ir bioloģiskās daudzveidības sarūkšana, zivju resursu samazināšanās, pārtuksnešošanās, klimata pārmaiņas, gaisa, ūdens un jūras vides piesārņojums. Kā jauns faktors, kurš ir šķērslis ilgtspējīgai pārvaldībai un pastiprina negatīvas tendences, tika atzīmēta globalizācija (UNEP, 2002). Tomēr atšķirībā no Riodežaneiro deklarācijas Johannesburgas dokumenta saturā pārsvarā bija apkopotas tēzes bez konkrētām saistībām.

ANO Vides programma (UNEP) akceptēja **Vidēja termiņa stratēģiju 2010-2013** (*Medium-term Strategy 2010-2013*), kurā ietvertas 6 tēmas: adaptācija klimata pārmaiņām valstu līmenī; katastrofu, avāriju un konfliktu vides risku novērtēšana un novēršana; vides pārvaldes attīstība; kompleksā pieeja ekosistēmu pārvaldībā un slodzes samazināšana; resursu efektīva izmantošana – ilgtspējīgā ražošanas un patēriņa; bīstamo vielu un atkritumu pārvaldība. Tika noteikti arī nepieciešamie faktori mērķu sasniegšanai: zinātnisko datu precizitāte un pieejamība, sabiedrības kompetences paaugstināšana un komunikācija, daudzpusīga sadarbība un pozitīvās pieredzes apmaiņa (UNEP, 2010).

2012. gada „Rio +20” konferences pieņemtais dokuments „**Nākotne, kuru mēs gribam**” (*„The Future We Want”*) atkārtoja principus, kas izklāstīti Riodežaneiro 1992. gada deklarācijā un atzina, ka neskatoties uz daudziem parakstītiem stratēģiskiem dokumentiem, mērķu īstenošanas progress ir nenozīmīgs. Tika nosaukti šādi traucējoši faktori un jaunās problēmas, kuras kavē ilgtspējīgo principu realizēšanu: iedzīvotāju skaita pieaugums, urbanizācija, bezdarbs, bads. Kā instruments sociālās un ekonomiskās nevienlīdzības pārvarēšanai, ar efektīvu vides resursu apsaimniekošanu, tika nosaukta „zaļā ekonomika”³. Dokumentā tika arī pieminēts, ka ilgtspējas principus nepieciešams ieviest enerģētikā, tūrismā, transportā, pilsētu plānošanā. Par vides politikas prioritāriem tematiem tika nosaukti Pasaules okeāna resursu saglabāšana, klimats, ilgtspējīga mežsaimniecība, bioloģiskā

³Zaļā ekonomika (*green economy*) – ir tāda ekonomika, kuras rezultāts ir cilvēka labklājības pieaugums un sociālā līdztiesība, vienlaikus būtiski samazinot vides riskus un ekoloģiskās ietekmes (unep.org).

daudzveidība un ekosistēmu izturība, augšņu degradācijas novēršana, ķīmisko vielu pārvaldība, patēriņa un ražošanas racionālu modeļu izstrāde un ieviešana, izraktenū ieguves sektora efektīva pārvaldība (UNEP, 2012c).

Kā atsevišķas tematiskās stratēģijas ANO Vides programmas ietvaros darbojas Ūdens stratēģija 2007-2012 (*UN Water Strategy*), Klimatu pārmaiņu stratēģija 2010.-2011. (*UNEP Climate Change Strategy*), UN-REDD programmas stratēģija meža pārvaldības jomā 2011.-2015. (*The United Nations Collaborative Programme on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation in Developing Countries*), Stratēģija vides izglītībai un apmācīšanai 2005-2014 (*UNEP Strategy for Environmental Education and Training*), pieņemtā 2009. gadā Jūras un piekrastes stratēģija (*The Marine and Coastal Strategy*), Zinātnes stratēģija 2011-2013 (*UNEP Science Strategy 2011-2013*), Zemes izmantošanas un augsnes aizsardzības stratēģija 2005-2015 (*UNEP Strategy on Land Use Management and Soil*). Kopš 2007. gada attīstības fāzē atrodas Vides Uzraudzības stratēģija: Vīzija 2020 (*Environment Watch Strategy: Vision 2020*).

Izskatīto dokumentu salīdzināšana ir attēlota 1.1.1.1. tabulā. Rezumējot šo īso analītisko konspektu, varam secināt, ka pirmajiem vides politikas dokumentiem bija raksturīga vispārīnāšana, jo tajos tika tikai iezīmētas savstarpējas saistības, bet dabas aizsardzības atzinumi pamatojās uz antropocentriskās tieksmes saglabāt cilvēkam ērtu vidi. Vides politika pati par sevi, tās attīstība un veidošana bija pirmo starptautisko līgumu centrālais temats. Sākot ar 1987. gadu, programmdokumentos tika iekļauts maksimāli plašs vides problēmu loks, atzīmējot ar to daudzām valstīm kopējo uzdevumu virkni. Laikposmā no 2002. gada līdz 2012. gada var atzīmēt īpašu neviendabīgumu prioritāro vides problēmu sarakstos. To var paskaidrot ar to, ka lēmumpieņēmēji pamatoja prioritāšu izvēli ar rekomendācijām no regulāriem ziņojumiem par globālo vides stāvokli – „Globāla Vides perspektīva” (*„Global Environmental Outlook”*), kuri ietilpst informāciju par izmaiņām 90 vides politikas mērķu sasniegšanā. Attiecīgi progress vienu mērķu sasniegšanā veicina jauno prioritāro mērķu izvēli, un šķietama dokumentu nesaskaņotība ir sarežģītā novērtēšanas procesa sekas.

Savukārt var paskaidrot dažādi pieminēto tēzi par pieņemto dokumentu virknes zemo efektivitāti: nepietiekams finansējums (Zaļoksnis, 2011), „novecojušas” koncepcijas *zero-sum gain*⁴ faktors un nacionālo interešu prevalēšana (D’Amato and Engel, 2001). To var arī

⁴*Zero-sum gain* koncepcija atspoguļo priekšstatu par to, ka jebkura risinājuma rezultātā būs vinnētāji un zaudētāji. Attiecīgi pretenzijas uz dabas resursiem ierobežošana tiek novērtēta, kā vienas valsts nacionālo interešu apspiešana un citas valsts uzvara. Starptautiskās attiecības šī koncepcija tiek izskatīta, kā bremzējošais faktors, tāpēc ka starptautiskiem līgumiem ir mērķis ierobežot visas pretenzijas uz dabas resursiem, lai saglabāt tos.

interpretēt „informācijas sprādziena” teorijas kontekstā – informācijas lauka augšana un neviendabīgo datu uzkrāšanās izraisa informācijas daudzkārtīgo dubultošanu un atklāj veco komunikācijas stratēģiju neefektivitāti, informācijas neatbilstību patērētāju prasībām (Иванченко, [S.a.]).

1.1.1.1. tabula.

Vides politikas darbības jomu atspoguļošana politikas dokumentos globālajā līmenī
(izstrādājusi autore).

Leģenda: X- temats ir detalizēti apskatīts, x –temats ir pieminēts, bultas zīme – tematiskā stratēģija.

	Ūdens piesārņojums	Gaisa piesārņojums	Klimata politika	Zinātne un ekoīnovācijas	Vides apziņa un izglītība	Atkritumi	Augsne	Dabas aizsardzība	Mežsaimniecība	Kodolenerģētika	Vides politika	Atjaunojamā enerģētika
ANO konferences deklarācija par cilvēkvidi (<i>Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment</i>), 1972	x	x						x			X	
Pasaules Vides un Attīstības Komisijas ziņojums ANO „Mūsu kopējā nākotne” (<i>Our Common Future</i>), 1987	X	x	x	x	x	x	x	X	x	X	X	X
Riodežaneiro deklarācija par vidi un attīstību (<i>Rio Declaration on Environment and Development</i>), 1992				X	X						X	
Rīcības plāns uz 21. gadsimtu (<i>Agenda 21</i>), 1992	X	X		X	X	X	X	X	X		X	
Johannesburgas deklarācija par ilgtspējīgo attīstību (<i>Johannesburg Declaration on Sustainable Development</i>), 2002	x	x	x			X	x	x		X	X	x
ANO Vides programmas vidēji-steidzīgā stratēģija 2010-2013 (<i>UNEP Medium-term Strategy 2010-2013</i>), 2010			X			X		X			X	
RIO+20 dokuments „Nākotne, kuru mēs gribam” (<i>The Future We Want</i>), 2012			X		X			x	x		X	

1.1.2. Vides politikas prioritātes Eiropas Savienībā: īss apraksts

Vides politika, kā viena no Eiropas valstu sadarbības tēmām, sāka attīstīties tikai kopš 1972. gada, kad tika ratificētas nozīmīgas konvencijas par vides aizsardzību un parakstīta Stokholmas deklarācija (Гyceв, 2012). Līdz 1972. gadam EEK institūcijas nepievērsa uzmanību vides tematiem; vides standartu elementi bija ieviesti tikai Direktīvā 67/548 par normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanos attiecībā uz bīstamo vielu klasifikāciju, iepakojumu un marķēšanu un Direktīvā 70/157 par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz mehānisko transportlīdzekļu pieļaujamo trokšņu līmeni un izplūdes gāzu sistēmu (Jans and Vedder, 2008).

1972. gadā EEK sāka plānveidīgi strādāt vides politikas jomā – bija apstiprināta pirmā Vides aizsardzības rīcības programma (*Environmental Action Programme*), kura aptvēra periodu no 1972. līdz 1976. gadam, kas sekmēja Vides komisijas izveidošanu Eiropas Parlamentā. Otrā (1977.-1982.) un trešā (1983.-1986.) vides rīcības programmas (VRP) iniciēja lielas pārmaiņas EEK likumdošanā un administratīvajā sistēmā, vides aizsardzība bija iekļauta Eiropas Parlamenta budžetā, vides nozare bija deleģēta no Industriālas politikas III ģenerāldirektorāta Vides, kodoldrošības un civilās aizsardzības IX ģenerāldirektorātam (UAPME, [S.a.]). Šajā periodā tika pieņemtas 9 svarīgas direktīvas par vides piesārņojumu ierobežojošiem standartiem⁵ (Jansand Vedder, 2008). 1986. gadā vides politikas principi bija ierakstīti 1957. gada Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā (jeb „Romas līgumā”) *post factum*, kas liecināja, ka vides politika kļuva par pamatjautājumu Eiropas valstu sadarbībā (Гyceв, 2007).

1987. gadā bija pieņemts Īpašais Eiropas likums (*Single European Act*), kas paredzēja EK tiesības iejaukties jautājumos saistībā ar vidi, izveidot nepieciešamo juridisko kompetenci. Balstoties uz Īpašo likumu bija apstiprināta ceturrtā Vides rīcības programma (1987.-1992.), kurā tika iekļauti pieci konkrēti iejaukšanas sektori: piesārņojuma novēršana, dabas resursu vadības uzlabošana, starptautiskā sadarbība, pētījumu veicināšana, ekonomiska rakstura līdzekļu identificēšana (UAPME, [S.a.]).

1993. gadā parakstītā **Māstrihtas līgumā par Eiropas Savienības (ES) dibināšanu** (*The Treaty of Maastricht on European Union*) 191. pants ir veltīts ES vides politikas

⁵Direktīva 85/210/EEK par dalībvalstu normatīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz svina saturu benzīnā; Direktīva 73/404/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz mazgāšanas līdzekļiem, Direktīva 80/181/EEK par mehānisko transportlīdzekļu pieļaujamo trokšņu līmeni un izplūdes gāzu sistēmu; Direktīva 74/464/EEK par piesārņojumu, ko radījušas konkrētas bīstamas vielas, kuras novada Kopienas ūdens vidē; Direktīva 84/360/EEK par rūpnīcu radītā gaisa piesārņojuma apkarošanu; Direktīva 82/501/EEK par smagu nelaimes gadījumu briesmām, ko izraisa dažas rūpnieciskas darbības; Direktīva 78/319/EEK par toksiskiem un bīstamiem atkritumiem.

virzieniem: vides saglabāšana, aizsardzība un kvalitātes uzlabošana, iedzīvotāju veselības aizsardzība, dabas resursu piesardzīga un racionāla izmantošana, atbalsts visām rīcībām, kuras ir vērstas uz reģionālo vai globālo vides problēmu risināšanu. ES politika vides jomā ir balstīta uz subsidiaritātes, piesardzības un profilakses, kā arī „piesārņotājs maksā” principiem (The Treaty on European Union, 1993). Vēlāk subsidiaritātes princips bija izmantots Kioto protokola projektā attiecībā pret visām valstīm, kuras parakstīja šo līgumu (Гуцев, 2012).

5. VRP (*Towards Sustainability 1993.-2000.*) tika pirmoreiz noteikti ES vides politikas prioritārie temati: klimata izmaiņas, gaisakvalitāte, atkritumu pārvaldība, ūdens resursu pārvaldība, bioloģiskā daudzveidība, pilsētas vide, piekrastes zonu pārvaldība. Atšķirībā no agrākām versijām, šajā programmā tika noteikti ilgtermiņa mērķi, aprakstīts plašs instrumentu loks (datu precizēšana, pētījumu un tehnoloģiju attīstība, telpiskā plānošana, ekonomiskā pieeja, pieejama informācija un izglītība, profesionāla izglītība, finansiālā atbalsta mehānismi), izdalīti mērķsektori (industrija, enerģētika, transports, lauksaimniecība, tūrisms), norādītas riska vadības jomas (ar rūpniecību saistīti riski, kodoldrošība un aizsardzība no radiācijas, vides negadījumi un sabiedrības aizsardzība) (*Towards Sustainability, 1993*).

1995. gadā tika sagatavots pirmais Eiropas vides stāvokļa pārskats „**Dobrišas novērtējums**” (*Europe's Environment: Dobriš Assessment*) 600 lapaspusēs. Tajā tika iekļauts pilnais integratīvais apskats visu vides jomu (gaiss, iekšējie ūdeņi, jūras, augsne, ainavas, daba, pilsētvide, cilvēka veselība), slodzes veidu (patēriņš, dabas resursu ekspluatācija, emisijas, atkritumi, troksnis un radiācija, ĢMO un ķīmiskie savienojumi, dabas draudi), ietekmējošo tautsaimniecības veidu (enerģija, industrija, transports, lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, tūrisms, mājsaimniecības), vides problēmu (klimata pārmaiņas, stratosfēras ozona izsmelšana, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, avāriju riska samazināšana, saldūdens deficīts, troposfēras ozons un fotoķīmiskie oksidētāji, vides paskābināšanās, mežu degradācija, piekrastes zonu pārvaldīšana, atkritumu ražošanas un pārvaldīšana, pilsētu slodze, vides piesārņojuma ar ķīmiskām vielām risks). Katrai problēmai bija noteikti cēloņi, izpausmes, tendences, scenāriji, ilgspējas mērķi, stratēģijas un atbildīgie (EEA, 1995).

1998. gada Eiropas vides stāvokļa novērtējumā vides problēmu loks tika sašaurināts un izskatīts vides pārvaldības jomu kontekstā: klimats, stratosfēras un troposfēras ozons, iekšējie ūdeņi, jūras un Pasaulē okeāns, atkritumi, bioloģiskā daudzveidība, augsne, tehnoloģiskie un dabas draudi. Pamatojoties uz iepriekšējā pārskata datiem, bija atzīmēti ietekmes faktori, tendences, mērķlielumi un ES politikas rīcības situācijas uzlabošanai (EEA, 1998).

2000. gadā akceptētās **Lisabonas stratēģijas** (*The Lisbon Strategy 2000.-2010.*) mērķis bija paaugstināt darba produktivitāti, nodrošināt nodarbinātību, pārvarēt ekonomisko atpalikšanu no ASV, stimulēt pētniecību un inovāciju attīstību. Pēc oficiāliem ziņojumiem un ekspertu slēdzieniem galvenais mērķis – „līdz 2010. gadam kļūt par dinamiskāko un konkurētspējīgāko uz zinātnes atziņām balstīto ekonomiku pasaulē ar ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, ar vairāk un labākām darbavietām un lielāku sociālo kohēziju, un saudzējošu attieksmi pret vidi” netika sasniegts, krīzes, iedzīvotāju vājas iesaistīšanas (EC, 2010), dalībvalstu nepietiekamās līdzdalības, mērķu pārmērīga skaita dēļ (Johansson et al., 2007).

6. VRP (2000.-2010.) piedāvāja jaunus politikas instrumentus – tematiskās stratēģijas ar augstāku efektivitāti lielākas ekspertu un vides organizāciju iesaistes dēļ. Programma iniciēja septiņu tematisko stratēģiju akceptēšanu 2005. gadā: par gaisa aizsardzību, atkritumu veidošanas novēršanu un pārstrādi, jūras vides saglabāšanu, augsnes aizsardzību, drošu pesticīdu izmantošanu, dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, pilsētvides uzlabošanu. Novērtējot 6.VRP izpildi, konstatēja, ka tika veikts progress attiecībā pret klimata pārmaiņu un atkritumu tematiem, bet netika sasniegti mērķi attiecībā pret tādiem tematiem kā: gaisa kvalitāte, pilsētvides uzlabošana, ilgtspējīga resursu pārvaldība (European Parliament, 2012).

2003. gada Eiropas vides stāvokļa pārskatā vides problēmas tika noteiktas ļoti konkrēti. Pārskatā tika pieminētas sekojošas problēmas: resursu importēšana, radioaktīvo atkritumu apglabāšana, zivsaimniecības produktivitātes samazināšana, transporta plūsmu palielināšana, ekosistēmu fragmentācija, tūrisma slodze uz vidi, klimata pārmaiņas, ozona slāņa biezuma samazināšanās, ūdeņu eutrofikācija, gaisa piesārņojums pilsētās, pesticīdi pazemes ūdeņos, peldūdeņu zema kvalitāte, augsnes erozija (EEA, 2003).

2006. gadā neatkarīgo ekspertu grupas ziņojumā „Inovatīvas Eiropas veidošana” (*„Creating an Innovative Europe”*)⁶ tika apgalvots, ka negatīvas tendences Eiropas Savienībā liecina - pārvaldība nav ilgtspējīga, kaut gan mērķi ir slavējami, to īstenošana ir neiedvesmojoša un neefektīva. Ekspertu grupa uzskaitīja, ka jāpiešķir īpaša uzmanība zinātnei, inovatīvajām tehnoloģijām, farmācijai, videi, loģistikai, jāmaina paradigma, attīstot tehnoloģijas atkritumu un emisiju kontrolē, enerģētikā, transportā, būvniecībā, lauksaimniecībā (Aho et al., 2006).

Eiropas vides stāvokļa pārskatā 2010. gadā tiek izdalītas tikai četras pamatproblēmas, kuras ir nosacītas ar vides, tehnoloģiskām, ekonomiskām, sociālām un politiskām „megatendencēm”: klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, dabas resursu izsmelšana un atkritumu apsaimniekošana, zemas dzīves kvalitātes ekoloģiskais

⁶ jeb „Aho ziņojums” pēc ekspertu grupas vadītāja Esko Aho uzvārda

faktors (EEA, 2010). Attiecīgi dokumenta perspektīvu pārskata daļa iekļauj prioritārus vides pārvaldības uzdevumus: atkritumu pārstrāde, resursu taupīšana, bioekonomika, ekoinovācijas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un neatkarība no fosilajiem enerģijas resursiem (EVA,2010).

Jāpiemin, ka mainījās vides problēmu uztveršana, pakāpeniski veidojās izpratne par vides problēmu neviendabību, sarežģītību un savstarpējo saistību. Vides problēmu uztveršanas evolūcija ir atspoguļota atzīmēto problēmu piemērā Eiropas vides pārskatā 2010. gadā (1.1.2.1.tabula).

1.1.2.1. tabula.

Vides problēmu evolūcija (EEA,2010).

Dienas kartība kopš	Klimata pārmaiņas	Daba un bioloģiskā daudzveidība	Dabas resursi un atkritumi	Vide un veselība
1970.\n1980. g. (līdz mūsdienām)		Aizsargāt atsevišķas sugas un biotopus	Uzlabot darbības ar atkritumiem, lai kontrolētu tajos esošās bīstamās vielās, samazinātu atkritumu apglabāšanas.	Samazināt konkrētu piesārņotāju emisijas gaisā, ūdenī, augsnē, uzlabot notekūdeņu attīrīšanu.
1990. (līdz mūsdienām)	Samazināt rūpniecības, transporta un lauksaimniecības radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas, paaugstināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru.	Izveidot ekoloģiskos tīklus, tikt galā ar invazīvām sugām, samazināt lauksaimniecības, mežsaimniecības zivsaimniecības un transporta slodzi.	Pārstrādāt atkritumus, samazināt to apjomus, novēršot atkritumu rašanos.	Samazināt piesārņotāju emisijas no kopīga avota gaisā, ūdenī, augsni, uzlabot ķīmisko vielu regulējumu.
2000. (līdz mūsdienām)	Veidot visu tautsaimniecību aptverošus modeļus, stimulēt uzvedības izmaiņas, līdzsvarot patēriņa virzītājspēkus. dalīties samazināšanas un adaptācijas globālajā slogā.	Integrēt ekosistēmu pakalpojumus, kas saistīti ar klimata pārmaiņām, resursu izmantošanu un veselību; lēmumos par nozaru vadību ņemt vērā dabas kapitāla (t.i. ūdens, zemes, bioloģiskās daudzveidības, augsnes) izmantošanu.	Nodrošināt efektīvāku resursu (materiālu, pārtikas, enerģijas, ūdens) izmantošanu un patēriņu rēķinoties ar augušo pieprasījumu, mazāko resursu pieejamību, konkurenci, tīrāku ražošanu.	Samazināt cilvēku kombinēto pakļautību bīstamu piesārņotāju un citu kairinātāju iedarbībai, precīzāk saistīt cilvēku un ekosistēmas veselību

Pieaug sarežģītības pakāpe

2010. gada bija akceptēta Eiropas politikas stratēģija „Eiropa 2020. Stratēģijagudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei” („Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth”). Tajā bija saglabāti Lisabonas stratēģijas mērķi, bet tika pārveidoti

rādītāji, pieņemti klimata politikas mērķlielumi 20-20-20⁷ un atkārtoti apstiprināts investīciju apjoms zinātnē, attīstībā un inovācijās lielumā 3% no IKP (After Lisbon, 2011).

7. VRP (2010.-2020.) vēl joprojām ir izstrādes procesā. 2012. gada Eiropas Parlaments izvirzīja prioritārus tematus septītajai programmai – klimata pārmaiņas, resursu ilgtspējīga apsaimniekošana, bioloģiskās daudzveidības aizsardzība un ilgtspējīgas ainavas, vides kvalitāte un veselība. Kā obligātie nosacījumi tika pieminēti komunikācija ar iedzīvotājiem, nacionālo īpatnību un apstākļu ievērošana, kontrole (European Parliament, 2012).

2012.gadā tika pieņemta ilgtermiņa stratēģija „**Globālā Eiropa 2050**” („*Global Europe 2050*”), kurā tika izskatīti trīs ES attīstības scenāriji („sastingums integrācijā”, „draudi viengabalainībai - fragmentācija” un „tālākā integrācija – Eiropas renesanse”) sešās dimensijās: globālas demogrāfiskās un sociālās pārmaiņas, enerģijas un dabas resursu drošība un efektivitāte, vide un klimata pārmaiņas, ekonomika, ģeopolitika, mobilitātes dinamika, zinātne un izglītība. Tādējādi stratēģija iezīmēja sociālus faktorus, kuri var būtiski ietekmēt Eiropas nākotni: migrantu no Ziemeļāfrikas un Tuvajiem Austrumiem skaita pieaugums, enerģijas patēriņa izaugsme, retzemju metālu patēriņa izaugsme, slodze uz ūdens un augsnes resursiem, ar globalizāciju izraisīta marginalizācija, Āzijas ekonomiskais izrāviens, jaunatnes distancēšana no iekļaušanas darba tirgū, liels pensionāru skaits Eiropā un to ekonomiskās sekas, globālā varas pārdalīšana, urbanizācija, sabiedrībai grūti pieejama informācija, pētījumu dubultošana. Īpaša loma negatīvo faktoru pārvarēšanā ir informācijai: pieaugušo izglītība, migrantu integrācija, sabiedrības apzināšanās, siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana mājāsaimniecībās, izmaiņas patērētāju uzvedībā, iedzīvotāju iekļaušana plānošanas procesos, attīstot savlaicīgu informācijas apmaiņu ar Internetu palīdzību (EK, 2012).

2011. gadā tika pieņemti Ekoinovācijas rīcības plāns (*Eco-innovation Action Plan*) un Eiropas meža komunikācijas stratēģija (*Forest Communication Strategy*), kuras mērķis ir sabiedrības zināšanu celšana par ilgtspējīgām metodēm mežu apsaimniekošanā). Tāpat arī tika pieņemti: Ceļvedis virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. gadā. (*Roadmap for moving to a competitive low-carbon economy in 2050*), Ceļvedis resursu efektīvai izmantošanai Eiropā (*Roadmap to a Resource Efficient Europe*). 2012. gada ziņojumā par globālo vides perspektīvu (5.GVP) ļoti augsti tiek novērtēta ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2020 (*EU 2020 Biodiversity Strategy*) (GEO, 2012b).

⁷Mērķlielumi 20-20-20 nozīmē plānotosiltumgāzu emisiju samazināšanu par 20%, salīdzinot ar 1990. gadu; atjaunojamās enerģijas 20% no kopēja enerģijas patēriņa; energoefektivitātes pieaugums par 20%

Dati par Eiropas vides politikas dokumentiem un tematiskām stratēģijām ir apkopoti 1.1.2.2. tabulā.

1.1.2.2.tabula.

Vides politikas darbības jomu atspoguļošana politikas dokumentos globālajā līmenī
(izstrādājusi autore).

Leģenda: X- temats ir detalizēti apskatīts, x –temats ir pieminēts, bultas zīme – tematiskā stratēģija

	Ūdens piesārņojums	Gaisa piesārņojums	Klimata politika	Zinātne un ekoinovācijas	Vides apziņa un izglītība	Atkritumi	Augsne	Dabas aizsardzība	Mežsaimniecība	Kodolenerģētika	Vides politika	Atjaunojamā enerģētika
1.VRP (1th Action Programme)											X	
2.VRP (2nd Action Programme)											X	
3.VRP (3rd Action Programme)											X	
4.VRP (4th Action Programme)								X			X	
5.VRP (5th Action Programme)	X	X	X			X						
„Dobriņas novērtējums” Eiropas vides stāvokļa pārskats (EEA), 1995	X	X	X			X	X	X	X	X		
Eiropas vides stāvokļa pārskats (EEA), 1998	X	X	X			X	X					
Lisabonas stratēģija (2000.-2010.)				X							X	
6.VRP (6th Action Programme) (2000.-2010.), 2000	X	X	X			X	X	X				
Eiropas vides stāvokļa pārskats (EEA), 2003	X	X	X			X	X	X	x			
Eiropas vides stāvokļa pārskats (EEA), 2010	X	X	X			X	X	X				
7.VRP (7th Action Programme), 2013		x	X		X			X				x
„Eiropa 2020. Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei” („Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth”)			X	X							X	X
„Globāla Eiropa 2050” („Global Europe 2050”)			X	X	X				X			X

Jāpiemin, ka gan starptautiskos dokumentos, gan Eiropas stratēģiskos dokumentos ir pamanāma klimata politikas dominēšanas tendence. Bieži tajā tiek iekļauta atjaunojamā enerģija, gaisa aizsardzība, energoefektivitātes inovācijas un komunikācija ar iedzīvotājiem par klimatu un patēriņa stilu, mežsaimniecības aspekti. Respektīvi var runāt par klimata paradigmu dominēšanu vides pārvaldības jomā.

1.1.3. Vides politikas prioritātes Latvijā: īsaanalīze

Valsts vides politikas prioritārie temati tiek izvirzīti balstoties gan uz aktuālām lokālām, gan uz globālām vides problēmām. Attiecīgi šobrīd vides pārvaldība tiek īstenota, balstoties gan uz valsts likumdošanas iniciatīvu, gan Eiropas normatīvajiem aktiem, gan uz Apvienoto Nāciju Organizācijas deklarācijām un konvencijām. Kopumā šie akti veido darbību ķēdi. ANO rezolūcijas un konvencijas piedāvā vides politikas stratēģisko vīziju, Eiropas Savienība atbalsta to ieviešanu dalībvalstīs un veicina informatīvo atbalstu, savukārt Latvijas valsts realizē to saskaņā ar esošo situāciju un apstākļiem.

Jau 1991. gadā Latvijā pieņemtais likums „Par vides aizsardzību” nosaka vides pārvaldības uzdevumus vides pārvaldes kompetentā darbībā, iedzīvotāju tiesības uz kvalitatīvu dzīves vidi garantēšanā, vides kvalitātes reglamentēšanā, dabas resursu lietošanas regulēšanā un piesārņojumu novēršanā, valsts vides aizsardzības kontrolē (likums „Par vides aizsardzību”, 1991).

1993. gadā Lucernas konferencē Šveicē tika apstiprināta „**Vides aizsardzības rīcības programma Centrālās un Austrumeiropas valstīm**” (*Environmental Action Plan for Central and Eastern Europe*). Šajās vadlīnijās bija piedāvāts valstīm pašām izvēlēties prioritāras vides problēmas, balstoties uz nelabvēlīgas vides ietekmes uz cilvēka veselību faktoriem, bioloģiskās daudzveidības samazināšanas faktoriem, vides postījumiem ekonomiskās novērtēšanas. Kā Centrālajai un Austrumeiropai raksturīgākas reģionālas vides problēmas tika nosauktas: gaisa piesārņojums, ūdens piesārņojums, cietie atkritumi, kodolenerģētikas drošība un atkritumi, ekosistēmu degradācija. Prioritāšu izvēle iniciēja arī izmaiņas likumdošanā, institūciju darbībā, vides pārvaldībā un politikas plānošanā (World Bank, 1993). Šī programma kļuva par pamatu pirmā Latvijas Vides aizsardzības politikas plāna izstrādāšanā.

Pirmajā **Vides aizsardzības politikas plānā** (VAPP) Latvijai tika definētas prioritāras vides problēmas: piesārņojuma pārrobežu pārnese, ūdenstilpju eitrofikācija un ūdens ekosistēmu degradācija, saimnieciskās darbības izraisītais risks, atkritumu ietekme uz vidi, transporta ietekme uz vidi, lauksaimniecības ietekme uz vidi, bioloģiskās daudzveidības samazināšanās, ainavu degradācija, dabas resursu neracionāla izmantošana, dzeramā ūdens zema kvalitāte. To novēršanu sarežģīja gan nesakārtota vides likumdošana, gan nepieciešamība atjaunot visu pārvaldības un ekonomikas sistēmu, gan „sabiedrības vienaldzība attiecībā pret vidi” (VARAM, 1995). Plāns ir sistemātisks – tajā ir izvirzītas problēmas, noteikti ekonomiskie un politikas līdzekļi, aprakstīta infrastruktūra, atzīmēti

īstermiņa un ilgtermiņa mērķi. 1998. gada pārskatā „Vides aizsardzības politika: gadsimtu miju sagaidot” tika atzīts, ka VAPP pieņemšana būtiski veicināja vides likumdošanas harmonizāciju un tehniskās bāzes uzlabošanu (VARAM, 1998). Jāpiemin, ka šis pārskats raksturo izmaiņas Latvijas vides pārvaldības sistēmā ar tīri kvalitatīviem rādītājiem, nesniedzot konkrētus datus.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs tika izdalītas prioritārās tēmas: ūdeņu aizsardzība, klimata pārmaiņas un ozona slāņa aizsardzība, dabas resursu izmantošana (meža resursi, medniecība, zivsaimniecība, kūdras resursi, derīgie izrakteņi), bioloģiskās daudzveidības saglabāšana (t. sk. meži, dabīgie purvi, zivis, aizsargājamas sugas un teritorijas), atkritumu apsaimniekošana (ilgtspējīgas apsaimniekošanas nodrošināšana), vide un veselība (vides, īpaši gaisa kvalitāte), mājokļu politika (ēku energoefektivitāte), rūpniecība (videi draudzīga ražošanas modernizācija), enerģētika (t. sk. biodeģvijas ražošanas veicināšana), transports (t. sk. videi draudzīga transporta attīstība), lauksaimniecība (tajā skaitā augsnes degradācija), reģionu attīstība (t. sk. bioloģiskās lauksaimniecības), tūrisma attīstība (t. sk. videi draudzīgā tūrisma attīstība). Latvijas vides aģentūrai bija uzdots gatavot katru gadu Nacionālo ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskatu (VARAM, 2002)

2002. gadā Latvijā tika ratificēta Orhūsas konvencija ar likumu „Par 1998. gada 25. jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanu un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem”. Turklāt Orhūsas konvencijas prasības tika integrētas likumos: „Par vides aizsardzību”, „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, „Par piesārņojumu”, Administratīvā procesa likums, Teritorijas plānošanas likums, Būvniecības likums. 2004., 2007., 2011. gadā bija sagatavoti Orhūsas konvencijas nacionālie ieviešanas ziņojumi, kuri sniedza informāciju par veiktiem pasākumiem, praktisko pieeju vides informācijas nodrošināšanai un radušajiem šķēršļiem. Kā traucējošie faktori Orhūsas konvencijas ieviešanai nacionālajos ziņojumos tika minēti:

- 1) amatpersonu nepietiekami aktīva Orhūsas konvencijas principu ieviešana;
- 2) neskaidrības normatīvajos aktos par to, kādai vides informācijai ir jābūt pieejamai bezmaksas, bet par kādu – ir jāņem maksa;
- 3) vides informācijas ierobežota pieejamība;
- 4) vides datu sadrumstalotība un izkliedētība;
- 5) vides datu pasniegšana neapstrādātā veidā (grūti saprotamā veidā ar sarežģītiem terminiem, parametriem, apzīmējumiem);
- 6) sabiedrības viedoklis nav pietiekami uzklauts un attiecīgi izvērtēts;
- 7) iedzīvotāju tiesību apzināšanās trūkums;

- 8) nepietiekamas iedzīvotāju zināšanas par normatīvo dokumentu izstrādes un pieņemšanas kārtību (VARAM, 2004, 2007, 2011).

Nacionālajā vides politikas plānā (2004.-2008.) vides problēmu loks tika izvēlēts ļoti plašs: gaisa piesārņojums, klimata pārmaiņas, ūdeņu kvalitāte, zemes dziļu ilgtspējīga izmantošana, atkritumu apsaimniekošana, piesārņoto vietu sanācija, bioloģiskā daudzveidība, kodoldrošība, troksnis, ĢMO un citi. Ļoti detalizēti tiek apskatīti arī vides pārvaldības aspekti (mērķi, pasākumi, atbildīgas institūcijas, termiņš, finansējums un prognozējami rezultāti). Atsevišķa nodaļa tika veltīta vides informācijai un sabiedrības līdzdalībai, kurā tika izskatītas problēmas: vāji koordinēta informācijas aprīte, līdzdalības trūkums, sabiedrības neizpratne par ilgtspējīgas attīstības nepieciešamību, kvalitatīvas vides informācijas nepietiekamība plašsaziņas līdzekļos, vides NVO nespēja pārstāvēt iedzīvotāju intereses un informēt sabiedrību. Lai risinātu šīs problēmas, viens no plānotiem pasākumiem bija izveidot VARAM pakļautībā esošu Vides informācijas un izglītības centru un reģionālus vides informācijas centrus (VARAM, 2003).

Nacionālajā attīstības plānā (2007.-2013.) videi kā atsevišķai valsts politikas nodaļai, ir iedalīta pēdējā vieta, bet vides ilgtspējīgas pārvaldības elementi ir integrēti vairākās citās nodaļās. Dabas un enerģētikas resursu ilgtspējīga un efektīva izmantošana ir iekļauta uzņēmējdarbības sektora uzdevumos. Dialoga ar sabiedrību uzturēšana un NVO atbalsts ir minēti, kā obligāts uzdevums saliedētas sabiedrības sasniegšanai. Reģionu sadarbībā ir integrēta prasība veicināt kaimiņvalstu vides monitoringa sistēmas tuvināšanu ES prasībām vides kvalitātes saglabāšanai, t.sk. pārrobežu emisiju samazināšanai. Videi draudzīga transporta attīstība ir minēta, kā viens no uzdevumiem infrastruktūras attīstībai. Vides jomā uzdevumi pārsvarā ir saistīti ar sabiedrības informēšanu un izglītošanu vides kontekstā, aizsargājamo teritoriju saprātīgu izmantošanu, klimata pārmaiņu monitoringu, degradēto teritoriju revitalizāciju (VARAM, 2006).

Vides politikas pamatnostādnes (2009.-2015.) tika izmantota NVPP pieeja, t.i. vides problēmu risināšanai tika noteikti konkrēti uzdevumi, apakšmērķi, rezultatīvie skaitliskie rādītāji (esošie un mērķlielumi), pasākumu plāns, iesaistītās institūcijas, izpildes termiņš. Vides politikas pamatnostādnes iekļauj tikai sekojošas nodaļas: gaiss, ūdens, zeme, daba, klimats (VARAM, 2009b).

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam tiek piedāvāta kapitālu pieeja, aicinot atbildēt uz izaicinājumiem, t. sk. klimata pārmaiņām, bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, augošo enerģijas patēriņu. Arī daba tiek uzskatīta par kapitālu, kurš var veicināt ilgtspējīgu starptautiski atzītu „zaļo ekonomiku”, piesaistīt migrācijas

plūsmu un veicināt reemigrāciju. Par uzdevumiem ilgtspējīgas attīstības sasniegšanai vides kontekstā tiek uzskatīti: ekosistēmu analīze un novērtēšana, mājsaimniecību ekoloģiskās pēdas samazināšana, dabas vērtību datubāzes veidošana, zināšanu un ideju brīva apmaiņa un citi risinājumi (VARAM,2008).

1.1.3.1.tabula.

Vides politikas darbības jomu atspoguļošana politikas dokumentos globālajā līmenī
(izstrādājusi autore).

Leģenda: X- temats ir detalizēti apskatīts, x –temats ir pieminēts, bultas zīme – tematiskā stratēģija.

	Ūdens piesārņojums	Gaisa piesārņojums	Klimata politika	Zinātne un ekoinovācijas	Vides apziņa un izglītība	Atkritumi	Augsne	Dabas aizsardzība	Mežsaimniecība	Kodolenerģētika	Vides politika	Atjaunojamā enerģētika
Vides aizsardzības rīcības programma Centrālās un Austrumeiropas valstīm” (1993.)	X	X			X	X		X		X		
Vides aizsardzības politikas plāns (1995.)	X	X				X		X			X	
Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes (2002.)	X	X	X		X	X		X	X			X
Nacionālais vides politikas plāns (2004.-2008.)	X	X	X	X	X	X	x	X	X	X	X	x
Nacionālais attīstības plānā (2007.-2013.)	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X
Vides politikas pamatnostādnes 2009.-2015. gadam	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam			X	X	X			X			X	

Starptautiskiem vides politikas dokumentiem ir izteikts periodiskums; izskatīto vides problēmu loks periodiski tiek paplašināts/ sašaurināts. Tagad, kā prioritārie vides politikas temati ir izdalīti: vides pārvaldība, adaptācija klimatam, resursu taupīšana. Klimata temats kļūst par visaptverošu tematu; tas iekļauj komponentes no gaisa un ūdens aizsardzības, ekoinovācijas, mežsaimniecības, iedzīvotāju izglītošanas un informēšanas, dabas aizsardzības, energoresursu pārvaldības un citām tēmām. Klimata koncepcija papildina ilgtspējīgas attīstības koncepciju un dažreiz pat aizvieto to. Latvijas vides politikas dienaskārtību ļoti ietekmē pielāgošanās Eiropas likumiem un stratēģiskiem dokumentiem, tātad tendences vides politikā nekavējoties tiek atspoguļotas Latvijas tiesību normatīvos aktos un plānošanas dokumentos. Bet vides komunikācijas realizācija notiek neplānveidīgi, atkarībā no

politiskajiem un ekonomiskajiem apstākļiem. Pēc 5.GVP ziņojuma datiem līdzīgas problēmas ir raksturīgas arī citām reģiona valstīm (GEO, 2012b).

1.2. Mediji kā vides informācijas atveidošanas instruments

1.2.1. Vides komunikācijas principu īss apskats

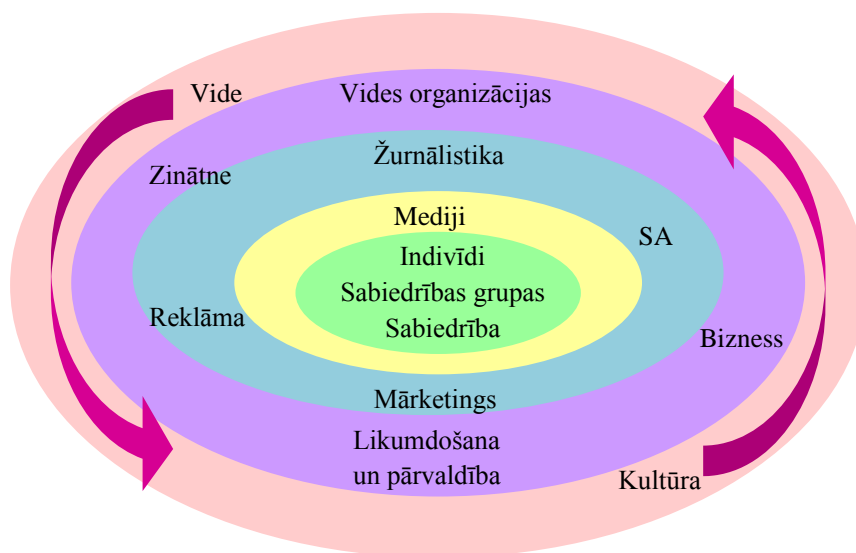
Prasība pēc informācijas kvalitātes un kultūras mītu, stereotipu un paradigmu ietekmēja uz vides informācijas atveidošanu un uztveršanu, kā arī noteica vides žurnālistikas rašanos komunikācijas zinātnes un vides zinātnes saskarsmē. Tik atšķirīgo zinātņu (sociālo un dabaszinātņu) savienošana var tikt saistīta ar to, ka bieži kvalitatīvai informācijas pasniegšanai un novērtēšanai ir nepieciešama vides speciālista profesionāla kompetence, savukārt te var saskatīt vides komunikācijas līdzību ar riska komunikāciju (*risk communication*) un veselības komunikāciju (*health communication*), kā arī ar attīstības komunikāciju (*development communication*) (Ernšteins, 2013). Daļa no pirmajiem vides žurnālistiem un rakstniekiem, kas popularizēja dabas aizsardzības idejas plašā lokā, bija biologi-dabas pētnieki, kuri tieši saskārušies ar strauju bioloģiskās daudzveidības samazināšanu un, pateicoties savām literārajām dotībām, varēja paskaidrot lasītājam, kas notiek, kādi ir cēloņi, un kādas varētu būt sekas. Kā piemērus, var minēt Reičelu Kārsoni (*Rachel Carson*), Džoju Adamsoni (*Joy Adamson*), Bernhardu Gržimeku (*Bernhard Grzimek*), Žanu Dorstu (*Jean Dorst*), Žaku-Ivu Kusto (*Jacques-Yves Cousteau*) un citus. Pirmie pētījumi par vides komunikāciju ir 1973. gadā publicēts Gerharta Vībe (*Gerhart Wiebe*) raksts „*Mass media and man's relationship to his environment*” un 1984. gada publikācija, kurā autore Kristīne Orevīka (*Christine Oravec*) analizēja XX gadsimta sākuma dabas aizsardzības piekritēju (*conservationists via preservationists*) debašu⁸ retoriku (Jurin et al., 2010; Milstein, 2009). Ekoloģiskā diskursa (*environmental discourse*) identificēšana tekstā un tēlā piesaistīja arvien vairāk zinātnieku uzmanības un iniciēja publikāciju skaita nozīmīgu palielināšanu un pētnieku apvienošanu vides komunikācijas biedrībās, asociācijās un tīklos (Milstein, 2012).

Pēc Riodežaneiro deklarācijas un „Dienaskārtības 21. gadsimtam” (*Agenda 21*) akceptēšanas 1992. gadā vides temats bija cieši saistīts ar sociālajiem un ekonomikas aspektiem ilgtspējīgas attīstības koncepcijas kontekstā. Vide, kā obligātais komponents, tika integrēta valsts pārvaldībā, ražošanā, izglītībā, plānošanā. Pēc Latvijas Universitātes profesores I. Brikšes formulējuma, „vides komunikācija ir komplicēts teorētisko konceptu un praktisko darbību lauks, jo tā saistās ar zinātņi, ekonomiku, likumdošanu, uzņēmējdarbību, politiku un cilvēku uzvedību un ir mijiedarbībā ne tikai ar šīm, bet arī ar citām jomām”

⁸ Klupšanas akmens šīs debatēs bija dabas aizsardzības pamatcēlonis – cilvēka vajadzības jeb dabas pašvērtība.

(Brikše, 2011, 178.lpp). Vides komunikācijas darbības jomas un to savstarpēja saistība, kā arī vides un kultūras mijiedarbības efekts ir atspoguļoti 1.2.1.1. attēlā.

Tādējādi bija paplašināti arī vides komunikācijas uzdevumi, pielietojuma iespējas, tika paaugstinātas prasības un rezultātu gaidas - „vides komunikācija ne tikai atspoguļo cilvēku attieksmi pret vidi, bet arī rada un pārveido, darot to dabiskāk” (autore tulkojums no angļu valodas Milstein, 2009). Līdz ar to tiek uzskatīts, ka vides komunikācijai ir ētisks pienākums, jo tā ietekmē cilvēka vides uztveršanu, viņa vērtības un uzvedību (Jurin et al., 2010).

1.2.1.1. attēls. **Vides komunikācijas konceptuālais modelis** (Brikše, 2011)

Vides komunikācija, kā arī vispārīgā komunikācija, pēta informācijas nodošanas procesu, to dalībniekus, stimulējošus un traucējošus faktorus saskaņā ar Šenona-Vīvera klasisko modeli, kurā ir četri pamatelementi: sūtītājs, kanāls, saņēmējs, komunikācijas barjera, - kurus apvieno informācijas plūsma. Šo modeli sauc arī par fizisko, jo tas būtiski ilustrē komunikācijas procesu pēc radio darbības principa. Katrā informācijas atveidošanas posmā var rasties dažāda rakstura barjeras: fiziskās (pastāvēšana, trūkums), psiholoģiskās (uztveres, semantiskās, paradigmas, mentalitātes).

Komunikācijas teorija informācijas pārveidošanas procesu bieži analizē ar Harolda Dvaita Lasvela (*Harold Dwight Lasswell*) jautājumiem: „kas?” „pateica ko?” „kam?” „kā?” „ar kādu efektu?” (*“Who says what to whom in which channel with what effect”*) Šo jautājumu komplekts vēlāk daudzkārt tika papildināts un modificēts (Почепцов, 2007).

Par **vides informācijas avotiem** tiek uzskaitītas starptautiskās, valsts un pašvaldības institūcijas (līderi), zinātnes avotu grupa (eksperti), bizness (uzņēmēji, lobiji), vides

organizācijas (komunikācijas speciālisti). Valsts institūcijas informē par vides politikas realizāciju; zinātnieki publicē pētījumu rezultātus; uzņēmēji izmanto vidi draudzīgo tēlu noformējumā un reklāmā; NVO izglīto, organizē, apvieno un konsultē, kā arī veicina mijiedarbību un kontaktu ar citiem aktoriem un paātrina informācijas apmaiņu (Brikše, 2011).

Vides pārvaldības kontekstā atsevišķi tiek izdalīti vides komunikācijas īstenotāji, jeb - **vides mediatori**: mediji, izglītotāji, vides NVO, neformālās izglītības aģenti (muzeji, bibliotēkas un cit.) (Lagzdiņa, 2010b).

Bieži pielietojams sociālās zinātnēs jēdziens **aktori** nozīmē procesu dalībniekus - indivīdus vai grupas ar kopīgo vērtību sistēmu, ar līdzīgām zināšanām, pieredzi un darbību (Stockinger, 2005). Vides komunikācijā to var arī nosaukt par stratēģiskām mērķa grupām (1.2.1.2. attēls) (Lagzdiņa, 2010b).

1.2.1.2. attēls. **Komunikācijas stratēģisko mērķa grupu modelis** (Lagzdiņa, 2010b).

Roberta Koksas (*Robert Cox*) klasiskā klasifikācija iekļauj 7 aktoru grupas – sabiedrība, vides organizācijas, zinātnieki, korporācijas un lobiji, vides aizsardzības skeptiķi („*anti-environmental groups*”), mediji un žurnālisti, oficiāli valdības pārstāvji (Cox, 2010). Atkarībā no apstākļiem pētījuma gaitā var tikt pievienotas jaunas aktoru grupas vai ignorētas esošas. Latvijā veiktos pētījumos tiek pievienota aktoru grupa „pašvaldības” (Lagzdiņa un Ernšteins, 2009; Lagzdiņa, 2010a; Ābelniece, 2011). Latvijā nav (vai nav sastopamas) organizētas vides

aizsardzības skeptiķu grupas, kas piedalītos vides problēmu apspriešanā, tāpēc tās parasti netiek apskatītas Latvijas situācijas pētīšanā. Lielākā mērā komunikācijas pētnieku uzmanība tiek pievērsta informācijas atveidošanai medijos, tāpēc ka medijietekmē sabiedrības attieksmi un vērtības. Vides komunikācija kā pētījuma objekts tiek uzskaitīta pēc visai dažādām kategorijām.

Komunikācijas process. Veicot vides komunikācijas analīzi, Šarlote Raiana (*Charlotte Ryan*) piedāvāja balstoties nevis uz Lasvela jautājumiem, bet uz citiempamatjautājumiem: (1) „Kas ir noticis?” - izskaidrošana, (2) „Kas ir atbildīgs?” - aktoru identificēšana, (3) „Kāds ir risinājums?” - piedāvātais rīcības līdzeklis (Handers, 2010).

Aktori vides komunikācijā. Vides komunikācijas aktoru mijiedarbība, konflikti vai kontakta trūkums arī tiek uzskatīti par pētījuma objektu. Pētījuma centrā var būt savstarpēja citēšana valsts institūciju, NVO un korporāciju mājas lapās (Rogers and Marres, 2000), vai aktoru darbības atspoguļošana medijos (Халий, 2006). Aktoru mijiedarbības atspoguļošanai izmanto hipersaišu kartes (*hyperlink map of actors*).

„Reframing” – ziņu noformēšana, kā arī traktējums, kas izpaužas ar virsrakstu, ilustrāciju, datu avotu un ekspertu loku izvēli. Anders Handers (*Anders Handers*) norāda, ka līdz ar vides komunikācijas attīstību, notiek vizuālas vides vārdnīcas veidošana, kur attēliem var būt vienlīdzīgs nozīmīgums kā tekstam, un tas var pat aizvietot tekstu. Attiecīgi izveidotais tēls var tikt izmantots komerciālās interesēs vai patērētāju viedokļu manipulēšanai, kurai Handers piedāvāja jēdzienu „dabas pārdošana” („*selling nature*”) (Handers, 2010). Dažos pētījumos īpaša uzmanība tiek pievērsta virsrakstu stiliem, kā arī rakstu rubrikām (Халий, 2009).

Retorika. Ibarras un Kitsuses (*Ibarra, Kitsuse*) retorikas teorija iekļauj: retorikas idiomās, pretretoriku (līdzjūtīgu/antipātisko), atkārtojamus motīvus un metaforas, prasību noformēšanas stilus (juridiskais, zinātniskais, komiskais, žurnālistikas, pilsoniskais) (Handers, 2010). Judīte Hendrija (*Judith Hendry*) detalizēti apskatīja retoriku un pastāvīgus priekšstatus par vidi rietumkultūrā (Hendry, 2010). Pamatojoties uz Rolāna Barta (*Roland Barthes*) mītu teoriju, Olga Zaharova atklāja mītu par vides aizsardzību virkni Krievijas presē (Захарова, 2012). Atsevišķi pētījumi ir veltīti metaforām, kuras radušās mediju ziņās un rakstos. Piemēram, vācu preses analīze parādīja, ka rakstos par vides katastrofām autori bieži uztver dabas katastrofu kā Zemes slimību, Dieva soda instrumentu, dzīvnieku, monsturu vai kara ienaidnieku (Иванова, 2007).

Vides tematu analīzes dinamika medijos. Vides komunikācijas kvantitatīvā analīze notiek, izmantojot kontentanāli. Verbālajā plūsmā tiek uzskaitīts biežums (vides ziņu skaits

dažādos laikrakstos vai ilgā laika posmā vienā laikrakstā), tēmu pastāvēšana/trūkums, tēmu saistība, pamattemati. Ir zināms, ka mediju ieinteresētība vides jautājumos nav pastāvīga, un tā var būt novājināta dažādu faktoru darbības rezultātā, turklāt visbūtiskākais no tiem – ekonomiskā krīze. Savukārt vides rakstu skaita pastāvīgums mēnešu garumā drīzāk var liecināt par pasūtījumu no politiskiem spēkiem vai uzņēmumu lobēšanas dēļ.

Objektivitāte. Vides žurnālistikā objektivitātes izpratne ir dažreiz atšķirīga no tā, kāda tā ir tradicionālajā ziņu žurnālistikā. Pastāv divas pozīcijas: 1) vides žurnālistiem ir jābūt objektīviem (*Society of environmental journalists*), 2) vides žurnālistiem jāizvairās no, t.s., „vienaldzīgas objektivitātes” pēc Maikla Froma (*Michael Frome*) izteiciena (Petrāne, 2007).

Precizitāte arī ir uzskatāma par atsevišķu vides komunikācijas pētījumu objektu, bet ļoti reti tiek pētīta sarežģītības dēļ. Īpaša uzmanība precizitātes faktoram tika pievērsta pēc dokumentālas filmas „Neērtā patiesība” (*„An Inconvenient Truth”*) izplatīšanas un to kritiķu atbildes filmu „Lielā globālās sasilšanas krāpšana” (*„The Great Global Warming Swindle”*). Oponentu retorika izraisīja vides komunikācijas pētnieku interesi un deva iespēju izpētīt precizitāti konkrētajā piemērā (Mellor, 2009).

Funkcionalitāte. Vides žurnālistikā tiek izdalītas 4 funkcijas: informēšana, izglītošana, organizēšana, kontrolēšana. Interesanti, ka informējošu (nevis izglītojošu) rakstu dominēšana dažreiz tiek interpretēta kā informācijas nepilnības rādītājs, kā arī autoru nespēja dot konkrētas zināšanas un rekomendācijas videi draudzīgām rīcībām (Подлесная, 2009). Daudzreiz ir teikts, ka Latvijas mediji interesi par vides problemātiku izrāda galvenokārt tikai tad, kad ir notikuši kādi negatīvi notikumi (Petrāne, 2007). Ņemot vērā to, ka arī visā pasaulē vides žurnālistika parādījās kā atbildes reakcija uz vides problēmām, un pamatā bija vērsta uz vides riskiem un draudiem, varam pieņemt, ka informēšana par problēmām ir vides žurnālistikas sākumposms. Līdz ar vides informācijas popularizāciju presē sāk parādīties izglītojoši raksti, organizējoši sludinājumi par pasākumiem un raksti par rīcībām vides pārvaldības jomā (kontrolēšanas funkcija).

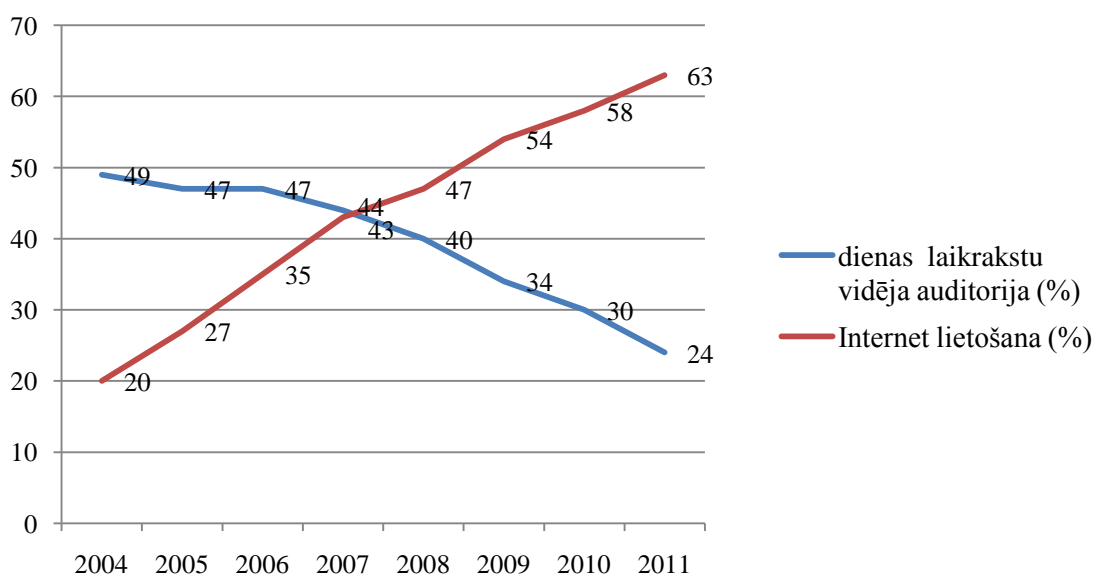
Roberts Koks (*Robert Cox*) izdalīja izpētes jomas vides komunikācijā:

- vides retorika un diskurss;
- mediji un vides žurnālistika;
- sabiedrības līdzdalība lēmumu par vidi pieņemšanā;
- sociālais mārketingu un veselības aprūpes kampaņas;
- aktoru mijiedarbība un konfliktu risināšana vides kontekstā;
- riska komunikācijā;
- dabas tēla izmantošana populārā kultūrā un „green marketing” (Cox, 2010)

Latvijā veikto vides komunikācijas pētījumu skaits nav liels. Lielākā daļa pētījumu tika veidota Latvijas Universitātes Vides pārvaldības katedrā. Agrākie darbi par vides komunikāciju ir I. Jēgeres „Sabiedrisko attiecību loma vides komunikācijā” (2004); I. Krūkles „Vides ministrijas komunikāciju stratēģija klimatu pārmaiņu politikas ieviešanai Latvijā” (2004). Īpaša uzmanība vides pārvaldības katedrā tiek pievērsta vides komunikācijas īstenošanai pašvaldībās, te var minēt O. Kočmarjovas pētījumu par vides komunikācijas auditu Ogres novada, S. Mucenieces, A. Šturmas, S. Ābelnieces kopējo pētījumu par piekrastes riska komunikāciju Saulkrastu pašvaldībā, A. Štāla darbu par vides komunikācijas novērtējumu un attīstību Liepājas pašvaldībā, S. Kuršinskas pētījumu par vides komunikācijas pārvaldības ciklu pašvaldībā Ventspilī, kā arī E. Lāgzdiņas pētījumus par vairākiem vides saziņas aspektiem (Ernšteins, 2013). 2010. gadā Latvijas Universitāte sadarbībā ar Reģionālo vides centru izdeva mācību grāmatu „Vides komunikācija un vides politikas integrācija”. 2011. gadā tika izdota mācību grāmata „Vides vadība”, kur atsevišķa nodaļa bija veltīta vides komunikācijai. Vides žurnālistikas pētījumi notika fragmentāri, kā piemērus var minēt L. Petrānes maģistra darbu par vides žurnālistikas tendencēm Latvijā (Petrāne, 2007) un S. Denisas rakstu par izmantoto retoriku sižetos par klimatu LTV1 raidījumos „Panorāma” (Denisa, 2008).

1.2.2. Tendences informācijas vidē

Informācijas vidē arvien vairāk populāri kļūst jaunie mediji, kuri pakāpeniski izspiež drukāto presi. Par to liecina TNS mediju reitingi, diagrammā (1.2.2.1. attēls) ir attēlota dienas laikrakstu un Interneta lietošanas izmaiņas 7 gadu periodā.

1.2.2.1. attēls. **Izmaiņas dienas laikrakstu un Interneta lietošanā 2004.-2011.** (autores apkopojums pamatojoties uz datiem TNS Latvia, 2009; TNS Latvia, 2012).

LU profesores Intas Brikšes rakstā, kurš ievada rakstu kopumu „Informācijas vide Latvijā: 21. gadsimta sākums”, tiek iezīmēti pieci būtiskākie zaudējumi mediju telpā Latvijā, kas ir saistīti ar jauno mediju popularitāti un citām mūsdienu tendencēm:

- ģeogrāfiskās vietas nozīmīguma zaudēšana;
- laika vērtības zaudēšana;
- tekstu akurātības saturā un noformējumā zaudēšana;
- mediju izglītošanas funkcijas zaudēšana;
- kopienas fragmentācija un segmentācija (Brikše, 2006).

Kopienas sadalīšanās izpaužas arī informācijas ziņā, pamatā krievi nelasa presi latviešu valodā un latvieši nelasa krievu presi. Neskatoties uz dažiem preses mēģinājumiem ieiet citas valodas informācijas laukā ar sava produkta tulkojumu (“Diena” krievu valodā, krievu izdevniecības „Fenster” mēģinājumi publicēt rakstus latviski, utt.), dialogs neizdevās, saskaņā ar dažādiem viedokļiem, kā “mentalitāšu atšķirības”, “dialoga trūkuma”, “krievu pašizolētības” dēļ (Veinberga, 2010). Šī parādība visdrīzāk nav izskaidrojama ar noteikto laika posmu, jo arī pirmajā Latvijas Republikas laikā krievu kopienai ir bijusi tieksme uz pašpietiekamību, publicējot avīzes, veicinot kultūras dzīves notikumus (Volkovs, 2010 b).

Pastāv atšķirības starp izdevuma formāta izvēli krievu un latviešu kopienās: latvieši labprāt lasa žurnālus un dienas avīzes, krievi dod priekšroku nedēļas avīzēm. Autore Sandra Veinberga uzskata, ka tas liecina par latviešiem svarīgo līdzdalības sajūtu politiskā aspektā, savukārt krievi nav iekļauti politiskajā sfērā un tāpēc ir vāji ieinteresēti aktuālajā informācijā (Veinberga, 2010). Tomēr Ksenija Zagorovska un Pavels Šudņevs saskata, ka krievu laikrakstiem ir visai cita funkcija – „izteikt cilvēku noskaņojumu, akumulējot kritiskās piezīmes, ierosinājumus”. Šajā gadījumā prese ir „kā vienīgais rupors, ar kura palīdzību Latvijas krievvalodīgie var izteikt savu viedokli” (Zagorovska, Šudņevs, 2005, lpp.169). Runājot par izteikto segregāciju Latvijas sabiedrībā, jāmin, ka atšķirības, kuras ir nosacītas ar vēsturi, kultūrām, valodu īpašībām, skar arī attieksmi pret vidi.

1.2.3. Vides komunikācijas īstenošana Latvijas mediju telpā

2006. gada pētījuma dati liecina, ka iedzīvotāji labprāt saņemtu vides informāciju ar televīziju (65%), presi (53,1%), radio (35,4%), bukletiem (18,9%), internetu (18,7%), plakātiem (7,9%), apmeklējot vides aizsardzības institūcijas (4,0%), tiekoties ar ekspertiem (3,4%) (Petrāne, 2007).

Līdz 2010.gadam vides žurnālistikas attīstību veicināja VARAM rīkotais konkurss „Labākais vides žurnālists” (līdz 2007. gadam saukts „Gada labākā publikācija, TV un radio raidījums par vides jautājumiem”) (*varam.gov.lv*). Arī ZM meža nozare rīko ikgadējo apbalvojumu „Zelta čiekurs”, kura viena no balvām tiek dota par ieguldījumu sabiedrības izglītošanā (*zem.gov.lv*).

2011.gadā **televīzijas** raidījumu par vides jautājumu skaits bija neliels, un tas vēl ir samazinājies, salīdzinot ar 2007.gada datiem (1.2.3.1.tabula). Tomēr jāmin, ka vides jautājumi tiek apspriesti arī ziņu kontekstā, un dažreiz to kvalitāte ir salīdzināma ar tematisko raidījumu produktu. Par to liecina VARAM vides žurnālistikas konkursa rezultāti „Zeltais čiekurs”. Konkursa balva nominācijā „Gada labākais TV raidījums/sižets” biežāk nekā tematisko raidījumu vadītājiem tika piešķirta raidījuma „Bez Tabu Laiks” žurnālistiem (*varam.gov.lv*). Tas, ka televīzija, salīdzinot ar radio, vides komunikācijas funkciju realizē mazāk un tikai valsts kanālos, var norādīt gan uz to, ka valsts ir ieinteresēta, lai vides komunikācija realizētos televīzijas mediju telpā, gan uz to, ka privāto kanālu īpašnieki neuzskata vides tematu par būtiski svarīgu, vai par tādu kas varētu ieinteresēt auditoriju un tādējādi dot peļņu. Televīzijas raidījumi par vidi tiek veidoti tikai latviešu valodā, raidījumu par vidi krievu valodā nav.

1.2.3.1.tabula.

Vides raidījumi Latvijas televīzijas kanālos 2007. un 2011. gadā
(izstrādājusi autore, izmantojot Petrāne, 2007).

	2007. gads	2011. gads
LTV1	<ul style="list-style-type: none"> • Zaļais īpašums • Veselības studija ar Dainu Bruņinieci • Vides fakti • Mans zaļais dārzs • Dabas grāmata 	<ul style="list-style-type: none"> • Veselības studija ar Dainu Bruņinieci • Vides fakti • Mans zaļais dārzs
LTV7	<ul style="list-style-type: none"> • Ar makšķeri • Uz meža takas • Zveja • Par tīru Daugavu • Žurnāla <i>National Geographic</i> kinopielikums 	<ul style="list-style-type: none"> • Ar makšķeri • Uz meža takas

Starp **preses** izdevumiem vides komunikācijas funkciju īsteno organizācijas „Vides aizsardzības klubs” žurnāls „Vides Vēstis”. Vides zinātnes jaunumi un atklājumi ir bieži aprakstīti žurnālos „Ilustrētā Zinātne” un „*National Geographic*” latviešu valodā. Vides politikas aspekti, notikumi vidē (dabas katastrofas, avārijas, malu medības utt.) ir atspoguļoti

regulārajā presē. Daži laikraksti un žurnāli latviešu valodā vides tēmai veltaatsevišķus tematiskus zaļos numurus. Krievu valodā tematisko izdevumu vides kontekstā nav. Atsevišķi vides zinātnes elementi ir atrodami Krievijāizdotajāžurnālā „Zinātne un sabiedrība” («*Наука и общество*»). Internetā ir arī pieejams ar Eiropas Savienības finansējumu reizi ceturksnī veidotais žurnāls „Vide eiropiešiem” angļu valodā (*Environment for Europeans*). Sākot ar 2011.gadu, Eiropas Vides aģentūra (EVA) sāka publicēt žurnālus „Signāli” („*Signals*”). Tā uzdevums ir informēt sabiedrību par jaunākām tendencēm un pārmaiņām vides kontekstā, kā arī dot ziņas par konkrēto rīcību veida nepieciešamību (*eea.europa.eu*). Gadā publicēto rakstu skaits nav liels (apmēram 10-15raksti/gadā), bet raksti ir izvērsti, kvalitatīvi, saprotamā valodā. Žurnāls „Signāli” ir tulkots arī latviešu valodā un pieejami EVA mājaslapā.ANOVides programmas ietvaros tiek sagatavots žurnāls jauniešiem „TUNZA” angļu valodā. Tajā ir skaidrotas gan ANO vides politikas prioritātes, gan dotas praktiskās rekomendācijas vides problēmu risināšanai iedzīvotāju līmenī (*unep.org/tunza/*).

Lai novērtētu **radio** ieguldījumu vides komunikācijā Latvijā, tika izmantoti L. Petrānes dati par vides raidījumiem Latvijas radio kanālos 2007.gadā (Petrāne, 2007) un autores apkopojums par 2011.gadu (1.2.3.2. tabula). Rezultāti liecina, ka raidījumu, kuri ir veltīti vides tematiem, skaits ir samazinājies valsts kanālos, bet pieaudzis komerckanālos. No 6 radio raidījumiem par vidi četri raidījumi ir latviešu valodā, 1 raidījums – krievu valodā, 1 raidījums – angļu valodā.

1.2.3.2. tabula.

Vides raidījumi Latvijas radio kanālos 2007. un 2011. gadā
(izstrādājusi autore, izmantojot Petrāne, 2007).

	2007. gads	2011. gads
Latvijas Radio 1	<ul style="list-style-type: none"> • Zaļais Vilnis • Dzīva ģeogrāfija • Zināmais nezināmajā • Kā labāk dzīvot? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kā dzīvot labāk: Klimata pārmaiņu finanšu instrumenti • Zināmais nezināmajā
Radio SWH	<ul style="list-style-type: none"> • Ekoloģijas ziņas 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekoloģijas ziņas
Latvijas Radio 4 „Doma laukums”	<ul style="list-style-type: none"> • Noasa šķirsts 	<ul style="list-style-type: none"> • Noasa šķirsts
Star FM		<ul style="list-style-type: none"> • Ogu maize
Radio NABA		<ul style="list-style-type: none"> • Zaļais prāts
BBC World Service		<ul style="list-style-type: none"> • One Planet

Vides komunikācija **Internetā** notiek neregulāri. „Zaļās ziņu lapas” ir tikai dažos Interneta ziņu portālos: *delfi.lv*, *tvnet.lv*. Šīs lapas nav pastāvīgas, un „zaļo” ziņu statuss piešķirts izlases kartībā.

Ziņu portālā *delfi.lv* 2011. gadā bija apakšnodaļa ar nosaukumu „Vide” latviešu valodā, šobrīd tajā ir tikai radnieciskās apakšnodaļas „Zvēru dzīve” sadaļā „Izklaide”, apakšnodaļa „Daba” sadaļā „Aculiecinieks”. 2011.gadā portāla versijai krievu valodā *rus.delfi.lv* bija tematiskā sadaļa „Экология”. Šobrīd tās nav, tāpat arī nav līdzīgo tēmu sadaļu.

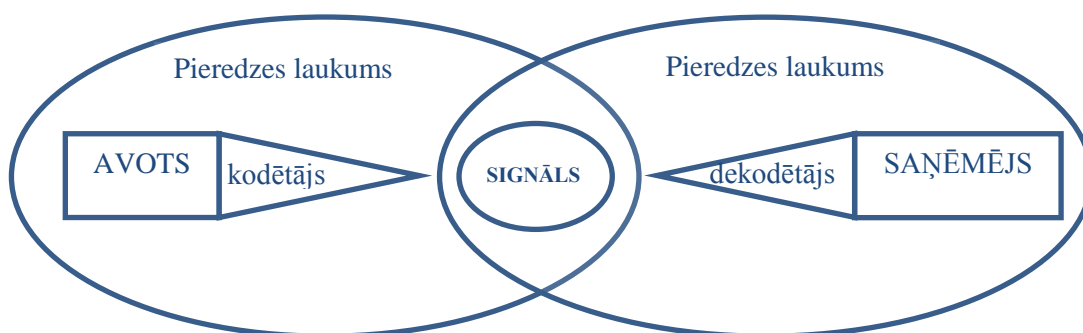
Portālā *tvnet.lv* vides tematikai ir veltīta viena sadaļa latviešu valodā: „Zaļā zeme” ar septiņām apakšnodaļām. Tematiskās sadaļas vai apakšnodaļas par vidi krievu valodā portālā *tvnet.lv* nav.

Vides ziņas dažreiz arī ir publicētas vides nevalstisko organizāciju mājaslapās (*homoecos.lv*, *tirailatvijai.lvu.c.*). Pie ziņām par vides politiku var pieskaitīt arī preses relīzes un komunikācijas plānus VARAM mājas lapā sadaļā „Aktualitātes”.

1.3. Sabiedrības vides problēmu izpratne un līdzdalība

1.3.1. Sabiedrības pārliecības par vidi

Vides komunikācijas īstenošanā ir svarīga ne tikai vides informācijas atveidošana, bet arī tas kā sabiedrība saņem un uztver vides informāciju. Tas atbilst arī Vilbura Šrama (*Wilbur Schramm*) pieejai: viņa modelī svarīga loma ir informācijas uztveršanai, kā arī informācijas sūtītāja un saņēmēja pieredzei (1.3.1.1. attēls). Pieredze var būtiski ietekmēt informācijas uztveršanu, interpretāciju un atveidošanu, kodēšanu un dekodēšanu (Lee, 1993). Savukārt Jurijs Lotmans (*Юрий Лотман*), apgalvojot: „Valoda ir kods un tā vēsture” (Лотман, 1992, lpp. 175), uzskaitīja, ka komunikācijas dalībnieku kodiem ir jābūt atšķirīgiem, citādi komunikācija zaudē jēgu.

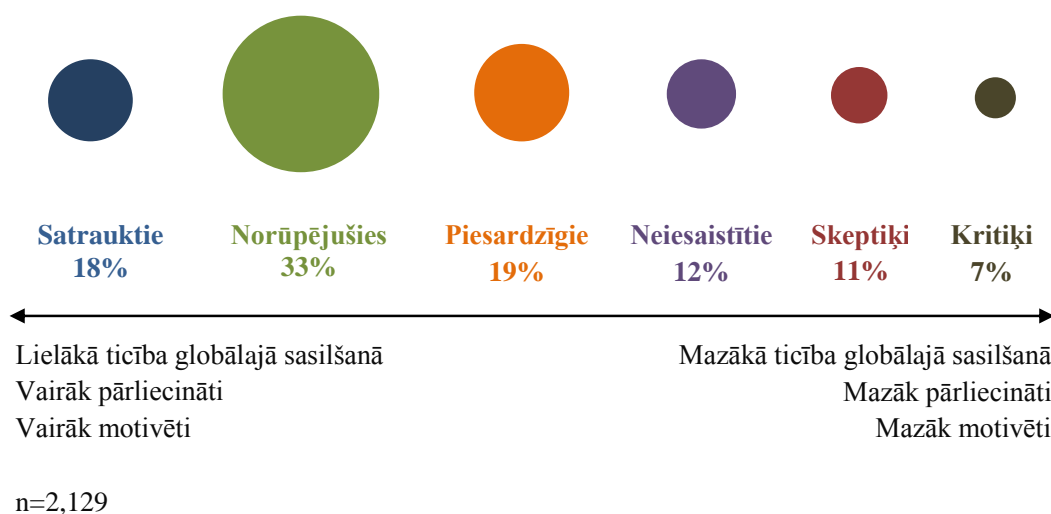

1.3.1.1. attēls. Šramma komunikācijas modelis. (Lee D., 1993(adaptēts))

Pirmais attieksmes pret vidi pētījums ir Railija Danlepa (*Riley Dunlap*) un Kenta Vanlīra (*Kent Van Liere*) 1978. gada pētījums “Jaunās ekoloģiskās paradigmas mērīšana” (*Measuring Endorsement of the New Ecological Paradigm*). Pētījumā tika pielietota attieksmes pret vidi skala, pamatojot ar 15 apgalvojumiem, kuriem respondenti piekrita vai nepiekrita. Pētījuma gaitā lielāka daļa respondentu (no 57% līdz 83%) piekrita tādiem apgalvojumiem: dabas balanss ir ļoti trausls; resursi ir ierobežoti; cilvēks nepareizi ekspluatē vidi utt. Tādā veidā autori pretstatīja jauno ekoloģisko paradigmu, agrāk pastāvošajai dominanta sociālajai paradigmai (*Dominant Social Paradigm*), kuras ietvaros cilvēks bija izskatīts, kā dabas resursu mantotājs un pārvaldnieks. Jaunā ekoloģiskā paradigma bija skaidrota kā dabiskā sabiedrības atbilde uz pārmaiņām vidē un gatavība mainīt savus uzskatus par cilvēka un dabas mijiedarbību. 1978.gadā tika aptaujāti 1300 cilvēki, un lai pārbaudītu izmaiņas bijušo respondentu attieksmē 1990.gadā pētnieki atrada 676 respondentus no 1978.gada aptaujas dalībniekiem un atkārtoti veica aptauju. Rezultāti liecināja, ka pārsvarā dominēja pozitīva tendence jaunās ekoloģiskās paradigmas piekritēju skaita pieaugumam (no

2% līdz 18 %). Negatīvas tendences bija izteiktas piemēram apgalvojumiem, kuri bija atspēkoti laika gaitā: “mēs tuvojamies cilvēku skaita, kuru var izturēt planēta, robežai” (-6%); “zeme ir līdzīga kosmosa kuģim ar ļoti ierobežoto telpu un resursiem” (-3%) (Dunlap et al., 2005). Tomēr nevienmērīgums paradigmu nomaiņā ir diskutabls, jo neskatoties uz sabrukuma (*collapse*) prognozēm, cilvēku skaits nozīmīgi pieauga no 1978.gada, bet nenoliedzami stipras izmaiņas vidē nebija tik acīmredzamas (it īpaši 1990.gadā). Arī atjaunojamās enerģijas izmantošana un citu inovāciju izmantošana drīzāk liecināja, ka ir vēl neatklātas iespējas un agrāk nepazīstami resursi.

Pēc Jēlas Universitātes profesora Antonija Leiserovica (*Antony Leiserowitz*) pētījumiem sabiedrībā var eksistēt dažādas grupas ar noteiktu attieksmi pret klimata pārmaiņu tēmu. Savā pētījumā viņš noteica, ka ASV eksistē „sešas Amerikas”, kuras savā starpā atšķiras ne tik daudz ar dzimuma, vecuma vai nacionalitātes pazīmēm, bet ar uzvedību un reakciju vides komunikācijā. Leiserovics izdalīja sešas sabiedrības grupas ar atšķirīgo attieksmi pret klimata pārmaiņām: satrauktie, norūpējušies, piesardzīgie, neiesaistītie, skeptiķi, kritiķi (1.3.1.2.attēls). Sabiedrības grupas izmanto dažādus informācijas avotus, viņām ir savas vērtības un prioritātes, un katrai ir vajadzīga speciāla komunikācijas stratēģija.

1.3.1.2. attēls. ASV iedzīvotāju proporcionālais sadalījums „Sešās Amerikās” (Leiserowitz et al., 2009)

Satrauktie visaktīvāk iesaistās klimatu pārmaiņu tēmas apspriešanā; viņi ir pārliecināti, ka globāla sasilšana notiek un to izraisa cilvēces darbība. Viņi jau ir mainījuši savu dzīvesveidu un atbalsta agresīvākas vides politikas ieviešanu nacionālajā līmenī.

Norūpējušies arī apzinās, ka globāla sasilšana ir svarīgs temats un, kaut gan viņi atbalsta stingrāku vides politiku, viņi ir mazāk iesaistīti tematiskās aktivitātēs un retāk pieņem attiecīgus lēmumus personīgā darbībā, salīdzinot ar *Satrauktajiem*.

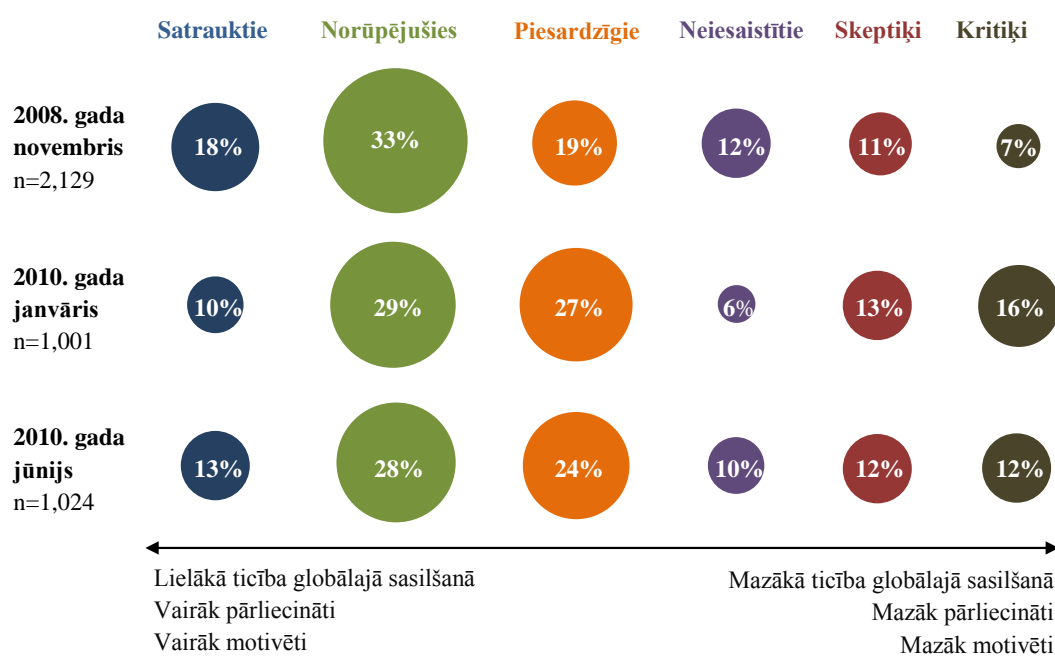
Piesardzīgie arī tic, ka globālā sasilšana ir problēma, bet viņu pārliecība ir vājāka. Viņi neuzskata, ka globālā sasilšana ir personīga atbildība, un neredz jēgu steidzīgi mainīt savu dzīvesveidu.

Neiesaistītie vispār nedomā par šo tēmu, viņiem nav par to informācijas. Šajā grupā cilvēki visbiežāk ir gatavi mainīt savus uzskatus par globālo sasilšanu.

Skeptiķi uzskata, ka globāla sasilšana notiek un tās cēloņi ir dabiskās izmaiņas vidē; viņi tic, ka globālā sasilšana nekaitēs cilvēkiem vēl gadsimtiem ilgi, un uzskata, ka valsts jau dara pietiekami daudz draudu novēršanai.

Kritiķi, kā arī *Satrauktie* ir aktīvi dalībnieki globālās sasilšanas apspriešanā no opozīcijas puses. Pārsvārā viņi uzskata, ka globāla sasilšana nenotiek, ka tā nevar kaitēt cilvēkiem, un ka tā nav antropogēnas izcelsmes problēma. *Kritiķi* ir pārliecināti, ka šis temats nav valsts politikas jautājums (Leiserowitz et al., 2009).

Interessants fakts ir tas, ka šie dati var mainīties. Jēlas Universitātes pētījumi par 2010. gadu liecina, ka minēta proporcija ir nestabila. Pēc diviem gadiem *Satraukto* skaits bija samazinājies gandrīz divreiz un vairāk nekā divreiz bija palielinājies *Kritiķu* skaits. Divreiz bija samazinājies arī *Neiesaistīto* cilvēku skaits, bet par trešdaļu palielinājies *Piesardzīgo* (pasīvo piekritēju) skaits (1.3.1.3. attēls).

1.3.1.3. attēls. ASV iedzīvotāju proporcionālais sadalījums „Sešās Amerikās” 2008. un 2010. gadā. (Leiserowitz et al., 2010)

1.3.2. Sabiedrības līdzdalību ietekmējošie faktori

Anja Kolmusa un Džulians Agjemāns (Kollmuss and Agyeman, 2002) izpētīja cēloņus, kāpēc cilvēki rīkojas videi draudzīgi, un kādas ir barjeras videi draudzīga dzīvesveida ieviešanā. Videi draudzīga uzvedība ir uzvedība, kas apzināti meklē kā var samazināt negatīvo ietekmi uz dabu un vidi (samazināt resursu un enerģijas patēriņu, netoksisko vielu izmantošana, atkritumu minimizēšana). Savā rakstā autori uzsver, ka pirmie lineāri modeļi, kā: *vides informācija* → *vides attieksme* → *videi draudzīgas rīcības*, nestrādā. Kvantitatīvi pētījumi pierādīja, ka ir pretruna starp attieksmi un uzvedību.

Bleiks (Blake, 1999) identificēja trīs barjeras praktiskai darbībai: individualitātē, atbildībā un praktiskumā. Individuālas barjeras (slinkums, intereses trūkums) ir daudz stiprāks tiem cilvēkiem, kam nav vides apziņas. Atbildības barjera izpaužas, ja cilvēks jūt nespēju ietekmēt situāciju, kā arī, ja viņam nav jābūt atbildīgam. Saskaņā ar pētījumiem neuzticība institūcijām (valsts vai pašvaldības līmenī) bieži aptur cilvēkus no videi draudzīgām rīcībām. Praktiskuma barjera izpaužas kā laika, naudas vai informācijas trūkums.

Bija izanalizēti dažādi ietekmējoši faktori: demogrāfiskie, ārējie (ekonomikas, kultūras faktori) un iekšējie faktori (motivācija, zināšanas vides jomā, kompetence, vērtības, pozīcija, emocijas, atbildība, prioritātes).

Demogrāfiskie faktori:

- 1) izglītība: jo augstāka ir izglītība, jo vairāk ir zināšanu par vides tematiem, kaut gan tas nenozīmē arī augstāku vides apziņu;
- 2) dzimums: sievietes ir mazāk informētas par vides problēmām, nekā vīrieši, bet viņas aktīvāk iesaistās vides aktivitātēs. Tas tiek izskaidrots ar apgalvojumu, ka atšķirībasattieksmē pret vidi starp dzimumiem izraisa nevis ar dažādām vērtībām, bet drīzāk atšķirīgāpasauls uztveršanā. Pols Šterns (*Paul Stern*), Tomass Dics (*Thomas Dietz*) un Linda Kelofa (*Linda Kalof*) uzskatīja, ka sievietēm ir tieksme redzēt iekšējus sakarus pasaulē, turpretim vīrieši redz pasauli ar skaidri atšķirti objektiem un subjektiem. Tas liek domāt, ka vīrieši var būt mazāk uzmanīgi attiecībā pret saikni starp vidi un to, kas viņiem ir vērtīgs, nekā sievietes, kaut gan vērtības var nebūt vienādas abiem dzimumiem (Stern et al., 2005).

Ārējie faktori:

- 1) Individuālais labklājības līmenis: cilvēki, kuri ir apmierināti ar savu labklājības līmeni, vairāk ir disponēti rīkoties videi draudzīgi, jo viņiem ir vairāk resursu (naudas, laika,

- enerģijas) un viņi ir gatavi uzņemties atbildību par kaut ko lielāku nekā personīgas vēlmes.
- 2) Valsts labklājības līmenis. Bieži tiek apspriesta doma par to, ka labklājības līmenis valstī būtiski nosaka sabiedrības tieksmi rīkoties videi draudzīgi. Tomēr Dikmana un Francena (*Diekmann and Franzen*) pētījums pierādīja, ka tas ir daudz sarežģītāk. Salīdzinot dažādus pētījumus tika ievērots, ka, ja cilvēkiem tika prasīts izvēlēties vissvarīgāko problēmu, tad, neskatoties uz valsts labklājības līmeni, vides temati bija ranžēti zemu, bet, ja bija prasīts novērtēt dažādu problēmu grūtību, tad vides temati vienmēr tika ranžēti augstu. Tāpēc problēmu izvietojums rangā atspoguļo ekonomisko resursu trūkuma realitāti, nevis vides informāciju nepilnību. Pētījumi par ekoloģisko pēdu arī norāda uz to, ka bagātām valstīm ietekme uz vidi ir daudz lielākā, nekā nabadzīgām (cit. pēc Kollmuss and Agyeman, 2002).
 - 3) Ģimenes un kopienas tradīcijas: videi draudzīgās vērtības ģimenē, bērnības pieredze dabā, izglītība, uzvedības modeļi (draugi, skolotāji, paziņas).
 - 4) Saimnieciskās tradīcijas valstī: Kolmusa un Agyemans (Kollmuss and Agyeman, 2002) pieņem, ka sabiedrība mazās valstīs ar lielu iedzīvotāju skaitu ir apzinīgāka resursu pārvaldībā, nekā iedzīvotāji lielās valstīs ar resursu bagātību (piemēram, ASV).
 - 5) Sociālie faktori: infrastruktūras pastāvēšana (sabiedriskais transports, atkritumu pārstrādes attīstīta sistēma, divriteņu stāvvietas).

Iekšējie faktori.

Fitko un Kesela (Fietkau and Kessel, 1981) izdala 5 faktoros, kas var mainīties, bet lielāka vai mazākā mēra noteikt videi draudzīgo rīcību:

- 1) attiecība un vērtības;
- 2) iespējas rīkoties videi draudzīgi;
- 3) uzvedības dzinuļi;
- 4) uztverama atgriezeniskā saikne par vides uzvedību (*ecological behaviour*) - iekšēja (apmierinātība) vai ārēja (sociāla vai ekonomiskā);
- 5) zināšanas. Pēc Fitko (*Fietkau*) modeļa zināšanas neietekmē videi draudzīgu rīcību tiešā veidā, bet iedarbojas, kā attieksmes un vērtību modifikātors. Kempton (*Kempton*) pētīja vides kompetenci dažādām grupām Amerikā, ieskaitot „zaļos” un viņu kritiķus. Zināšanas līmenis bija vienādi zems, gan zaļa dzīvesveida piekritējiem, gan viņu pretiniekiem (cit. pēc Kollmuss and Agyeman, 2002);

- 6) altruisms. Pols Šterns ar līdzautoriem modelēja motivāciju rīkoties videi draudzīgi ar trīs komponentiem: egoistisko orientāciju, sociālo orientāciju un biosfēras orientāciju. Visstiprākā no tām ir egoistiskā orientācija. Cilvēki ar egoistiskiem uzskatiem un orientāciju uz konkurenci mazāk spējīgi rīkoties videi draudzīgi. Tomēr autori uzskata, ka egoistiskās, humānistiskās un biosfēras vērtības nemaz nav tik nesavienojamās, tās varbūt savstarpēji saistītas un katram cilvēkam var būt cita kombinācijā (Stern et al., 2005).

Videi draudzīgas uzvedības esība vai trūkums tiek skaidrots, ne tikai atklājot rīcības priekšnosacījumus, ne tikai no atsevišķo indivīdu pozīcijas, bet arī no sabiedrības uzvedības modeļiem. 1968. gadā Garets Hardins (*Garett Hardin*) interpretēja fenomenu „kopienu traģēdijas” (*tragedy of the commons*) vides kontekstā; viņa traktējumā „kopienu traģēdija” nozīmēja, ka cilvēki izvēlējās rīkoties īstermiņa egoistisko interešu vadīti, neskatoties uz to, ka viņu rīcība var izraisīt resursu izsmelšanu un veicināt ikviena ilglaicīgos zaudējumus. Hardins sprieda, ka cilvēku skaits palielināsies, slodze uz vidi būs lielāka, bet tīri tehnoloģiskie paņēmieni un balstīšanas uz zinātņi neglābs situāciju, turpretim tas vedīs uz strupceļu (Hardin, 1968). Kaut gan tolaik Hardina piedāvāts risinājums bija ierobežot dzimstību un līdz ar to saglabāt rietumu civilizācijas patēriņa stilu, tagad „kopienu traģēdijas” jēdziens tiek izmantots, lai pamatotu patēriņa samazināšanas nepieciešamību. Kristīne Kvimbija (*Christine Quimby*) un Holija Anželika (*Holly Angelique*), skaidrojot, kāpēc cilvēki nerīkojas videi draudzīgi (*environmental inaction*), pielietoja sabiedrības psiholoģijā aprakstītas parādības: bezmaksas braukšanas (*free-riding phenomena*) un jau minēto „kopienu traģēdijas” fenomenu. Bezmaksas braukšanas fenomens attēlo cilvēku vēlmi gūt labumu no citu cilvēku aktīvas darbības bez sava ieguldījuma, vai ar nepietiekamo devumu. Daudzi cilvēki, teorētiski atbalstot „zaļās” idejas, saglabā esošo patēriņu un negribīgi maina savus paradumus, tādējādi demonstrējot minēto fenomenu izpausmi. Pētnieki uzskata: tā nav vienīgi indivīdu uzvedība, bet tas piemīt visai sabiedrībai kopumā, un šī problēma ir jārisina sabiedrības psiholoģijas (*community psychology*) speciālistiem (Quimby and Angelique, 2011).

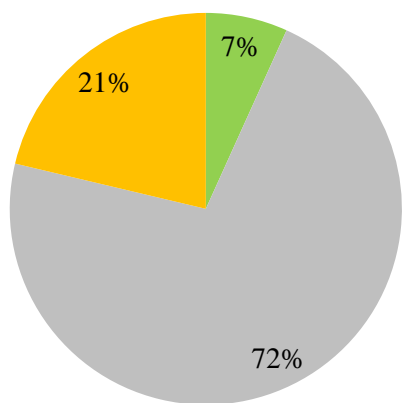
1.3.3. Vides problēmu izpratne un līdzdalība: situācija Latvijā

Sabiedrības līdzdalība Latvijā var notikt formāli (dalībā konsultatīvās un uzraudzības padomēs, darba grupās, sabiedriskajās apspriešanās) un neformāli (akcijas, sanāksmes, festivāli, talkas). Sabiedrības līdzdalības tiesisko pamatu nodrošina normatīvie instrumenti

(MK noteikumi Nr. 970 (2009) „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”), likumdošanas un politikas plānošanas instrumenti (Teritorijas plānošanas likums, likums „Par piesārņojumu” un „Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, Ūdens apsaimniekošanas likums). Neskatoties uz normatīvo sabiedrības līdzdalības atbalstu, daudzkārt tika atzīmēta sabiedrības zema līdzdalība, inertums un vāja iniciatīva (VARAM, 1995; Brizga, 2005). Pastāv arī uzskats, ka pārmērīgs regulējums var traucēt un bremsēt sabiedrības līdzdalību (Lagzdiņa, 2010b).

Viens no iespējamiem cēloņiem var būt saprotamas un savlaicīgas informācijas trūkums. 2006. gada pētījuma „Sabiedrības attieksme pret vides aizsardzību” rezultāti liecina, ka iedzīvotāji pamatā jūtas nepietiekami informēti par vides aizsardzības jautājumiem (drīzāk slikti (48,2%) un ļoti slikti (17,8%) informēti). Vairāk nekā 80 % atzina, ka ir slikti informēti vai nav dzirdējuši par siltumnīcefekta gāzēm, ES līdzfinansētiem projektiem Latvijā vides sektorā, Kioto protokolu, Natura 2000 un Orhūsas konvenciju (Petrāne, 2007).

2008. gadā Baiba Auzāne un Lelde Elere pētīja Latvijas iedzīvotāju barjeras patērēt ilgtspējīgi. Kopumā tika aptaujāti 809 respondenti: no Rīgas (32%), no citām pilsētām (39%) un no laukiem (29%). Pētījuma rezultātā tika izdalītas trīs grupas pēc pieradumiem patēriņā un uzvedībā: „zaļie” (*environmentalists*), konformisti (*mainstream*), „nezaļie” (*non-environmentalists*) (1.3.3.1. attēls).

■ "zaļie" ■ konformisti ■ "nezaļie"

1.3.3.1. attēls. Latvijas iedzīvotāju iedalījums pēc patēriņā ilgtspējības (Auzane and Elere, 2008)

„Zaļie” ir vismazākā grupa (6,7%). Viņi aktīvirīkojas videi draudzīgi un redz savas darbības rezultātus. No trīs grupām viņi ir visieinteresētākie, aktīvākie, iedvesmotākie, un, salīdzinot ar citām grupām, vairāk reliģiozi.

Konformisti ir vislielākā grupa (43,2%), viņiem ir vēlme rīkoties videi draudzīgi, bet viņu rīcībai ir traucējošas barjeras: informācijas trūkums, pārliecības savās darbībās trūkums, grūtības mainīt pieradumus, pārliecība, ka videi draudzīgā izvēle dārgi atmaksāsies, uzticības trūkums. Viņi ir jaunāki nekā pirmā grupa, un izglītotākie salīdzinot ar trešo grupu.

„Nezaļie” (21,1%) pamatā rīkojas vadoties pēc īstermiņa interesēm. Viņi skaidri pauž to, ka vides aizsardzība nav viņu prioritāšu lokā. Viņi nav politiski un pilsoniski aktīvi (Auzane and Elere, 2008).

Jānis Brizga savā promocijas darbā „Ilgspējīga patēriņa pārvaldība Latvijā: pārvaldības instrumenti, sadarbības tīkli un indikatori” analizēja Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret vides problēmām un viņu gatavību mainīt dzīvesveidu patēriņa samazināšanai. Darbā tika izmantoti *Eurostat* aptauju datu rezultāti. Pamatojoties uz aptauju analīzi, grupu darbu, Latvijas sabiedrībā tika izdalītas četras kategorijas iedzīvotāju ar dažādām vides uzvedības stratēģijām. Par būtisku šķērsli vides komunikācijas veiksmīgai īstenošanai J. Brizga uzskata vides mediatoru darbību vājo saskaņotību un uzticības trūkums starp tiem (Brizga, 2012).

tos materiālus (ziņojumi, reklāma, aktualitātes, afiša), kuri parasti netiek iekļauti ziņu datubāzēs, bet kuri veido lasītājam informācijas papildfonu. Dati tika apstrādāti, izmantojot *Microsoft EXCEL* programmatūru.

Medijos apspriesto svarīgo tēmu analīze nav tikai mediju analīze, tas ir „logs plašākajā sociālajā diskusijā un līdzeklis sabiedrības attieksmes un vērtību mērīšanai” (autores tulkojums no angļu valodas, Webb et al., 2007, lpp.18). Kontentanalīze tiek plaši pielietota vides komunikācijā. Kā piemēru var minēt kontentanalīzes pielietošanuklimata pārmaiņu apspriešana zinātniskos žurnālos (Nielsen, Kjærgaard, 2011), medijos (Antilla, 2005; Boykoff, Roberts, 2007; Denisa, 2008) un dokumentālās filmās (Mellor, 2009). Mediji, kā sabiedrības noskaņojumu indikators, tiek izmantoti arī lai izskaidrotu, kā kodolenerģētika (Culley, Angelige, 2011), nanotehnoloģijas (Friedman and Egolf, 2005), klonēšana (Holiman, 2004) un meža vērtības (Webb et al., 2007) atspoguļojas medijos.

Ir zināmi ne tikai tematiskās kontentanalīzes pielietojuma piemēri, bet arī kompleksās pieejas piemēri. M. Podļesnaja (*М. Подлесная*) ļoti detalizēti izanalizēja vides publikācijas trijos vietējos laikrakstos no dažādām provincēm un vienā nacionālā mēroga laikrakstā Krievijā. Analīzes kritēriji bija izvirzīti sekojoši: vides rakstu virsrakstu emocionāla nokrāsa, publikāciju saturs un žanrs, autorība, vides informācijas raksturs, nodalījuma virsraksts, sižeta lokalizācija un aktori (*Подлесная*, 2006).

Arī šajā pētījuma tika izvēlēta vispārīgā kontentanalīze, jo tā dod iespēju aptvert plašu vides tematu loku un savstarpēji salīdzināt to atspoguļojumu medijos.

2.2. Aptauja

Šī pētījumā aptaujas mērķis – pētīt, cik lielā mērā Latvijas sabiedrības grupas saņem, uztver un interpretē vides informāciju, kādu informāciju kanālu kombināciju var uzskatīt par visaptverošāko vides komunikācijas kontekstā.

Pētījuma izlase. Aptaujā tika iesaistīti 204 respondenti, kas uzskatāms par nepietiekamu izlases apjomu. Ievērojot varbūtības līmeni 0,95, izlases kļūda ir 6,89%. No respondentiem 135 jeb 66% bija sievietes un 69 jeb 34% vīrieši. Respondentu sadalījums pa vecumgrupām ir sekojošs: 18-24 – 33,5%, 25-34 – 33,5%, 35-44 – 12%, 45-54 – 9%, 54-65 – 8%, 65-74 – 4%. Izglītības līmenis respondentiem bija norādīts šādi: nepabeigta vidējā – 4%, vidējā – 21%, nepabeigta augstākā – 18%, augstākā – 55%, zinātniskais grāds – 2%.

Aptaujas metode. Pētījumam tika izmantota nevarbūtīgā izlase, kura tika veidota ar ērtuma metodi, kas nozīmē, ka rezultāti bija atkarīgi no respondentu aktivitātes. Aptaujas anketa bija izvietota vietnēs *visidati.lv* un *webanketa.com*, kā arī sūtīta ar elektroniskajām vēstulēm, kā arī izmantota anketēšanai, sazinoties ar respondentiem.

Aptaujai bija izveidota anketa ar 14 jautājumiem (1. un 2.pielikumi), tulkota latviešu un krievu valodās. Anketa iekļauj slēgta tipa jautājumus (ar izvēli no piedāvātiem atbilžu variantiem), kā arī atklāta un pusatklāta tipa (ar iespēju respondentiem patstāvīgi noformulēt atbildi), ranžēšanas un skaidrojošos jautājumus. Dažāda tipa jautājumu variēšana nodrošina aptaujas ritma maiņu, uztur respondenta uzmanību.

Jautājumi tika noformulēti balstoties gan uz vispārējām aptaujas veidošanas prasībām (demogrāfiskie rādītāji), gan uz nepieciešamību izskaidrot paradumus vides komunikācijā (mediju lietošana, valodu izmantošana, vides informācijas pieejamība).

Respondentu vērtību un uzvedības izpētīšanai tika noformulēta jautājumu virkne. Lai apzinātu respondentu vērtības un pārliecības, tika jautāts par sekošanu vides informācijai, vides tēmas uztveršanu, vēlamajām prioritātēm vides politikās, attieksmie pret Latvijas dabas resursu bagātību un to pārvaldības vēlamo virzienu.

Par videi draudzīgu rīcību tika uzskatīta ikdienas dzīves stila mainīšana, piedalīšanās videi nozīmīgu projektu sabiedriskajā apspriešanā, piedalīšanās NVO. Kaut pats jautājums skar tikai vides organizāciju atpazīšanu, pieminēto organizāciju skaits ļauj secināt, kādā mērā respondentiem ir pieredze šajā jomā.

Anketā tika izmantoti arī divi adaptēti jautājumi par informācijas ticamību no Jēlas Universitātes pētījuma (Leiserovitz et al., 2009): saņemot informāciju no dažādiem vides komunikācijas avotiem-spēlētājiem (zinātnieki, vides organizācijas, ģimene, valsts prezidents, ziņu reportieri, būtiskākie ziņu mediju, garīdznieki, korporācijas un uzņēmumi); un par ieinteresētību ziņu tematos (politika, laika ziņas, zinātne, vide, mode, veselība, utt.). Atbildes uz šiem jautājumiem ļauj aptuveni novērtēt tipisko vides komunikācijas avotu-spēlētāju piemērotību un veiksmīgumu vides komunikācijai un vides tēmas atspoguļošanu citā tematiskā (starptautiskās politikas, veselības, ekonomikas) kontekstā.

Dati, kas tika iegūti, tika vispārināti, saskaitīti un apkopoti tabulās, izmantojot *Microsoft EXCEL* programmatūru, pēc tam analizēti un interpretēti.

3. Rezultāti un to apspriešana

3.1. Kontentanalīze

Izvēlētās vides tēmas ir meža resursu pārvaldība, klimata pārmaiņas, ūdeņu ķīmiskais un bioloģiskais piesārņojums, gaisa piesārņojums, dabas aizsardzība, vides politika, vides apziņa (informācija par vides mediatoru aktivitātēm sabiedrībai un rekomendācijas iedzīvotājiem par videi draudzīgo dzīvesveidu), atkritumu pārvaldība, ekoinovācijas un kodolenerģētika.

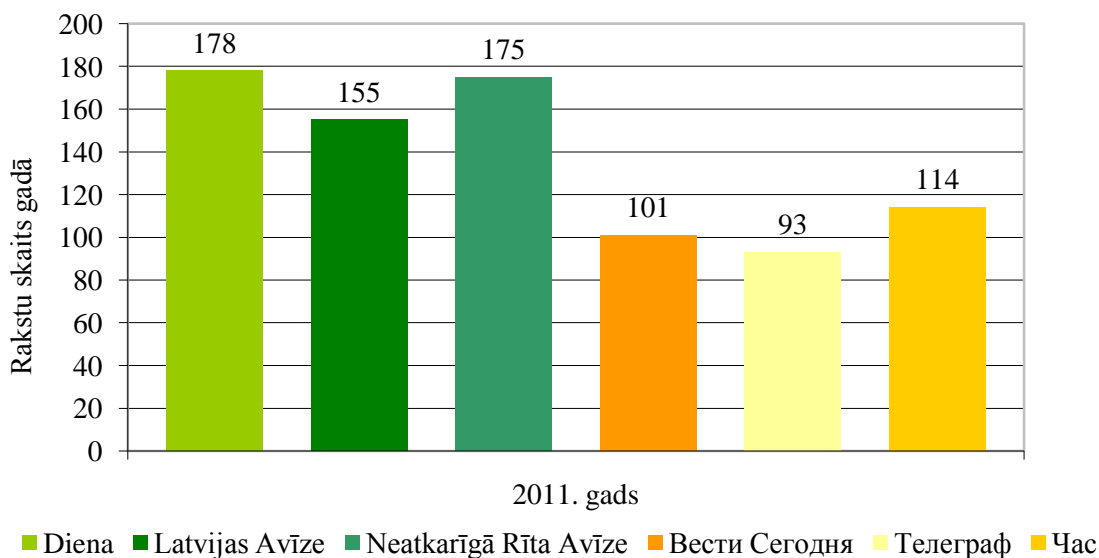
Ir noteikti sekojoši analīzes parametri:

- 1) aprakstītā notikuma lokalizācija (lokālais, reģionālais, Latvija Eiropas Savienībā, globālais, vispārīgs);
- 2) vides pārvaldības joma (vide-ekonomika-politika);
- 3) raksta emocionālais fons attiecībā pret vides problēmām un aktualitātēm (panisks, uztraukts, neitrāls, optimistisks, kritisks);
- 4) pieminētie aktori (valsts struktūras un amatpersonas, uzņēmēji, zinātnieki, žurnālisti, NVO, iedzīvotāji)

3.1.1. Preses kontentanalīze

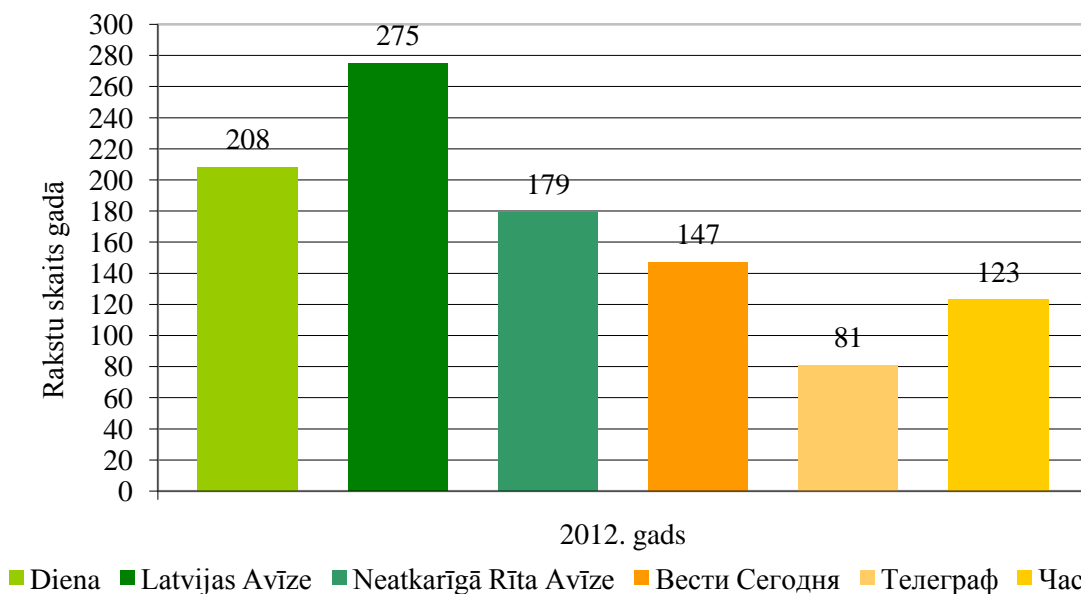
Pētījuma gaitā tika izskatīta vides komunikācija 6 būtiskākās dienas avīzēs- latviešu valodā: „Diena”, „Latvijas Avīze”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, un trīs krievu valodā „Весту сегодня”, „Телеграф”, „Час” izdotas 2011. un 2012. gada posmā. Kopumā tika izanalizēts ap 2880 avīžu numuriem. Laikrakstos tika analizētavides tematu atspoguļošana. Pētījumā tiek izskatīts sastopamības biežums, kā arī aprakstīto notikumu lokalizācija, tematu daudzveidība un informācijas emocionālā pasniegšana.

Rakstu par vides tematiem skaitis dažādiem izdevumiem 2011. gadā ir atspoguļots 3.1.1.1. attēlā. Ir redzams, ka „Dienā”, „Latvijas Avīzē” un „Neatkarīgā Rīta Avīzē” kopumā bija publicēti apmēram pusotras reizes vairāk rakstu par vides tematiem, nekā avīzēs „Весту Сегодня”, „Телеграф”, „Час”.

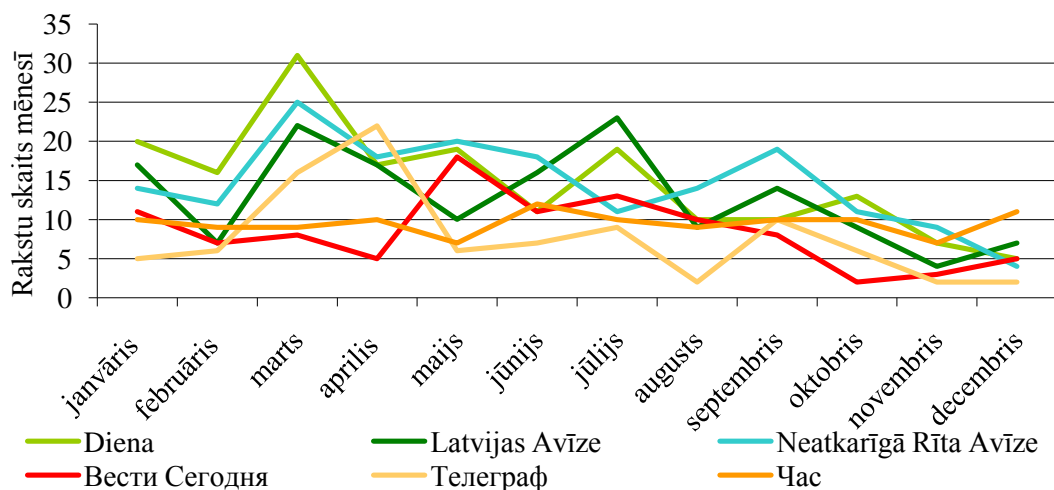
3.1.1.1. attēls. Publikāciju skaits par vides tematikubūtiskākajos dienas laikrakstos 2011. gadā.

Preses kontentanalīze par 2012. gadu parādīja, ka 2012. gadā nopublicētu rakstu skaits par vidi bija vairāk nekā 2011. gadā (3.1.1.2. attēls). Tas ir raksturīgi gandrīz visiem izdevumiem (izņēmums ir izdevums „Телеграф”). Izdevumu „Diena”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, „Час” rādītāji ir tomēr diezgan līdzīgi 2011. gada rezultātiem. Izteikta atšķirība rakstu skaitā ir izdevumiem „Latvijas Avīze” un „Вести Сегодня”; tajos bija publicēti vairāk nekā pusotriem vairāk rakstu par vides tematiem, bet aplūkoto tematu loks šajās avīzēs ir ļoti atšķirīgs.

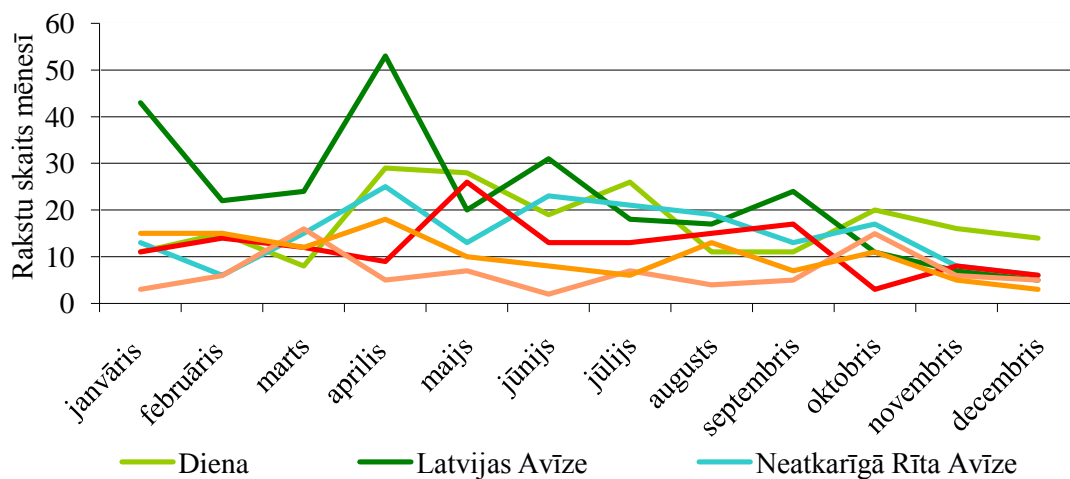

3.1.1.2. attēls. Publikāciju skaits par vides tematikubūtiskākajos dienas laikrakstos 2012. gadā.

Publikāciju par vides tematiku dinamika dažādiem izdevumiem divu gadu laikā ir atspoguļota 3.1.1.3. un 3.1.1.4. attēlā. Izteikta atšķirība starp mēnešiem var būt saistīta ar dabiskām svārstībām – atsevišķu tematu aktualitātes pieaugumu un zaudējumu. Neatkarīgi no tā, var atzīmēt izteikto sezonālītāti, sākot no marta līdz oktobrim, publikācijas par vides tematiem parādījās biežāk.

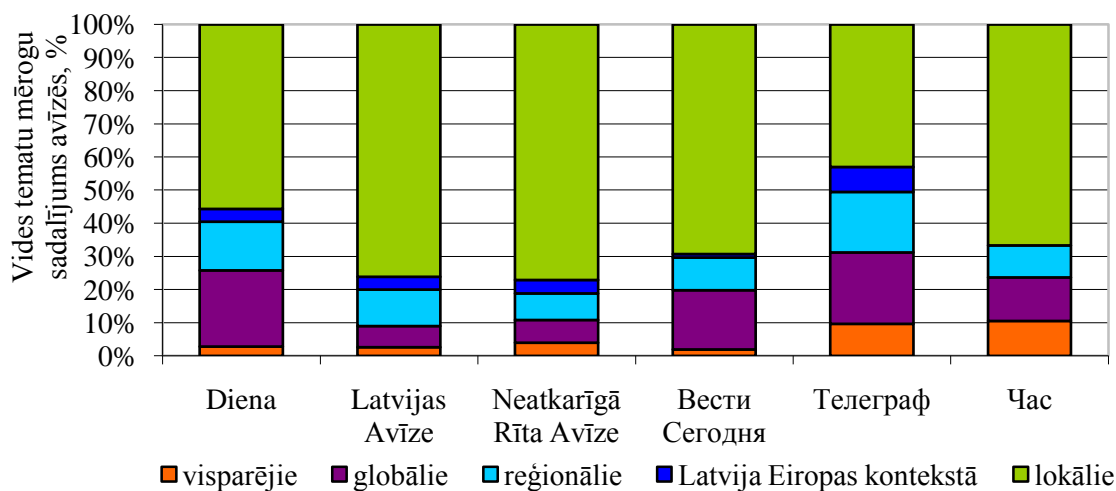
3.1.1.3. attēls. Publikāciju skaita par vides tematiku dinamika būtiskākajos dienas laikrakstos 2011. gadā.

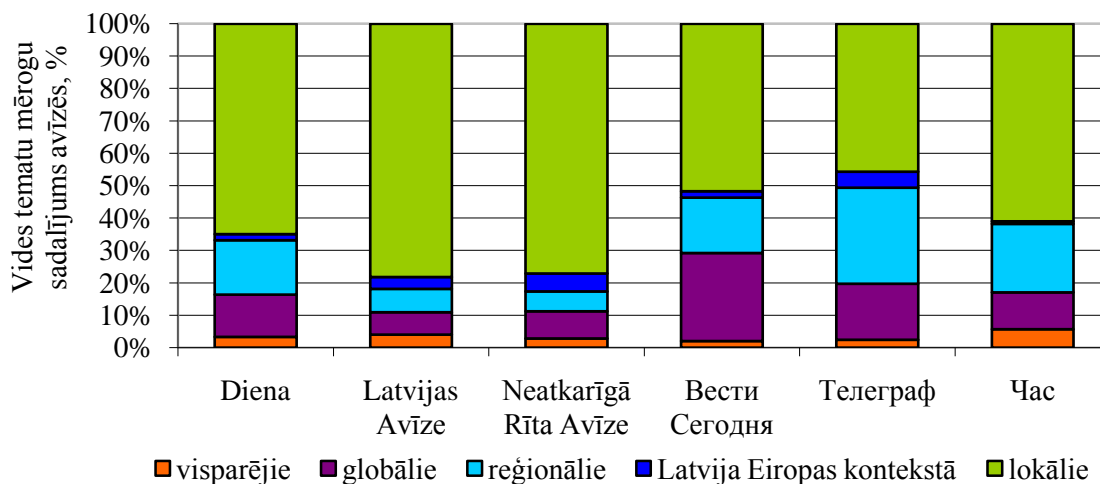
3.1.1.4. attēls. Publikāciju skaita par vides tematiku dinamika būtiskākajos dienas laikrakstos 2012. gadā

Aprakstīto notikumu lokālizācijas analīzei tika izdalītas piecas kategorijas: lokālie, reģionālie, Latvijas-Eiropas, globālie notikumi, vispārējās likumsakarības un parādības.

2011. gada un 2012. gada rezultāti ir ļoti līdzīgi - raksti par vidi pārsvarā ir veltīti vietējai situācijai (3.1.1.5. un 3.1.1.6.attēli). Visvairāk rakstu par vidi lokālā kontekstā ir izdevumos „Latvijas Avīze” un „Neatkarīgā Rīta Avīze”. Savukārt „Diena” un „Телеграф”, atspoguļojot Latvijas vides aktualitātes, ir vērsti arī uz pasaules un reģiona vides ziņām. Savukārt laikraksti „Вести Сегодня” un „Час” arī ir diezgan līdzīgi pēc proporcijas, bet tie biežāk nekā citi apraksta vidi globālajā un vispārējā kontekstā.

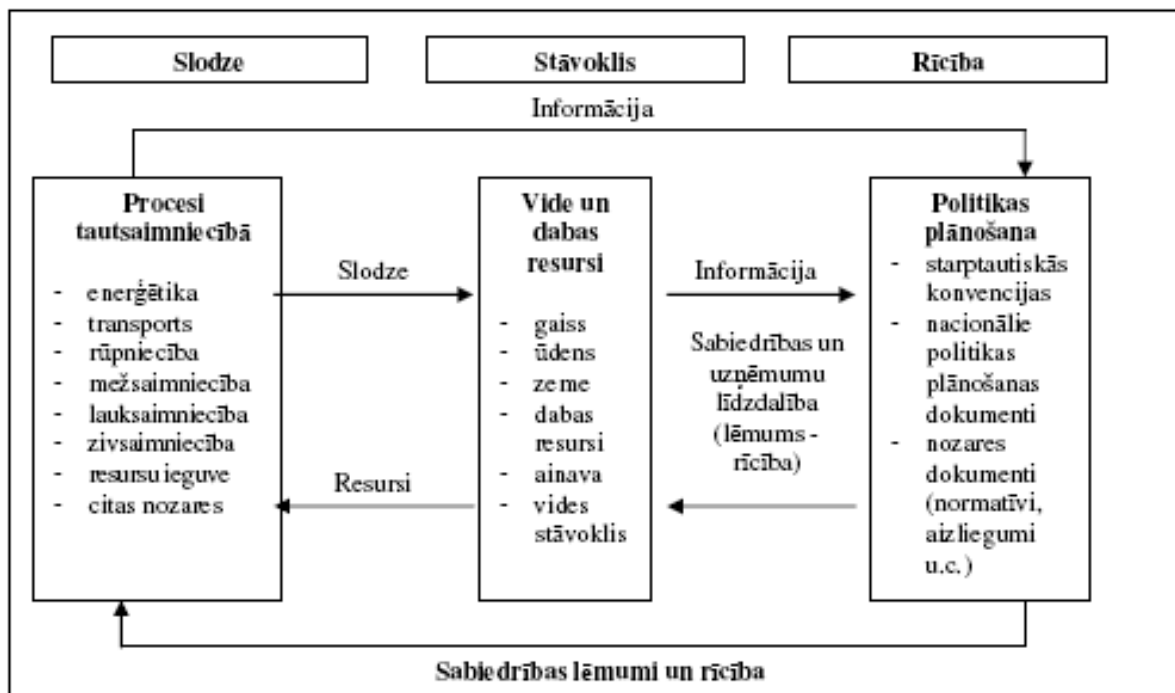
3.1.1.5. attēls. Notikumu lokalizācija publikācijās par vides tematiku būtiskākajos dienas laikrakstos 2011. gadā.

3.1.1.6. attēls. Notikumu lokalizācija publikācijās par vides tematiku būtiskākajos dienas laikrakstos 2012. gadā.

Lokalizācijas ietekme uz rakstu publikāciju un uztveršanu ir izskatīta ASV zinātnieku pētījumos, kuri liecina, ka, jo globālāka ir aprakstītā tēma, jo vienkāršāk un vienaldzīgāk tā tiek uztverta. Turpretim lokālās tēmas liekās interesantākas un aktuālākas (Jurin et al., 2010).

Lai izanalizētu preses pieeju vides tematu atspoguļošanā tika izmantota vides politikas trīs indikatoru sistēma, kura ir aprakstīta Valsts vides politikas pamatnostādnēs 2009.-2015.gadam: procesi tautsaimniecībā, vide un dabas resursi, politikas plānošana (3.1.1.7. attēls). Jāpiemin, ka bieži ir grūti atdalīt ekonomikas ziņasno politiskajām, jo finanšu resursu sadalījums ir cieši saistīts ar pārvaldību un otrādi.

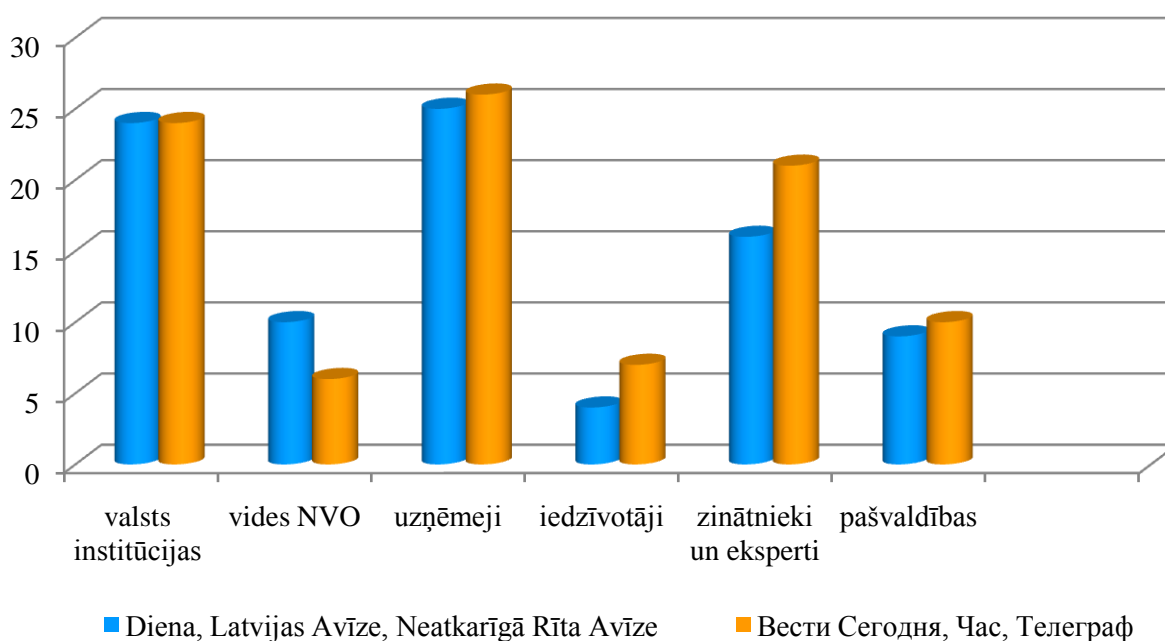

3.1.1.7. attēls. **Vides indikatori vides politikas plānošanā.** (VARAM, 2009a).

Savukārt ir interesanti apskatīt, kādā mērā prese atspoguļo katru jomu vides kontekstā. Piemēram, par trīs mēnešiem (janvāris-marts, 2011 g.) vidēji „Dienā”, „Latvijas Avīzē”, „Neatkarīgā Rīta Avīzē” rezultāts ir ļoti līdzīgs: rakstu skaits par tautsaimniecību, vides stāvokli un vides politiku savstarpēji attiecas kā 2:1:1 (vai 50%; 26%; 24%). Krievvalodīgajā presē vides politika bija aprakstīta daudz mazāk, kas atspoguļojas proporcijā 10: 5: 1 (62%; 31%; 7%). Rezultāti par ilgāku periodu parādīja, ka ilgtermiņā indikatoru korelācija neizskatās tik pretēji. Raksti par tautsaimniecību, vides stāvokli un vides politiku pētāmajamā presē 2012. gadā latviešu valodā savstarpēji attiecas kā 2:3:1 (vai 33%; 48%; 17%). Krievvalodīgajā presē šī proporcija izskatās 1:3:1 (21%; 60%; 19%). Saskaņā ar indikatoru sistēmu šī proporcija ļauj secināt, ka neatkarīgi no valodas, rakstot par vidi, prese drīzāk atspoguļo vides stāvokli, nekā tautsaimniecības esošo slodzi un nepieciešamās rīcības valsts un iedzīvotāju līmenī.

Saskaņā ar Roberta Koksas koncepciju, Latvijas mediju telpā ir pārstāvētas gandrīz visas spēlētāju (varbūt pat labāk ir lietot vārdu dalībnieki – dalībnieku grupas) grupas, izņemot radikālus vides aizsardzības skeptiķus un žurnālistus, kā atsevišķus vides komunikācijas dalībniekus. Savukārt pašvaldības bija iekļautas kontentanalīzē, jo tām dažreiz ir piešķirta starpnieku loma vides komunikācijas īstenošanā (Ernšteins, 2013). Jāpiemin, ka, kā aktīvspēlētāji mediju telpā, darbojas arī profesionālas asociācijas, kas pēc esošās klasifikācijas pieder pie NVO, bet, saistībā ar to, ka asociācijas drīzāk atspoguļo uzņēmumu intereses, kontentanalīzes gaitā tās tika pieskaitītas pie tautsaimniecības sektora. Kā atsevišķi dalībnieki varbūt uzskatīti zvēri, daba, stihija; šajā kontentanalīzē tie netika ņemti vērā.

Diagrammā (3.1.1.8. attēls.) ir atspoguļota vides komunikācijas īstenošanu procentuālā korelācija latviešu un krievvalodīgajā presē 2012. gadā.

3.1.1.8. attēls. Vides komunikācijas aktoripublikācijās par vides tematiku būtiskākos dienas laikrakstos 2012. gadā.

Pēc datiem divas visbiežāk pieminētas grupas vides komunikācijā ir a) uzņēmumi, b) valsts institūcijas un amatpersonas. To attēlošana bija vienmērīga, gan latviešu presē, gan krievvalodīgajā presē. Zinātnieki un eksperti tiek bieži pieminēti un citēti. Pašvaldības, kā vides komunikācijas dalībnieki, figurē maz, bet diezgan vienādi latviešu un krievu presē. Informācija par vides NVO darbību un iedzīvotāju aktīvu darbību parādījās presē diezgan reti;

var redzēt pretējo proporciju starp to atspoguļošanu – krievu presē lielākā uzmanība tiek pievērsta iedzīvotāju lomai, latviešu presē - NVO organizāciju lomai.

Augsts valsts institūciju pieminēšanas rādītājs liecina, ka amatpersonas bieži ir informācijas avots vai arī tās komentētāji. Tādējādi ir apstiprināta Džūlijas Korbetas (*Julia Corbett*) tēze, ka žurnālisti labprāt izmanto informāciju no valsts iestādēm, jo tas ir atpazīstams, uzticams informācijas avots. Saskaņā ar aptaujas datiem, vairāk nekā puse no 512 Amerikas žurnālistiem izmantoja preses relīzes no valsts iestādēm, sagatavojot savas publikācijas par vidi (Corbett, 2006).

Uzņēmumi ir ļoti nozīmīgi dalībnieki presē neatkarīgi no publikāciju valodas. Korbeta atzīst, ka preses relīzes no uzņēmumiem tiek publicētas labprātāk nekā no vides NVO, jeb vides aktīvistu neformālajām grupām (Corbett, 2006). Tas notiek, jo biznesa komunikācija vienmēr notiek regulārāk un kvalitatīvāk. Turklāt publikāciju daļa tiek apmaksāta, kas ļauj saņemt finansējumu. Arī Latvijas mediju telpā slēptā reklāma ir izplatīta parādība (Rožukalne, 2011). Lasītājam šī informācija bieži nenes nekādu praktisku labumu, bet rada uzņēmuma videi draudzīgo tēlu.

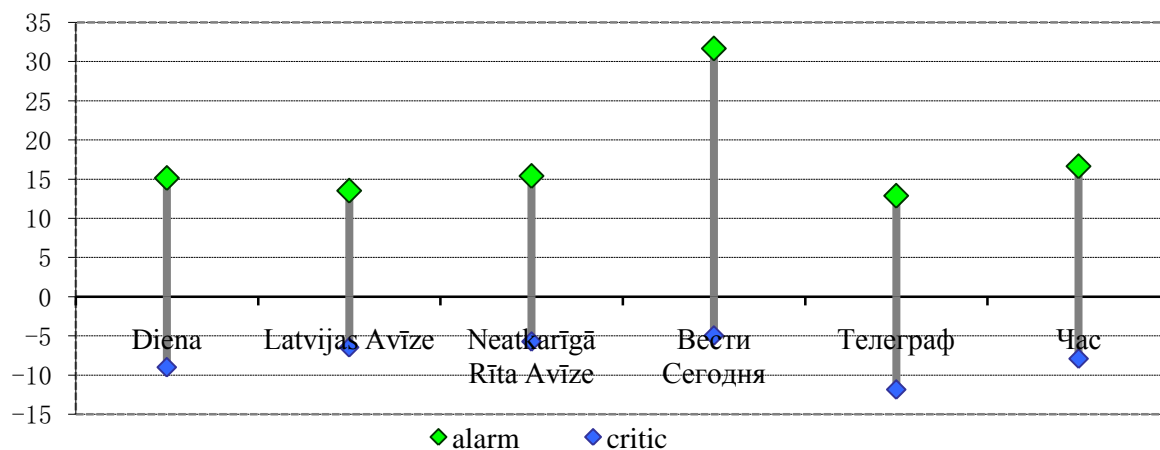
Īpaša uzmanība zinātniekiem liecina par cieņu pret ekspertu viedokli, kā arī iespējams, par to, ka sabiedrībā ir populārs uzskats par zinātnes un progresa visspēcību. Zinātniekiem šajā kontekstā tiek piešķirta arbitru loma, kas spēj noteikt, kas ir pareizi un kas ir nepareizi, kas ir labi un kas ir slikti (Corbett, 2006), un pat Pitiju loma (Захарова, 2008). Rakstos bieži trūkst faktu un viedokļu atdalīšanas un kritiskākas attieksmes pret informāciju.

Anonīmu informācijas avotu izmantošana piemīt izdevumiem „Neatkarīgā Rīta Avīze” un „*Весту Сегодня*”.

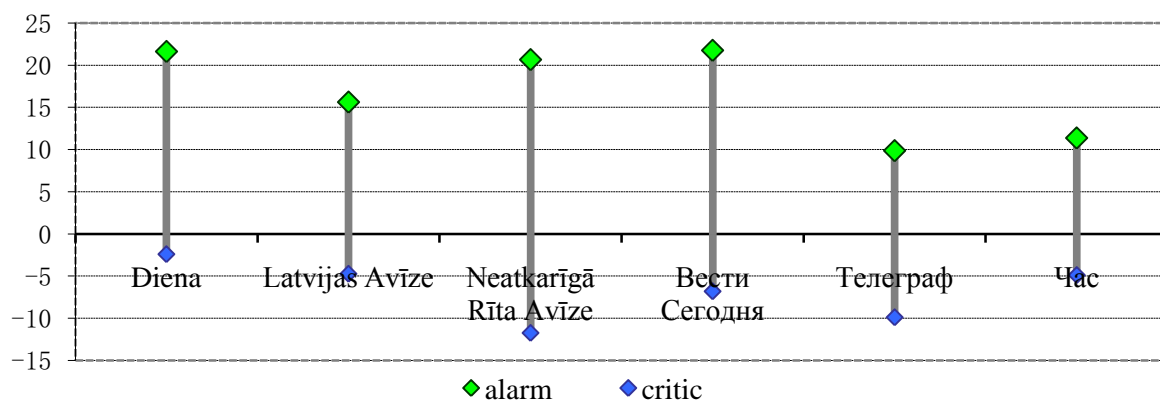
Iesniegtajiem datiem piemīt novitāte vides komunikācijas īstenošanā Latvijā, bet autore atzīt, ka dalībnieku pieminēšana nedod informāciju par visām ieinteresētajām pusēm. Slēpto dalībnieku atklāšana varētu būt atsevišķa pētījuma objekts.

Izejot no apgalvojuma, ka emocionālie raksti tiek uztverti labāk, jo iedarbojas gan informatīvajā līmenī, gan emocionālajā, analizē mēs neņemam vērā rakstus ar neitrālo fonu, vērsot uzmanību uz divām galējībām: panika un skepse. Uz y ass tika atzīmēts satraukto/kritisko rakstu par vidi skaits gadā attiecībā pret kopējo rakstu par vidi skaitu. Pozitīvo skaitļu laukā tika atzīmēts rakstu skaits ar satraukto toni, negatīvo skaitļu laukā – rakstu skaits ar kritisko toni. Attiecīgi varam izdalīt avīzes ar emociju nelīdzsvarotību vai ar neitrālā fona dominēšanu (3.1.1.9. un 3.1.1.10. attēls). Attēls arī apstiprina tēzi par to, ka „Latvijas mediji interesi par vides problemātiku izrāda galvenokārt tikai tad, kad ir notikuši

kādi negatīvi notikumi” (Petrāne, 2007). No otras puses, ņemot vērā faktu, ka ziņas vienmēr ir vērstas uz notikumu aprakstīšanu, bet vides tematika nav vienmēr atspoguļojama no acumirkļa pozīcijas, tad vides tēmas ir diezgan grūti aprakstīt, jo tās ir visaptverošas un pastāvīgas. Tādējādi dažreiz emocijas un bažas aizvieto informāciju, un tiek zaudēta iespēja informēt lasītājus par konkrētiem riskiem un draudiem, nepieciešamo rīcību un iespējām.

3.1.1.9. attēls. Emocionālais fons publikacijās par vides tematiku būtiskākos dienaslaikrakstos 2011. gadā.

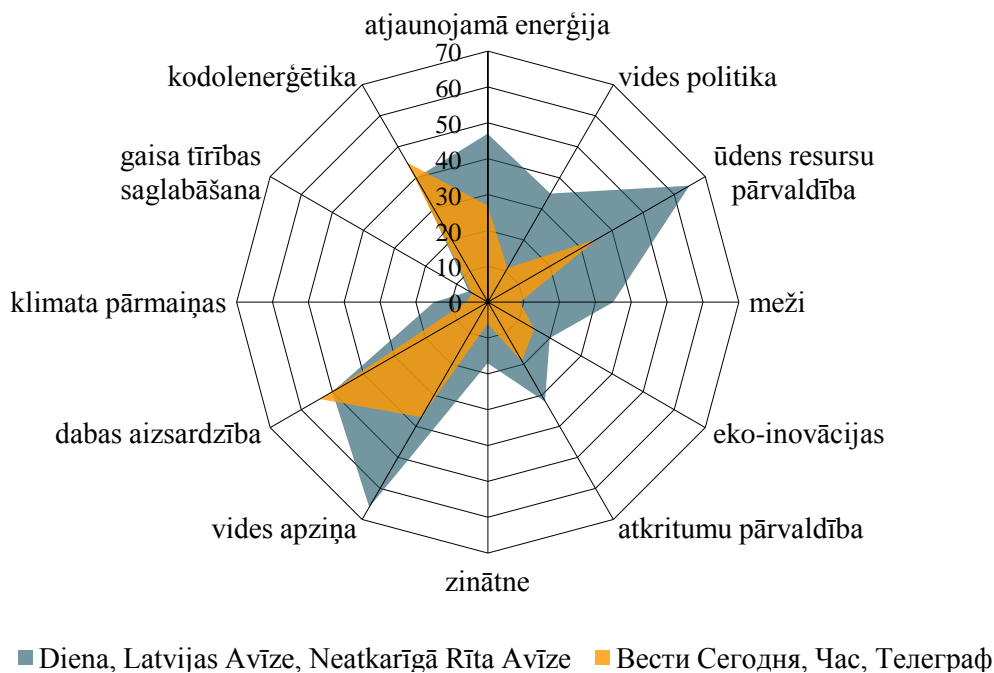

3.1.1.10. attēls. Emocionālais fons publikacijās par vides tematiku būtiskākos dienaslaikrakstos 2012. gadā.

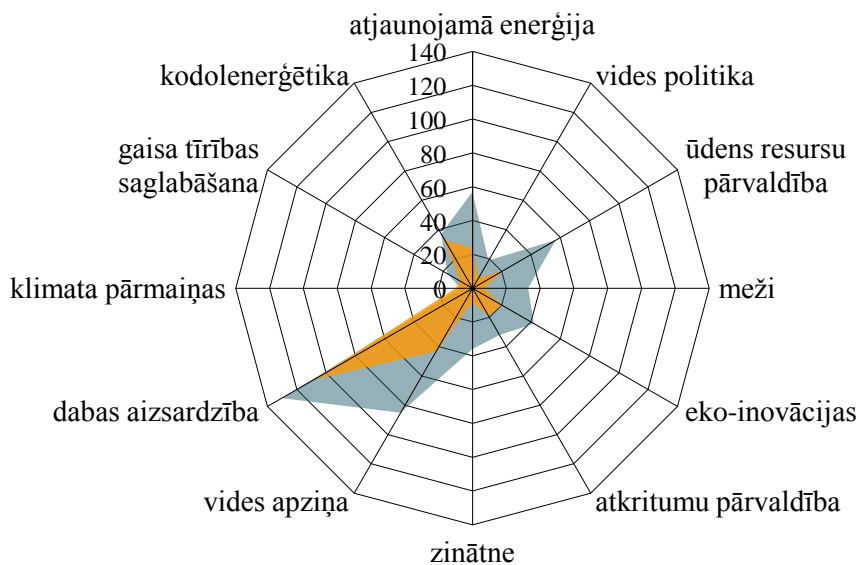
Var atzīmēt dažas tendences informācijas telpās dažādās valodās. Informācijas telpā latviešu valodā pastāv lokālas „ekotopijas” (ekoloģiskās utopijas) retorika par Latviju, kā viszaļāko valsti – telpu, kur tiks izmantotas tikai tīrākās un efektīvākās tehnoloģijas, un tiek saglabāts augsts bioloģiskās daudzveidības līmenis. Džudita Hendrija (*Judith Hendry*) noteica, ka tā ir mīta par Arkādiju atspoguļošana, kurš piemīt rietumkultūrai. Šis kultūras mīts attēlo cilvēku sapņu par līdzsvaru starp dabiskumu un civilizāciju, un tēlo dabu, kā idilles

pastorāli (Hendry, 2010). Šo retoriku var sastapt gan NVO darbībā (*homoecos.lv*), gan politiķu runās (Diena, 2012b, Diena, 2012a), gan politikas plānošanas dokumentos (NAP, 2012). Turklāt pastāv saikne „daba-identitāte-autentiskums”, tā tiek bieži izmantota reklāmā, jo atspoguļo uzskatu, ka tradicionālais dzīvesveids ir dabiskāks un nekaitīgāks. Izdevumos krievu valodā biežāk tika sastapta apokaliptiskā retorika (piemēram, «Биосфера угрожает человечеству» „Вести Сегодня”).

Tematiskajai analīzei raksti tika klasificēti atbilstoši vides politikas virzieniem. Tēmu diapazons ir attēlots diagrammās (attēli 3.1.1.11. un 3.1.1.12.). Tajās ass rādītājs atspoguļo kopīgo rakstu skaitu par konkrēto tēmu. Ar gaiši zilo krāsu ir parādīts tematu diapazons izdevumos „Diena”, „Latvijas Avīze”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, ar oranžokrāsu – tematu diapazons avīzēs „Вести Сегодня”, „Телеграф”, „Час”.

3.1.1.11. attēls. **Tematu diapazons publikācijās par vides tematiku būtiskākos dienas laikrakstos 2011. gadā.**

■ Diena, Latvijas Avīze, Neatkarīgā Rīta Avīze ■ Вести Сегодня, Час, Телеграф

3.1.1.12. attēls. Tematu diapazons publikācijās par vides tematiku būtiskākos dienas laikrakstos 2012. gadā.

2011. gadā vides politika tika apspriesta daudz un regulāri, pamatā neitrāli-informējoši gan Latvijas valsts, gan Eiropas Savienības kontekstā; savukārt 2012. gadā vides politika bija apspriesta divreiz mazāk. To var izskaidrot ar to, ka 2011. gadā regulāro komunikāciju ar presi veica bijušais vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs Raimonds Vejonis, skaidrojot vides politikas prioritātes un aktualitātes. 2011. gada beigās vadības sastāvs mainījās, un 2012. gadā ministrijas darbība tika apspriesta presē pārsvarā reģionu attīstības kontekstā, savukārt vides politikas komunikācija notika retāk. Globālās un Eiropas tendences vides kontekstā praktiski netiek atspoguļotas Latvijas medijos. 2011. gads Eiropā tika atzīts par meža komunikācijas gadu, 2011. gadā notika arī Klimatu pārmaiņu konference Durbanā. 2012. gadā notika RIO+20 konferenču virkne un bija pieņemti svarīgi dokumenti. Bet medijos šie notikumi netika minēti, arī NVO resursi atspoguļoja tos fragmentāri un nepietiekami.

Atjaunojamā enerģija ir aprakstīta diezgan plaši - par biodegvielu, vēja un saules enerģētiku, hidroelektrostacijām. 2011.gadā rakstos par vēja enerģētiku bieži ir kritizēti gan projektēšanas aspekti, gan vēja enerģētikas nozares perspektīvas Latvijā, ir pamanāma arī politisko, sociālo, dabas aizsardzības faktoru ietekme un ieinteresēto pušu konflikti. 2012. gadā vēja enerģētika praktiski netika apspriesta. 2011. gadā bioloģiskās izcelsmes degvielas veidi ir apgaismoti neitrāli vai labvēlīgi, bieži bioenerģētikas nozare tiek apspriesta Latvijas zinātnes sasniegumu kontekstā. 2012. gadā biodegvielas nozare bija apspriesta uzņēmēju un

Ekonomikas ministrijas konfliktu kontekstā. Regulāri izglītojošie raksti par saules baterijām, vēja enerģētiku, energoefektivitātes tehniskajiem aspektiem bija publicēti tikai laikrakstā „Час”. Saules enerģētika bija aprakstīta neitrāli un pārsvarā globālā mērogā.

Vides apziņa. Lielāka materiālu daļa vides apziņas tematikā tika nopublicēta katru gadu aprīlī un maijā - pirms un pēc Lielas Talkas. Laikrakstā „Diena” vides apziņas temata publikācijās liela uzmanība ir pievērsta globālām tendencēm: cilvēku populācijas izaugsmei, klimata pārmaiņām, resursu ierobežojumam. Daži raksti ir veltīti dažādiem radošiem vides projektiem un akcijām gan Latvijā, gan pasaulē. Attiecīgi emocionālais fons pārsvarā ir informējošs vai iedvesmojošs. „Latvijas Avīzē” vides apziņas tematā uzmanība tika pievērsta lokāliem pasākumiem: valsts uzņēmumu vides pasākumi, nevalstisko organizāciju izglītojošie projekti un akcijas, talka, videi draudzīgie pasākumi bioloģiskās saimniecībās. Avīzē „*Вечму Сегодня*” vides apziņas temati lielākā mērā ir veltīti atsevišķu cilvēku vai neformālo entuziastu apvienību darbības piemēriem vides kontekstā. Informācija par vides NVO pasākumiem reti satiekama presē krievu valodā, bieži var sastapt reklāmrakstus par valsts uzņēmuma „Latvijas valsts meži” rīkoti izglītojošiem pasākumiem vides kontekstā. Pamatā šie pasākumi tika aprakstīti jau pagātnē, līdz ar to iedzīvotājiem bieži nav informācijas līdz pasākumam, un līdz ar to nav iespējas piedalīties.

Ūdeņu aizsardzība. 2011. gadā presē bija bieži publicēti raksti par ūdens resursu pārvaldību. Tas ir saistīts ar projektiem īstenoti ar Eiropas Reģionālās attīstības fonda un Kohēzijas fonda atbalstu. Attiecīgi lielākā publikāciju daļa 2011.gadā ir par ūdens apgādes, ūdens attīrīšanas sistēmu tehnisko renovāciju Latvijas reģionos, rakstos dominēja neitrālais-informējošs fons. Otrais faktors ir atsevišķo ūdens objektu ūdens kvalitāte Latvijā, tajā skatā ir Mārupītes piesārņojums un gudrona dīķu stāvoklis. Tādiem rakstiem ir raksturīgs informējošs vai uztraukts (pat panisks) emocionālais fons. 2012. gadā ūdens temats bija apspriests presē retāk (3.1.1.12. attēls) pamatā par Klusā okeāna piesārņojumu ar atkritumiem, ūdens līmeņa ievērojamām svārstībām Latvijas ūdenstilpnēs, un retāk ūdens apgādes sistēmu renovācijām reģionos. Attiecīgi 2012.gada rakstiem par ūdens vides problēmām vairāk piemīt neitrālais-informatīvais fons.

Gaisa tīrības aizsardzība 2011. gadā praktiski nebija minēta drukātos medijos. Tika apspriesta emisiju kvotu tirdzniecība un - vienreizēji gaisa piesārņojums ar izplūdēm no uzņēmuma. 2012. gadā attīstījās konflikts starp uzņēmumu SIA „MAN-TESS” un iedzīvotājiem par gaisa kvalitātes standartu ievērošanu. Sekošana situācijai bija nevienmērīga un stihiska; emocionālais fons bija no neitrālā līdz uztrauktam. Presē lietotie epiteti dažreiz bija paniski (piemērām, raksta nosaukums „Экологический террор” „Вести

Сегодня07.09.2012).Diezgan neitrāli tika aprakstītas debates starp cūkkopības nozares pārstāvjiem un iedzīvotājiem. Iedzīvotāju pozīcija svārstījās no pozīcijas „ne pie manas mājas” (*NIMBY*) līdz „ne pie kāda mājas” (*NIABY*).

Atkritumi. 2011. gada rakstus par atkritumiem var sadalīt trīs kategorijās: projekti, saistītie ar atkritumiem, realizētie ar ES fondu finansējumu; poligona „Getliņi” ziņas; radošie risinājumi atkritumu pārstrādē. 2012. gadā presē dominēja raksti par atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes sistēmu Latvijā, kā arī par konfliktiem starp iedzīvotājiem, pašvaldībām un apsaimniekošanas uzņēmumiem.

Meža saimniecība. 2011. gadā aktīva mežsaimniecības apspriešana tika izraisīta ar „*Al Jazeera*” kritisko raidījumu “*Latvia’s Pulp Fiction*”. Raidījums tika pārraidīts 2011. gada 2. februārī, un tā galvenā tēze bija: „Meži Latvijā ir cirsti pārmērīgi; meža pārvaldības prakse valsts uzņēmumam „Latvijas Valsts meži” ir nekorektā. Šī darbība izraisīja MUP meža pārvaldības sertifikāta apturēšanu, bet pēc divām dienām tas tika atkārtoti ieviests. Tādējādi MUP sankcionē bezatbildīgu mežsaimniecības praksi”. Medijos bija uzsāktas asas diskusijas, kurās piedalījās daudzie eksperti ar pretējiem viedokļiem. Emocionālais diapazons bija ļoti plašs: no uztraukta līdz bravūrīgam. Atsauce uz sākotnējo sižetu, kā diskusijas cēloni, tika pieminēta reti, kā arī fakts, ka vēlāk Internetā parādījās oficiālaispaskaidrojums no MUP kompānijas (tajā arī tika tiesāta LVM negodīgā mežu prakse un tika skaidrots, ka ieviestais sertifikāts bija cits un mazvērtīgāks bez iespējas pārdot to ar MUP zīmolu) (FSC, 2011). Savukārt Latvijas presē biežāk tika publicēti raksti no LVM. To var uzskatīt par uzņēmuma veiksmīgo sadarbību ar medijiem, vai arī kā interešu lobēšanu. 2012. gadā mežsaimniecības tēma bija apspriesta tikpat daudz kā 2011. gadā, bet daudz mierīgāk. Pamatā tika labvēlīgi apspriesta LVM izglītojošā darbība un laba mežsaimniecības prakse, kā arī tika ziņots par mežsaimnieku apvienības veidošanu.

Dabas aizsardzība. Divu gadu laikā presē dabas aizsardzība ir apgaismota pārsvarā Latvijas kontekstā. Tika aprakstīti dati par dzīvnieku populācijām mežos, mednieku kvotām, malumedniecības notikumiem, dabas aizsardzības projektiem, zinātniskiem atklājumiem, ornitologu aktivitātēm; informācija par dabu bieži pasniegta neitrāli un praktiskajā virzienā. Tādējādi presē latviešu valodā dominē humanitāri-utilitāra vērtību orientācija (pēc Kellerta klasifikācijas, cit. pēc Corbett, 2006). Krievvalodīgajā presē dabas aizsardzība bieži tika pieminētakomentāros fotogrāfijām ar savvaļas dzīvniekiem no zoodārziem un nacionāliem parkiem. Tika uzskaitītas tikai tādas publikācijas, kurās tika pieminēts, ka attēlots dzīvnieks pieder pie izzūdošajām vai aizsargājamām sugām, citiem vārdiem, ja tekstā bija pieminēts dabas aizsardzības faktors. Laikrakstos „*Вестни Сегодня*” un „*Час*” šādu rakstu skaits

sasniedza ap 30% no visām publikācijām par dabu. Bet publikāciju ar dzīvniekiem zoodārzos bez vides faktora pieminēšanas ar antropocentriskā uzskata dominēšanu bija daudz vairāk. Tas var liecināt, ka daba tiek uztverta caur antropomorfismu (cilvēka rakstura īpašību pierakstīšana dzīvniekiem), šajās publikācijās arī tika uzsvērts, ka zoodārzos un nacionālajos parkos dzīvniekiem ir labāk nekā savvaļā⁹. No otras puses šajos izdevumos regulāri un bieži tiek publicēti naturālistu viedokļi. Tādējādi presē krievu valodā veidojas humanitāri-naturālistiskā vērtību orientācija.

Kodolenerģētika lielākā mērā tika apspriesta neitrāli, kā ekonomisko labumu avots un politiskās ietekmes instruments Baltijas valstu reģionā. Vides drošības aspekti kodolenerģētikas kontekstā apgaismoti tikai 2011. gada martā sakarā ar reakciju uz avāriju Fukušimas atomelektrostacijā, Japānā. Tā laika raksti ir veltīti gan Fukušimas avārijas hronikai, gan radiācijas riskiem globālā mērogā; rakstu emocionālais fons bija satraukts līdz paniskam. Bet pēc īsa laika posma pēc Fukušimas avārijas Visaginas kodolreaktora būvniecība tika apspriesta, kā stratēģiski svarīgs ekonomiskais projekts. Savukārt kodolreaktoru projekti Krievijā un Baltkrievijā tika novērtēti kā vides riska faktors un draudu avots. (Против ядерных монстров 29.02.2012 „Вести Сегодня”)

Klimata pārmaiņu apspriešana presē notiek reti, par to liecina preses monitoringa dati par diviem gadiem. Par klimata pārmaiņām latviešu valodā regulāri rakstīja laikraksts „Diena” un krievu valodā laikraksts „Вести сегодня”. Ja sākumā emocionālais fons rakstos bija uztraukts, tad vēlāk tas mainījās līdz neitrāla un tika uzsvērts ekonomiskais labums Ziemeļu Ledus okeāna caurejamībā visa gada garumā („Вести Сегодня”) un Arktikas resursu pieejamībā („Diena”). Savukārt klimata pārmaiņu izpausme Baltijas jūras piekrastē tika apspriesta uztrauktā tonī. Tas, ka par klimata pārmaiņām tiek rakstīts samērā maz, ir ļoti tipiska situācija. Džudita Hendrija (*Judith Hendry*) atzīmēja, ka „klimata pārmaiņu tēma ir ļoti sarežģīta, to ir grūti aprakstīt ikdienas ziņu stilā, un rezultātā šī tēma paslido garām no lasītāja” (Hendry, 2010).

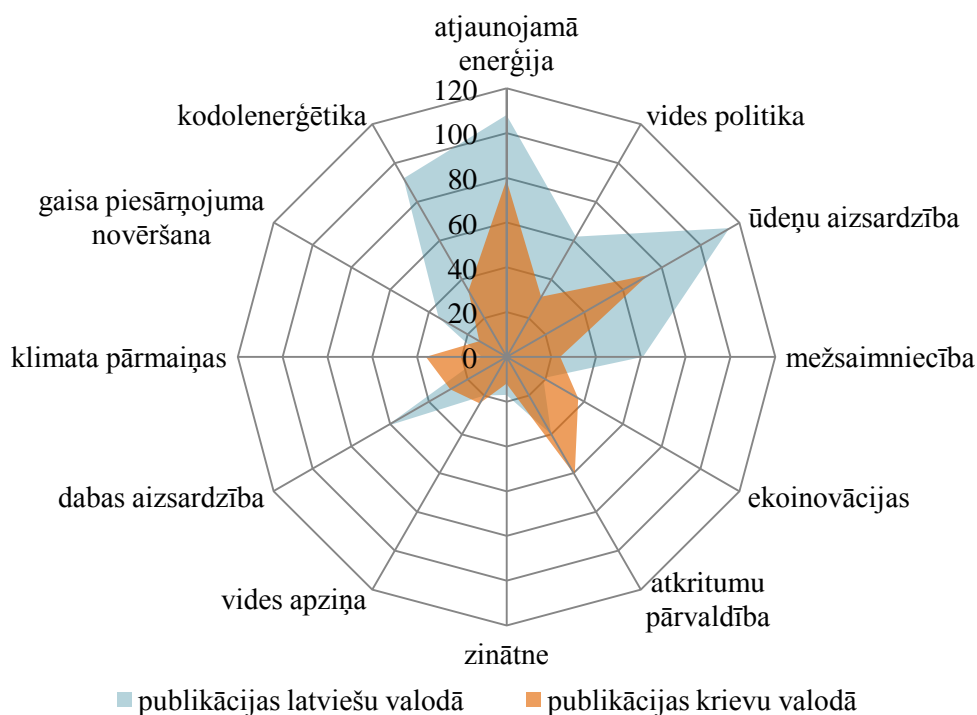
Ekoinovācijas bieži tika aprakstītas, kā lietišķs zinātnes rezultāts vai kā papildraksturojums automobiļu reklāmai.

⁹Zoodārzu kritiķi atzīmē, ka zoodārzi ir nedabiska vide. Tajos ir svarīgs nevis dzīvnieks pats par sevi, bet noturīgs kultūras priekšstats par to (bīstams, briesmīgs, jauks, jocīgs utt.). „Zoodārzi ļauj sajust savu varu turot daudz dzīvniekus mākslīgā un dzīvniekiem diskomfortā vidē, izklaidēties bez apmācības un just sevi par dabas pārvaldītāju neriskējot ar dzīvību”(Hendry, 2010).

3.1.2. Interneta mediju kontentanalīze

Kopumā tika izanalizēts ap 1250 rakstiem latviešu valodā, nopublicētiem ziņu portālā „delfi.lv” 2011.gadā. Diagrammā (3.1.2.1. attēls) uz asīm tiek atzīmēti tematisko rakstu skaits/gadā.

Acīmredzams, ka tematu diapazons publikācijās par vides jautājumiem būtiski atšķirās no dienas preses tematu diapazona, kā arī atšķirās latviešu un krievu portāla versijās.

3.1.2.1. attēls. Tematu diapazons publikācijās par vides tematiku ziņu portālā *delfi.lv* 2011. gadā.

3.2. Aptaujas rezultāti

Šajā pētījumā aptaujas mērķis – pētīt, cik lielā mērā Latvijas sabiedrības grupas saņem, uztver un interpretē vides informāciju, kādu informāciju kanālu kombināciju var uzskatīt par visaptverošāko vides komunikācijas kontekstā. Jautājumos pieprasītā informācija ir par to: kādi informācijas avoti tiek izmantoti ikdienas dzīvē; kādā valodā saņem informāciju; kā, pēc respondentu viedokļiem, tiek apskatītas vides problēmas minētos medijos; kāda viņiem personīgi ir attieksme pret dabas resursu saimniecību Latvijā; kādām, viņuprāt, it jābūt prioritātēm Latvijas vides politikā; vai respondenti kādreiz piedalījās videi nozīmīgu projektu sabiedriskās apspriešanās; kādas vides organizācijas viņi zina; kam viņi tic, saņemot informāciju par vides problēmām.

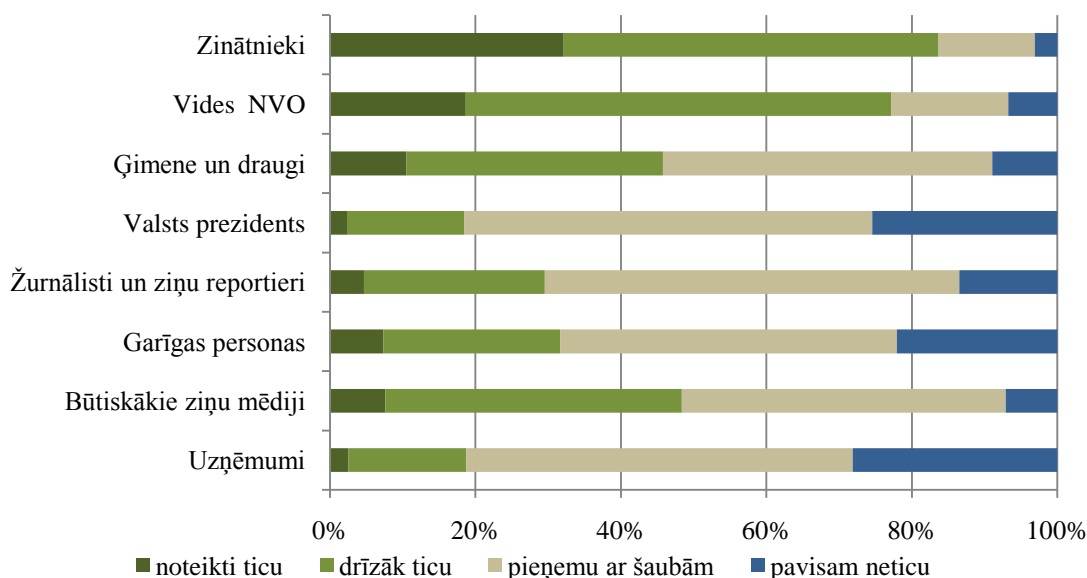
Lai uzzinātu kādu valodu (valodas) respondenti visbiežāk izmanto, lietojot masu plašsaziņas līdzekļus, bija uzdots attiecīgais jautājums. Atbildēs satikās dažu valodu kombinācijas: „latviešu, krievu, angļu” – 8%; „latviešu un krievu” – 7%; „krievu un angļu” – 5%; „latviešu un angļu” – 20%, bet daudz vairāk respondentu atbildēja, ka lieto tikai vienu valodu informācijas saņemšanai: „tikai latviešu” – 26%; „tikai krievu” – 34%. Daži respondenti norādīja, ka, lietojot medijus, izmanto trīs vai četras valodas, starp tām bija vācu, franču, poļu, itāļu, spāņu un citas valodas.

Informācijas avotu noteikšanai respondentiem bija uzdots jautājums: „Kādus mediju resursus Jūs visbiežāk lietojat, lai uzzinātu jaunākās ziņas pasaulē un Latvijā?”. Aptaujas anketā tika izdalīta vieta atbildēm par presi, televīziju, Internet resursiem un radio. Respondentu vidū izplatīta kļūda bija atzīmēt Internet portālu mājaslapas laukumos, kur bija prasīts norādīt lasīto laikrakstu, kā arī skatīto televīzijas kanālu nosaukumus, tāpēc kā informācijas avots visbiežāk tiek norādīti Internet resursi. Runājot par televīziju, 38% aptaujāto atzīmēja, ka televīziju viņi neskatās. Kā kanālus, kuriem tiek sekots, 29% no respondentiem atzīmēja TV3, 22,2% - LNT, 18,3% - LTV1, 15,03% - PBK, 7,2% - BBC, 6,6% - TV5, 6% - Euronews. 37% no respondentiem atzīmēja, kā apzinātu pozīciju, atteikšanāsno laikrakstu lasīšanu. No būtiskākiem preses izdevumiem respondenti norādīja laikrakstus „Diena” - 17%, un „Neatkarīga Rīta Avīze” - 1,3%, žurnālu „Ir” – 11,1%, „Vides Vēstis” - 1,3% latviešu valodā un laikrakstus „Вести сегодня” – 5,2%, „Час” – 2,6%, „Телеграф” – 2% krievu valodā un žurnālu „МК-Latvija” – 5%. 7% no respondentiem norādīja, ka viņi neizmanto Internetu ziņu lietošanai. Savukārt no Internet medijiem, kā visbiežāk izmantoto, respondenti atzīmēja *delfi.lv* – 38%, *tvnet.lv* - 27%, *apollo.lv* - 11,1%,

cits – 23,3%. Kā citi informācijas avoti tika pieminēti *bbc.com*, *mixnews.lv*, sociālie tīkli, preses izdevumu „Diena” un „Ir” elektroniskās versijas.

Lai uzzinātu, kā respondenti novērtē informācijas par vidi kvalitāti un tās pieejamību medijos, anketā bija iekļauts atbilstošs jautājums. Aptaujāto 204 respondentu vidū visvairāk izvēlēta atbilde ir „*Nedaudz un nav informatīvi*” – 39%, savukārt 31% respondentu uzskata, ka par vides tematiem tiek rakstīts „*nedaudz, bet informatīvi*”, 18% cilvēki norādīja, ka vides temati ir medijos pieminēti „*daudz, bet tie nav informatīvi*”, 12% atzīmēja, ka informācijas ir „*daudz un tā ir informatīva*”.

Uz jautājumu, kam respondenti vairāk tic, saņemot informāciju par vides problēmām, respondenti novērtēja savu uzticības pakāpi dažādiem informācijas avotiem: zinātniekiem, vides nevalstiskām organizācijām, ģimenei, valsts prezidentam, žurnālistiem, garīgai personai, būtiskākiem ziņu medijiem, korporācijām. Bija piedāvāti četri atbildes varianti: *noteikti ticu*, *drīzāk ticu*, *pieņemu ar šaubām*, *pavisam neticu*. Respondentu atbilžu korelācija ir atspoguļota diagrammā (3.2.1. attēls).

3.2.1. attēls. Respondentu uzticība dažādiem vides informācijas avotiem

Dati atspoguļotie diagrammā liecina, ka izlasei kopumā ir ļoti liela uzticība zinātniekiem. 32% respondentu atzīmēja, ka viņi „noteikti tic” zinātniekiem, un 51% atzīmēja, ka viņi „drīzāk tic”. Gandrīz tikpat liela uzticība ir vides NVO. 18% respondentu atzīmēja, ka viņi „noteikti tic” zinātniekiem, un 59% atzīmēja, ka viņi „drīzāk tic”.

Interesanti, ka uzticības līmenis būtiskākajiem ziņu medijiem un ģimenei ir ļoti līdzīgs. Būtiskākajiem ziņu medijiem „noteikti tic” 8% un „drīzāk tic” 40% respondentu. Savukārt ģimenei un draugiem „noteikti tic” ap 10% un „drīzāk tic” 36% respondentu.

Izsoles respondenti vairāk tic garīgām personām (religiju pārstāvjiem) nekā atsevišķiem žurnālistiem. Garīgām personām „noteikti tic” 7% respondentu un „drīzāk tic” 21% respondentu. Savukārt ģimenei un draugiem „noteikti tic” ap 5% un „drīzāk tic” 24% respondentu.

Attiecīgi zems uzticības līmenis ir gan valsts prezidentam, gan uzņēmumiem, kā dalībniekiem vides komunikācijā. Valsts prezidentam „noteikti tic” 2% un „drīzāk tic” 14% respondentu. Savukārt uzņēmumiem „noteikti tic” ap 2% un „drīzāk tic” 13% respondentu.

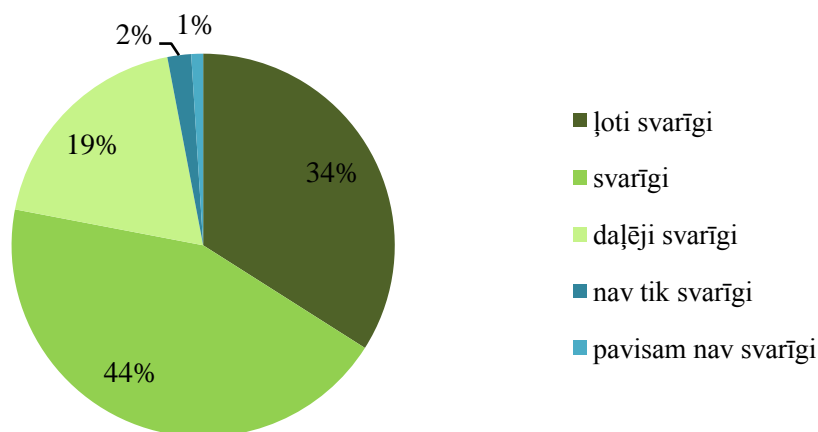
Latvijas dabas resursu novērtēšana un to apsaimniekošanas stratēģijas optimāla virziena norādījums bija nākamā jautājuma mērķis, attiecīgi bija piedāvāts izvēlēties atbildi, kura visdrīzāk atbilst personīgiem uzskatiem. Respondentu atbildes sadalījās sekojoši: „Latvijā ir daudz dabas resursu, un tie ir jāsaudzē un jāizmanto taupīgi un prātīgi” – 33%; „Latvijā ir daudz dabas resursu, un tie pirmkārt jāizmanto ekonomiskai izaugsmei” – 12%; „Latvijā ir samērām maz dabas resursu, un tie ir jāsaudzē un jāizmanto taupīgi un prātīgi” – 46%; „Latvijā ir samērā maz dabas resursu, un tie pirmkārt jāizmanto ekonomiskai izaugsmei” – 7%. 2% respondentu pateica, ka jautājums ir grūts un neatbildēja. Tādējādi respondenti pārsvarā piekrita viedoklim, ka dabas resursi ir jāsaudzē, un šī pozīcija nav atkarīga no resursu nodrošināšanas.

Izvēloties, kurām vides tēmām vajadzētu būt prioritārām Latvijas politikā un pieminētām medijos, respondenti atzīmēja, ka šādas tēmas ir: ūdens piesārņojums – 63%; meža saimniecība – 59%; atjaunojamā enerģija – 48%; vides izglītība un vides apziņas izaugsme – 51%; dabas aizsardzība – 46%, jauno ekotehnoloģiju attīstība – 41%; gaisa piesārņojums – 34%; toksiskie atkritumi – 33%; klimata pārmaiņas – 16%, cits – 6%. Kā citus prioritārus vides tematus, respondenti norādīja atkritumu samazināšanas un pārstrādes politiku (daži konkrētizēja: „depozītsistēmas ieviešana”) – 3,9%, filozofija un cilvēku pašapziņas mainīšana – 1,3%, un viss minētais „*tuvāk mājsaimniecībām*” un „*tālāk no politikas*” – 1,3%.

Tas, ka klimata pārmaiņas ir reti atzīta par valstij nozīmīgu vides problēmu, atbilst Amerikas zinātnieku pētījumiem, kuri konstatēja mazāku sabiedrības atbalstu valsts rīcībām klimata pārmaiņu apturēšanas kontekstā, kā arī pārliecības un atbildības trūkums saņemot informāciju par globālo sasīlšanu (Jurin et al., 2010). Savukārt *Eurobarometer* rezultāti liecina, ka klimata pārmaiņu tēma pēdējo piecu gadu laikā zaudēja reitingu. Tā ir atzīta par

vienu no piecām būtiskākām vides tēmām – 2008. gadā Latvijā to atzīmēja 38% respondentu (vidēji Eiropā 57%), 2011. gadā 25% (vidēji Eiropā 34%) (TNS..., 2008; TNS ..., 2011).

Respondentu personīga ieinteresētība vides jautājumos tika izvērtēta noformulējot nākamo jautājumu: „*Cik svarīgi Jums personīgi ir vides temati?*”. Aptaujātie atbildēja: „*ļoti svarīgi*” – 34%; „*svarīgi*” – 44%; „*daļēji svarīgi*” – 19%; „*nav tik svarīgi*” – 2%; „*pavisam nav svarīgi*” – 1% (3.2.2. attēls).

3.2.2. attēls. Respondentu ieinteresētība vides tematos.

Respondenti parādīja augstu ieinteresētības pakāpi vides tematos. Savukārt jāpiemin, ka cilvēki bieži sevi uztver kā zaļi domājošus, pat tad, ja viņu uzvedība un dzīves stils nav videi draudzīgi.

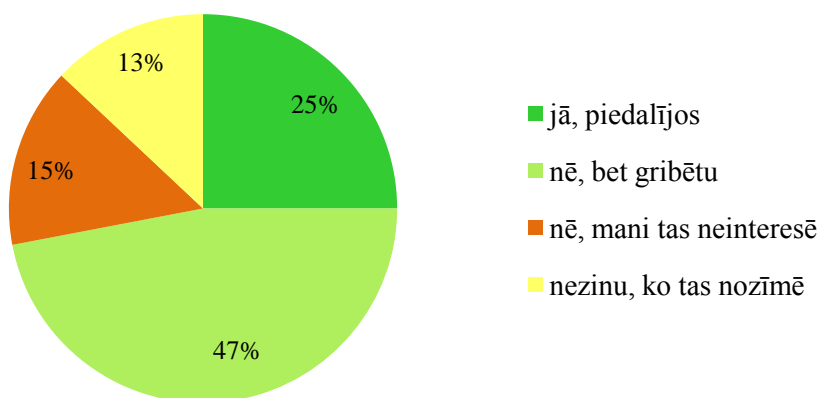
Kādā mērā ir pieejama informācija par vides situāciju Latvijā, statistikas dati vai informācija par vides politiku Latvijā, respondenti novērtēja pretrunīgi: „*informācija ir viegli atrodama un brīvi pieejama*” – 18%; „*informācija ir grūti atrodama*” – 33%; „*informācija nav brīvi pieejama*” – 5%; „*nezinu, nemeklēju*” – 44%.

Vides organizāciju atpazīstamība starp respondentiem tika pārbaudīta ar jautājumu: „*Vai Jūs zināt kādas vides organizācijas Latvijā? Lūdzu, miniet nosaukumus*”. 53% nevarēja atbildēt uz šo jautājumu, norādot „*nezinu*”, vai atstājot svītru jautājuma laukumā. Bet, ja aptaujātie norādīja kādas vides organizācijas, tad to skaits bieži sasniedza 6-7; starp bieži atzīmētām vides organizācijām ir „*homo.ecos:*” – 18%, Pasaules Dabas Fonds – 15%, Latvijas Dabas Fonds – 12%, VAK - 9%, Zaļā brīvība – 8%, Zemes draugi – 5%, Latvijas zaļā kustība – 6% un citas. Starp vides organizācijām bija norādīti arī Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrija (2%), Valsts vides dienests (3%), Baltijas Vides Forums (4%), Latvijas

Zaļais Punkts (4%), Pēdas LV (4%), Vides Izglītības Fonds (4%), Latvijas Ornitologu Biedrība (3%), valsts uzņēmums AS „Latvijas Valsts meži” (3%), Latvijas Zaļā Josta (3%), Dabas aizsardzības pārvalde (2%), Latvijas Vides Fonds (2%), „Radi vidi pats (1%), LVZSA (1%), Greenpeace (5%), homoeocos: projekts „bezatkritumiem.lv” (1%), Lielas Talkas organizatori (1%) un apkopotā – „zaļie”(3%).

Vienreizēji bija pieminēti VASSI, Atjaunojamo resursu asociācija, Bioenerģijas asociācija, Vides aizsardzības asociācija, LVĢMC, Vides investīciju fonds, Latvijas mežu dienests, Līgatnes papīrfabrika, atkritumu apsaimniekotājs SIA „Jumis”, organizācija „Par tīru Latviju, Vides konsultatīva padome, „Rīgas meži”, Undīne, Eiropas Drošības un sadarbības organizācija. Atbildes uz iepriekšējo jautājumu demonstrēja respondentu uzticību vides NVO, bet fakts, ka 53% respondentu nezināja nevienu vides organizāciju, var liecināt, ka NVO komunikācija nenotiek efektīvi.

Lai uzzinātu respondentu gatavību realizēt savu interesi pret vides aizsardzības jautājumiem, aptaujā tika iekļauts jautājums: „Vai kādreiz Jūs piedalījāties vides projektu sabiedriskajā apspriešanās?”. Atbilžu sadalījums ir sekojošs: „*jā, piedalījos*” - 25%; „*nē, bet gribētu*” - 47%; „*nē, mani tas neinteresē*” - 15%; „*nezinu, ko tas nozīmē*” - 13% (3.2.2. attēls).

3.2.3. attēls. Respondentu piedalīšanās vides projektu sabiedriskajās apspriešanās

Tas, ka 25% respondentu piedalījās videi nozīmīgu projektu sabiedriskajās apspriešanās, ir diezgan augsts aktivitātes rādītājs izlasē. 47% respondentu vēlētos piedalīties, bet viņi nav vēl nepiedalījušies, kas varētu nozīmēt, ka viņiem trūkst informācijas, infrastruktūras, laika vai cita faktora.

Respondentu informētība par savām tiesībām uz informāciju par vidi un tiesībām ietekmēt lēmumu pieņemšanu vides politikas un plānošanas jautājumos tika pārbaudīta ar

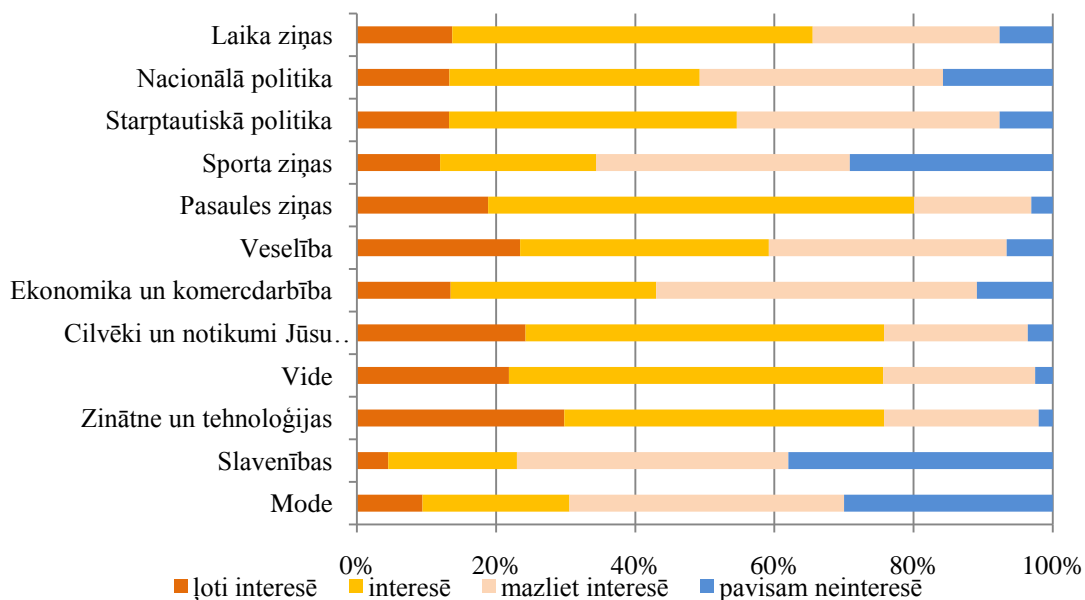
attiecīgo jautājumu. Respondentu atbildes sadalījās šādi: 48% - „jā, zinu”, 52% - „nē, nezinu”. Tas nenoliedzami liecina par savu tiesību apzināšanās trūkumu starp iedzīvotājiem, nepietiekamām zināšanām par normatīvo dokumentu izstrādes un pieņemšanas kārtību un konstruktīvas informācijas apmaiņas trūkumu starp pašvaldībām un iedzīvotājiem, vides izglītotāju trūkums.

Lai uzzinātu, kā respondenti realizē savu izteikto interesi par vidi ikdienas dzīvē, viņiem tika uzdots jautājums „Vai Jūs rīkojaties videi draudzīgi kaut kādā veidā?”. Respondentiem bija piedāvātas atbildes ar iespēju atzīmēt vairākus variantus, kā arī noformulēt savu atbildi. Aptaujāto atbildes sadalījās šādi: „cenšos samazināt patēriņu” - 40%, „cenšos lietot vietēju pārtiku un/vai ar ekomarkējumu” – 54%, „cenšos šķirot atkritumus, pārveidot un vēlreiz lietot vecas lietas” - 55%, „pēc iespējas braucu ar riteni vai ar sabiedrisko transportu,” - 48%, „cenšos samazināt elektrības, ūdens un gāzes patēriņu, pirmkārt, taupīšanas dēļ” – 63%, „nedaru neko pieminēto, vide nav manās prioritātēs” - 5%, cits - 15%. Pievienotie varianti bija sabiedrības iesaistīšana videi draudzīgā dzīvesveidā – 4%, elektrības, ūdens un gāzes patēriņu samazināšana, pirmkārt, vides dēļ – 6%, atkritumu masas samazināšana un atkritumu savākšana dabā – 5%, videi draudzīgo tīrīšanas līdzekļu izvēle – 2%.

No atzīmētiem faktoriem ievērojamākais ir ekonomiskais faktors, cilvēki cenšas samazināt patēriņu mājāsaimniecībā pirmkārt taupīšanai. Arī videi draudzīga transporta izvēle (riteņa vai sabiedriskā transporta izmantošana) var tikt traktēta, kā taupīšanas izpausme. Bet lielu respondentu atbalstu saņēma atkritumu šķirošana, vietējās pārtikas (un/vai ar ekomarkējumu) izvēle, kas var liecināt par apzinīgu nostāju un personīgas videi draudzīgas uzvedības stratēģijas izvēli. Patstāvīgo atbilžu apvienošana liecina, ka 17% respondentiem ir daudzveidīga videi draudzīgo rīcību prakse. 5% respondentu atbildēja, ka nedara neko no iepriekš minēta, un vide nav viņu prioritāte.

2008. gadā Latvijā tika veikta aptauja „Līdzdalība globālās sasilšanas samazināšanā”. Kaut gan šis skatījums ir specifiskāks, bet arī tas paredz videi draudzīgās rīcības. Jautājums tika formulēts, kā „Ko no minētā Jūs darāt ikdienā?” piedāvāto variantu skaits bija ļoti līdzīgs (atbildes tiek norādītas iekavās): ūdens/gāzes/ elektroenerģijas taupīšana (41%/34,7%/54,2%), atkritumu šķirošana (20,4%), braukšana ar riteni vai sabiedrisko transportu vai iešana ar kājām (15,9%), videi draudzīgo preču izvēle (15%), atteikšanās no plastikāta maisiņiem (11,4%), nedara neko (25,9%) (Reire,2008). Rezultāti demonstrē izteiktu atšķirību, no kā var secināt gan to, ka ir notikušas izmaiņas cilvēku nostājā, gan to, ka mūsu izlasei trūkst reprezentativitātes.

Pēdējais jautājums bija iestādīts, lai saprastu vispārējo respondentu interešu loku, uz ko ir vērsta viņu uzmanība mēdiju izmantošanā: „Kādi ziņu temati interesē Jūs visvairāk, lietojot mediju resursus?”. Bija piedāvāti 12 ziņu tēmas un četras atbilžu kategorijas: *ļoti interesē, interesē, mazliet interesē, pavisam neinteresē*. Respondentu atbilžu korelācija ir atspoguļota diagrammā (3.2.5. att.).

3.2.5. attēls. Respondentu intereses mēdiju lietošanā

Diagramma par respondentu interesēm skaidro, kāpēc respondenti, saskaņā ar iepriekšējām atbildēm disponēti rīkoties videi draudzīgi. Viņiem ir ļoti liela interese par zinātņi, vidi, cilvēkiem un notikumiem savā kopienā (vietas identitāte, uzmanība pret lokālām vajadzībām), veselību par pasaules ziņām, samērā mazākā interese par nacionālo un pasaules politiku, ekonomiku un sportu un maz izteikta interese par slavenībām un modi.

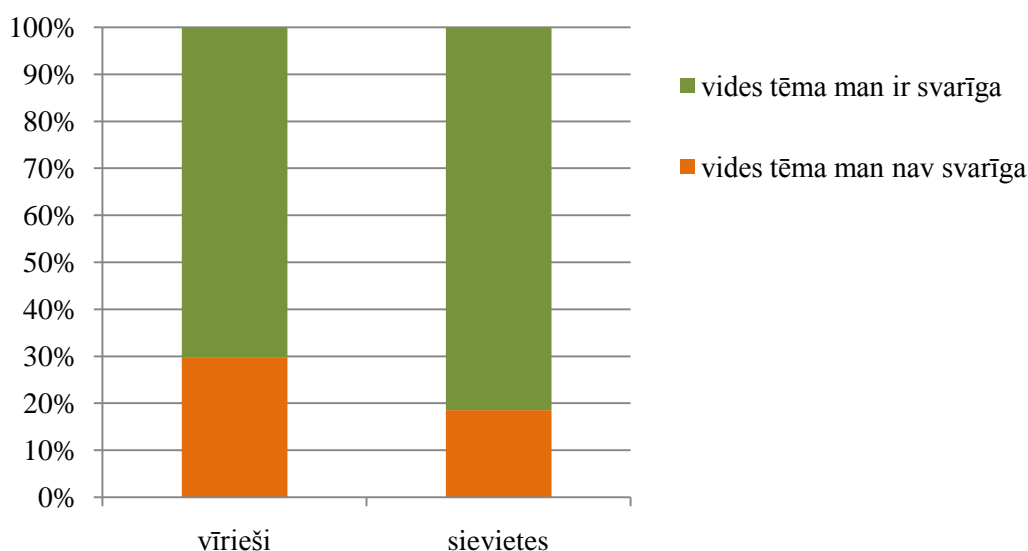
3.3. Valodas izmantošana, lietojot medijus, un vides apziņa

3.3.1. Vides apziņu ietekmējošie faktori

Saskaņā ar kontentanalīzes datiem un vides saziņas analīzi literatūras apskatā (1.2.3. sadaļa), vides komunikācija tiek īstenota nevienmērīgi informācijas kanālos dažādās valodās. Var pieņemt, ka valodas (valodu) izmantošana, kā mediju atlasē kritērijs, var ietekmēt informācijas saņemšanu, un netieši saistīts ar vērtībām, zināšanām par vidi un videi draudzīgo rīcību. Bet personīga uzstāja, pēc pētnieku viedokļiem, var tikt ietekmēta ar citiem faktoriem: dzimums, vecums, izglītība.

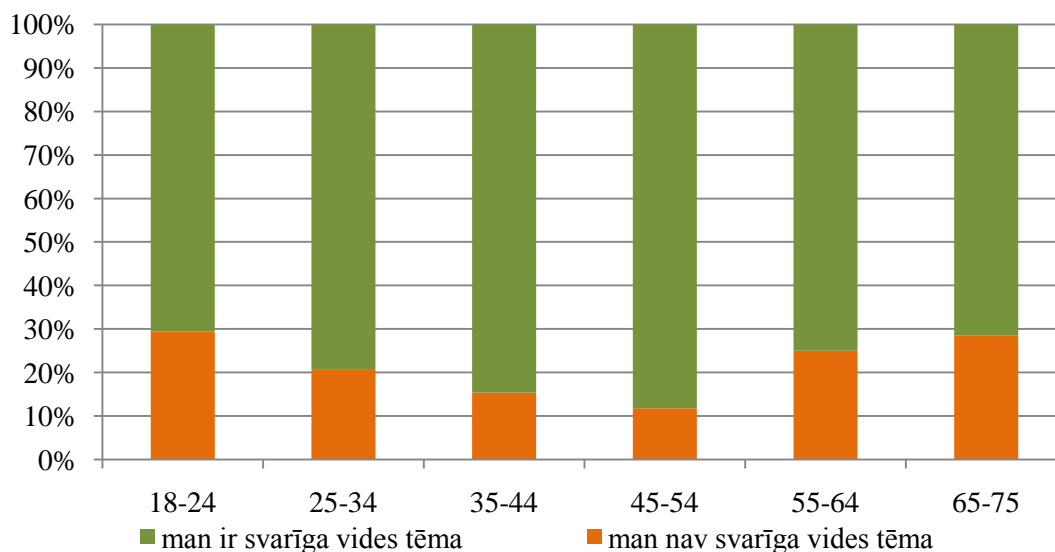
Lai atklātu korelāciju starp vides apziņu un pieminētiem kritērijiem, tika izvēlēts jautājums: „Cik personīgi Jums ir svarīga vides tēma?”. Kaut anketa tika piedāvātas piecas atbilžu kategorijas: „ļoti svarīga”, „svarīga”, „daļēji svarīga”, „nav tik svarīga”, „pavisam nav svarīga”; diagrammā atbildes tika apvienotas divas kategorijās: „svarīga” un „nav svarīga”.

Diagrammā (3.3.1.1. attēls) ir atspoguļota atbilžu korelācija atkarīga no dzimuma. Ir izteikta, bet neliela atšķirība starp vīriešu un sieviešu ieinteresētību vides jautājumos. Sievietes ir vairāk disponēti atzīmēt vides tēmu, kā personīgi svarīgu. Tas atbilst Šterna un līdzautoru (Stern et. al., 2005) rezultātiem, kuri tika skaidroti ar sieviešu tieksmi redzēt saiknes starp vidi un savām vērtībām, kas piemīt sievietēm vairāk nekā vīriešiem.

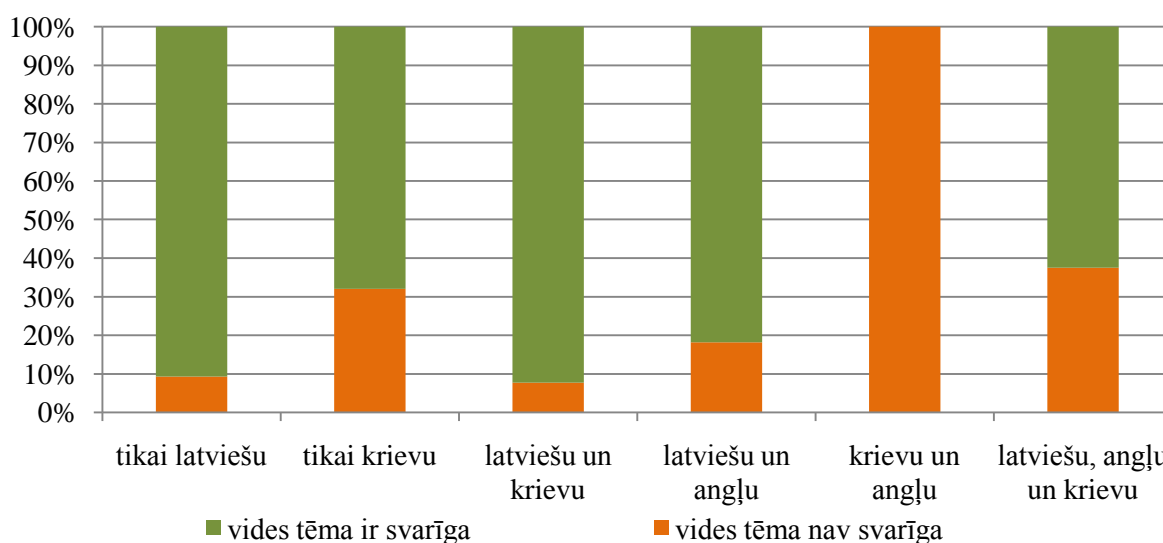
3.3.1.1. attēls. Atbilžu korelācija uz jautājumu „Cik Jums personīgi ir svarīga vides tēma ” atkarībā no dzimuma

Savukārt rezultātu atspoguļojums diagrammā (3.3.1.2. attēls) secina par vairāk izteikto vides apziņu vecumgrupās no 35 līdz 44 gadiem un no 45 līdz 54 gadiem, salīdzinot vides tēmas svarīgumu dažādās vecumgrupās.

3.3.1.2. attēls. Atbilžu korelācija uz jautājumu „Cik Jums personīgi ir svarīga vides tēma ” atkarībā no vecuma.

Kritēriji, saistīti ar valodas lietošanu, izriet no atbildēm uz aptaujas anketas jautājumu par valodu (valodām), kuras respondenti izmanto, lietojot medijus. Atbildes tika sakārtotas sešās kategorijās: „tikai latviešu”, „tikai krievu”, „latviešu un krievu”, „latviešu un angļu”, „krievu un angļu”, „latviešu, krievu un angļu”. Attiecīgi šīm kategorijām tika veidota diagramma (3.3.1.3.attēls) .

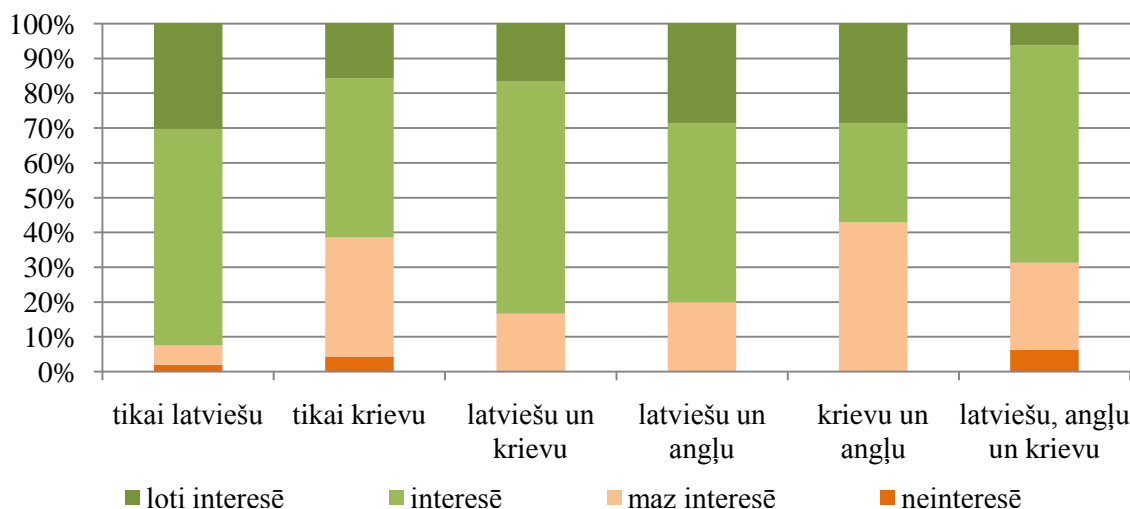
3.3.1.3. attēls. Atbilžu korelācija uz jautājumu „Cik Jums personīgi ir svarīga vides tēma ” atkarībā no vecuma.

Rezultāti demonstrē atšķirību starp ieinteresētības vides jautājumos līmeņiem cilvēkiem, kuri izmanto dažādas valodas informācijas saņemšanai. Visaugstākais intereses līmenis ir respondentiem, kuri izmanto tikai latviešu valodu (91%), lietojot medijus, kā arī tiem kuri lieto krievu un latviešu valodas (92%). Gandrīz tikpat augsts rādītājs ir respondentiem, kuri lieto latviešu un angļu valodas (82%). Respondentiem, kuri lieto tikai krievu valodu vai latviešu, krievu un angļu, ieinteresētības līmenis ir ievērojami mazāk, 68% un 62% attiecīgi. Savukārt starp 37 respondentiem, kuri izmanto tikai krievu un angļu valodu 100% nav ieinteresēti vides tēmā.

3.3.2. Informācijas saņemšanas valoda un respondentu intereses un vides apziņa

Lai pārbaudītu, vai ir izteiktas atšķirības starp respondentiem attiecībā pret valodu izmantošanu tika pārbaudītas atbildes uz citiem aptaujas jautājumiem.

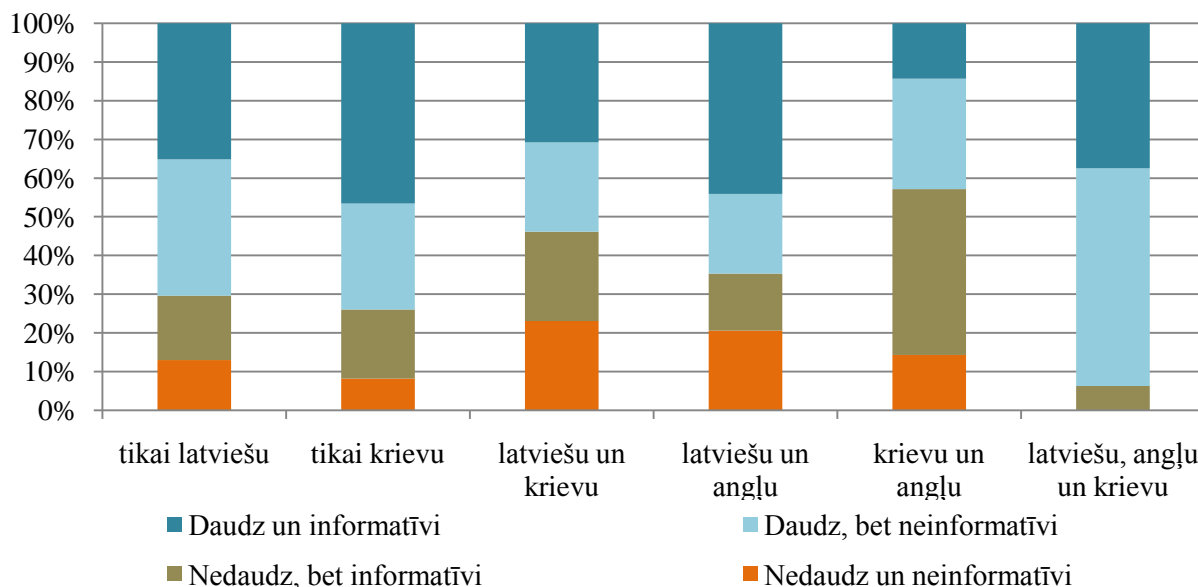
Respondenti novērtēja vides ziņas, salīdzinot to ar citām ziņu tēmām (3.3.1.3. attēls). Vides ziņas interesē ap 92% cilvēkiem, kuri lieto tikai latviešu valodu, saņemot informāciju no medijiem, un ap 80% un 82% no tiem, kas izmanto latviešu un krievu valodu, kā arī latviešu un angļu valodu attiecīgi. Ievērojami retāk ziņas par vidi interesēja respondentus, kuri lietojot medijus tikai krievu valodā un krievu un angļu valodās.

3.3.2.1. attēls. Atbilžu korelācija uz jautājumu „Kādā mērā Jūs interesē vides ziņas Jums pieejamos medijos” atkarībā no izmantojamajām valodām.

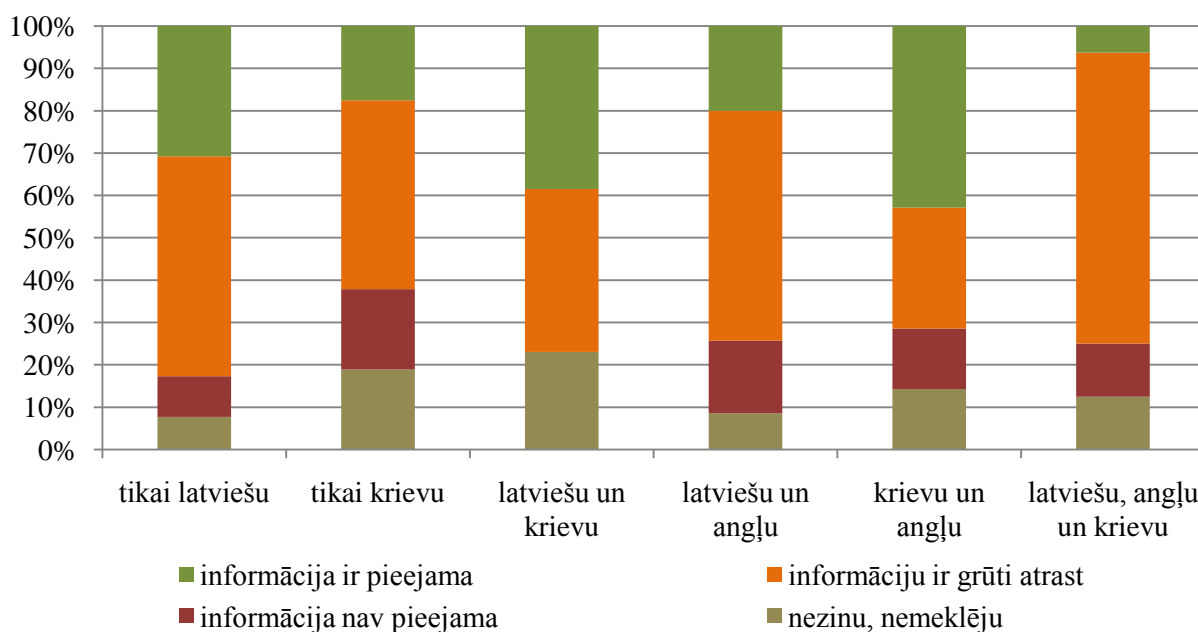
Respondenti novērtēja informācijas par vidi kvalitāti un tās pieejamību medijos. Tika atzīmēts līdzīgs apmierinātības ar vides informācijas daudzumu līmenis tiem, kas lieto medijus tikai latviešu valodā, vai tikai krievu valodā. Un tie, kas lieto medijus tikai krievu valodā, nedaudz vairāk apmierināti ar vides informāciju, kas ir pretrunā ar kontentanalīzes rezultātiem un kopējas situācijas analīzi. Lielākais neapmierinātības ar vides informācijas

pieejamību ir tiem kuri lieto medijus latviešu un krievu, vai latviešu un angļu valodās; viņi biežāk disponēti uzskatīt, ka vides informācija tiek atspoguļota nedaudz un neinformatīvi. Mediju lietotāji krievu un angļu valodā divreiz biežāk nekā citi novērtēja vides informācijas publiskošanu, kā retu, bet informatīvu. Respondentiem, kas lieto medijus latviešu, krievu un angļu valodā ir vislielākais apmierinātības līmenis ar vides informācijas daudzumu, bet diezgan kritiski tiek novērtēts tās informatīvumu.

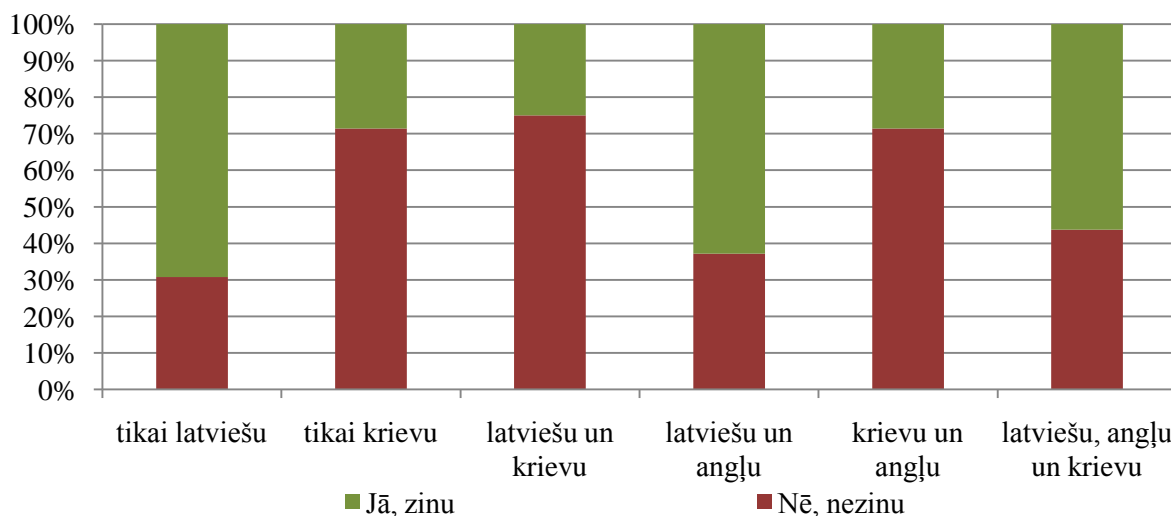
3.3.2.2. attēls. Atbilžu korelācija uz jautājumu „Kā tiek atspoguļota vides informācija Jums pieejamā presē” atkarībā no izmantojamajām valodām.

Nākamais jautājums skar informācijas par vides datiem pieejamību, meklējot to (Internetā, datubāzēs, bibliotēkās utt.) (3.2.3.3.attēls). Pārsvārā respondenti pārliecināti, ka informāciju ir grūti atrast, tas piemīt gan tiem kas lieto medijus trīs valodās (latviešu, krievu, angļu)(65%), gan tiem kas lieto tos angļu un latviešu valodās (55%), vai tikai latviešu valodā (52%). Ka informācija nav pieejama, pārliecināti 20% no tiem kas lieto medijus tikai krievu valodā, 18% – latviešu u angļu valodās, 15% – krievu un angļu valodās. Starp tiem, kas izmanto krievu un angļu valodas lietojot medijus 42% ir pārliecināti, ka informācija ir pieejami, latviešu un krievu valodās – 39%, tikai latviešu valodā – 30%.

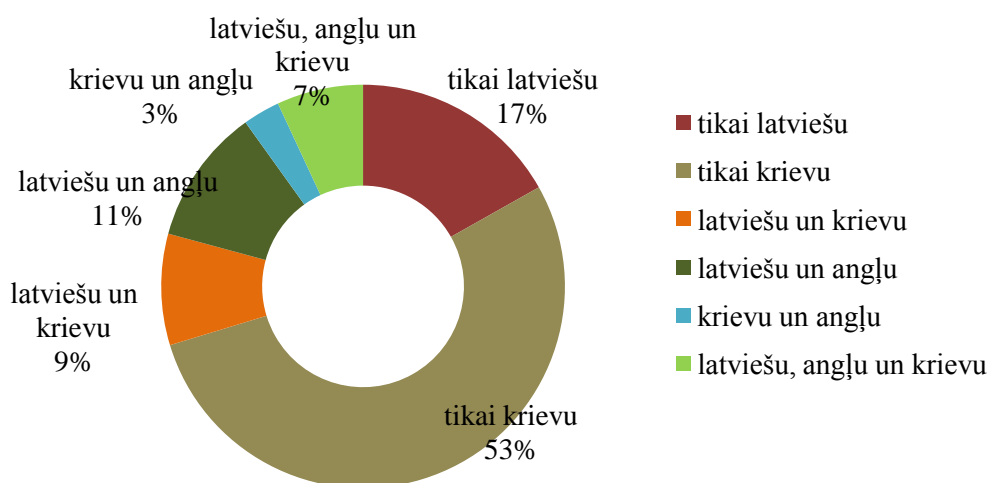
3.3.2.3. attēls. Atbilžu korelācija uz jautājumu „Kādā mērā ir pieejama vides informācija, ja Jūs to meklējat?” atkarībā no izmantojamajām valodām.

Nākamā diagramma atspoguļo, kādā mērā dažādu valodu lietotāji ir informēti par savām tiesībām uz informāciju par vidi un tiesībām ietekmēt lēmumu pieņemšanu vides politikas un plānošanas jautājumos. Visaugstākais savu tiesību apzināšanas līmenis ir respondenti, kuri lieto medijus tikai latviešu valodā (70%). Augsti rādītāji bija respondenti, kas izmanto vides komunikācijā latviešu un angļu valodas (62%), kā arī latviešu, angļu un krievu valodas (57%). Aptuveni vienādi augsts apzināšanas trūkums tika atklāts respondentiem, kuri saņemot informāciju par vidi, izmantoja tikai krievu valodu (28%), latviešu un krievu valodas (24%), krievu un angļu (28%) valodas.

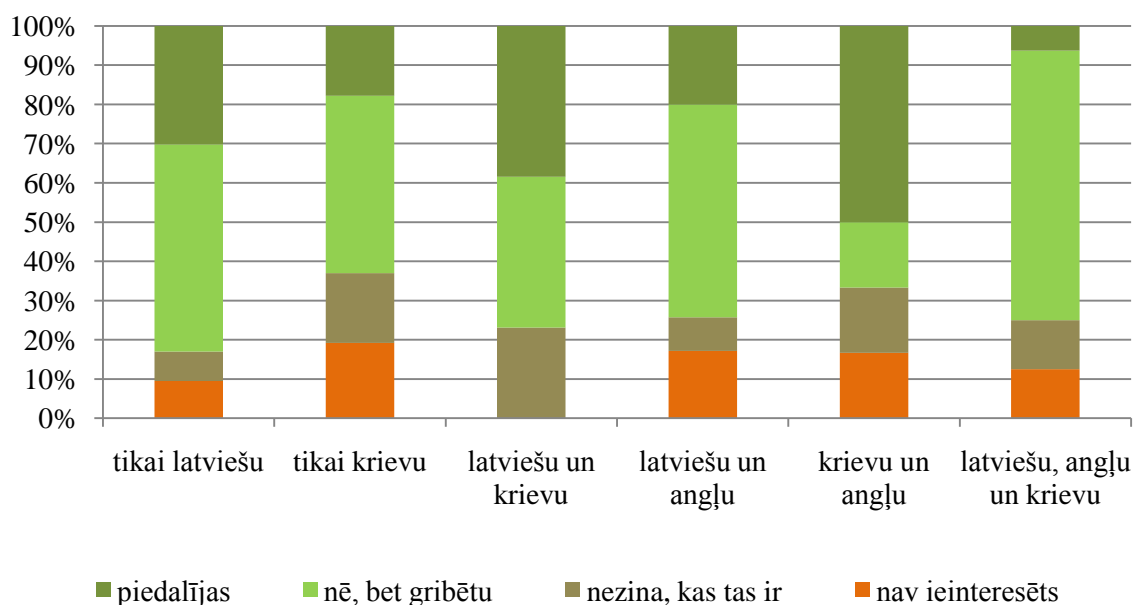
3.3.2.4. attēls. Atbilžu par savu tiesību uz vides informāciju korelācija atkarībā no izmantojamajām valodām.

Vides organizāciju atpazīstamība starp respondentiem tika pārbaudīta ar jautājumu: „Vai Jūs zināt kādas vides organizācijas Latvijā? Lūdzu, miniet nosaukumus”. 53% no visiem respondentiem nevarēja atbildēt uz šo jautājumu, norādot „nezinu”, vai atstājot svītru jautājuma laukumā. Diagramma (3.2.2.5.attēls) atspoguļo, ka starp tiem respondentiem, kas nevar nosaukt vides organizācijas Latvijā, 53% ir mediju lietotāji tikai krievu valodā, 17% - respondenti, kas lieto medijus tikai latviešu valodā, 11% - latviešu un angļu valodās, 9% - latviešu un krievu valodās, 7% - latviešu, krievu un angļu valodās, 3% - krievu un angļu valodās.

3.3.2.5. attēls. Respondentu informētības par vides organizācijām trūkums atkarībā no izmantojamās valodas.

Sabiedriskās apspriešanas pētījumam tiek novērtētas kā viena no iespējamām aktīvas pozīcijas un vides apziņas izpausmēm. Līdzdalības vides nozīmīgu projektu sabiedriskajās apspriešanās korelācija dažādās valodu grupās tika atspoguļota diagrammā (3.3.2.6. attēls). Kā piedalījušies sevi atzīmēja respondenti, kuri lieto medijus tikai latviešu valodā, latviešu un krievu valodā, krievu un angļu valodā. Vislielāko tieksmi piedalīties turpmāk izradīja respondenti, kas lieto medijus latviešu, angļu un krievu valodā, kā arī tie, kas izmanto tikai latviešu valodu, vai latviešu un angļu valodu. Vairāk nekā citas grupas mediju lietotāji latviešu un krievu valodās atzīmēja, ka viņi nezina, kas ir sabiedriskās apspriešanas. Ievērojamo intereses trūkumu izradīja respondenti no grupām, kuri lieto informāciju tikai krievu valodā, latviešu un angļu valodā, krievu un angļu valodā.

3.3.2.6. attēls. Respondentu piedalīšanās vides projektu sabiedriskajās apspriešanās

3.3.3. Grupu analīzes rezultātu apkopojums

Respondentiem, kas lieto medijus tikai latviešu valodā, vide ir ļoti svarīga, arī tika izteikta liela interese par vides ziņām, lietojot plašsaziņas līdzekļos. Viņi pārsvarā ir apmierināti ar vides informācijas apjomu medijos, bet vēlētos labāko informācijas saturu. Viņi ir pārliecināti, ka vides datus ir grūti atrast. Viņi zina par savu tiesību uz informāciju par vidi un tiesību ietekmēt lēmumu pieņemšanu vides politikas un plānošanas jautājumos, kā arī spēj atpazīt vides organizācijas Latvijā. Viņi aktīvi piedalās videi nozīmīgu projektu sabiedriskajās apspriešanās, un tie, kas nav vēl piedalījušies, izteica vēlmi piedalīties turpmāk.

Respondenti, kas lieto medijus tikai krievu valodā, arī atzīmēja vidi kā ļoti svarīgu sev, bet samērā mazāk nekā citi respondenti. Viņi nav tik ieinteresēti vides ziņās medijos un, vairāk nekā citi, ir pārliecināti, ka vides jautājumi tiek apspriesti plašsaziņas līdzekļos pietiekami daudz un informatīvi. Runājot par vides datu pieejamību, viņi biežāk nekā citi atzīt, ka nemeklēja šos datus, kā arī ir pārliecināti, ka šie dati nav pieejami. Pārsvarā viņi nezina par savu tiesību uz vides informāciju un tiesību ietekmēt lēmumu, saistīto ar vidi, pieņemšanu. Lielākā daļa no viņiem nevarēja nosaukt nevienu vides organizāciju Latvijā. Viņi nav aktīvi piedalījušies sabiedriskajās apspriešanās, bet daļa no viņiem gribētu to izdarīt turpmāk.

Mediju lietotāji latviešu un krievu valodā visbiežāk nekā citas grupas atzīmēja, ka vides tēma viņiem ir svarīga. Viņus interesē vides ziņas plašsaziņas līdzekļos, bet viņi vairāk nekā

citas grupas ir neapmierināti ar to kvalitāti un apjomu. Viņi ir pārliecināti, ka dati ir pieejami, bet tos ir grūti atrast. Arī viņi nezina par savām tiesībām uz vides informāciju un iespēju ietekmēt lēmumu pieņemšanu. Viņi spēj nosaukt vides organizācijas Latvijā un aktīvi piedalās sabiedriskajās apspriešanās. Informācijas trūkums izpaudās arī tajā, ka tieši šajā grupā ir visaugstākais rādītājs tiem, kas nezina: kas ir sabiedriskās apspriešanas.

Respondenti, kas lieto medijus latviešu un angļu valodā, atzīmē vides tēmu kā personīgi sev svarīgo retāk nekā tie, kas lieto informāciju tikai latviešu valodā un biežāk nekā tie, kas lieto to latviešu, angļu un krievu valodā. Viņi ir ieinteresēti vides ziņās plašsaziņas līdzekļos, un disponēti atzīmēt, ka vides informācija medijos ir informatīva un pietiekamā apjomā. Viņi ir pārliecināti, ka vides datus ir grūti atrast un daļēji tie nav pieejami. Viņi zina par savām tiesībām un pārsvarā var nosaukt vides organizācijas Latvijā. Viņi nav aktīvi piedalījušies sabiedriskajās apspriešanās, bet, iespējams, gribētu to darīt turpmāk.

Mediju lietotāji krievu un angļu valodā atzīt, ka vide viņiem nav svarīga. Viņi ir maz ieinteresēti vides ziņās, bet uzskaita, ka vides informācijas lietojamajos medijos ir nedaudz, bet tā ir diezgan informatīva. Viņi vairāk nekā citi ir pārliecināti, ka vides informācija ir pieejama, ja to meklēt patstāvīgi. Viņi pārsvarā nezina par savām tiesībām. Aptuveni puse no tiem var nosaukt vides organizācijas Latvijā. Viņi, biežāk nekā citas grupas, atzīmēja, ka ir aktīvi piedalījušies sabiedriskajās apspriešanās.

Respondenti, kas lieto izmanto informācijas kanālus latviešu, angļu un krievu valodā, atzīmēja, ka vide ir viņiem svarīga retāk, nekā tie, kas lieto medijus tikai krievu valodā, bet biežāk nekā tie, kas lieto tos krievu un angļu valodā. Viņi nav tik ieinteresēti vides ziņās medijos un uzskata, ka vides ziņu ir daudz, bet tie nav informatīvi, daudz biežāk nekā citi respondenti. Pārsvarā viņi ir pārliecināti, ka informāciju ir grūti atrast. Aptuveni puse no viņiem zina par savu tiesību uz vides informāciju un tiesību ietekmēt lēmumu, saistīto ar vidi, pieņemšanu. Viņi spēj nosaukt vides organizācijas Latvijā un vairāk nekā citi disponēti atzīmēt, kā vēlētos piedalīties sabiedriskajās apspriešanās.

3.4. Rezultātu apspriešana

3.4.1. Rezultātu apkopošana

Kontentanalīzes rezultāti demonstrēja izteikto atšķirību rakstu skaitā dienas laikrakstos latvieša valodā un dienas izdevumos krievu valodā. Šī atšķirība bija atzīmēta gan 2011., gan 2012.gadā. Tika novērota arī izteikta atšķirība starp mēnešiem, kas var būt saistīta ar dabiskām svārstībām – atsevišķu tematu aktualitātes pieaugumu un zaudējumu. Neatkarīgi no tā, var atzīmēt izteikto sezonālītāti, sākot no marta līdz oktobrim, publikācijas par vides tematiem parādījās biežāk.

Raksti par vidi pārsvarā ir veltīti vietējai situācijai un drīzāk atspoguļo vides stāvokli, nekā tautsaimniecības esošo slodzi un nepieciešamas rīcības valsts un iedzīvotāju līmenī, neatkarīgi no publikāciju valodas. Visbiežāk presē, kā vides komunikācijas aktori, figurē uzņēmumi un amatpersonas/valsts institūcijas un samērā reti zinātnieki. Diezgan reti vides jautājumu apspriešanā piedalās pašvaldības, kā vides komunikācijas dalībnieki, vides NVO un iedzīvotāji.

Rakstot par vides jautājumiem, būtiskāko laikrakstu žurnālisti bieži veido uztrauktu emocionālo fonu, kurš dažreiz aizvieto konkrēto informāciju. Vides temati ir aprakstīti nevienmērīgi un atkarīgi no ārējām interesēm, tos var sadalīt uz: politizētiem tematiem (klimata pārmaiņas, kodolenerģētika), komercializētiem tematiem (atjaunojamā enerģētika, atkritumi, mežsaimniecība, eko-inovācijas), daļēji komercializētiem tematiem (ūdens resursu pārvaldība, gaisa tīrības aizsardzība), „īstiem ekotematiem” (vides politika, vides apziņa, dabas aizsardzība).

Aptaujas rezultāti apstiprināja tēzi, ka jaunie mediji izspiež tradicionālus plašsaziņas līdzekļus (televīziju, radio, laikraksti). Ievērojama respondentu daļa ignorē tradicionālus medijus vai aizvieto tos ar Interneta versijām. Respondenti atzīmēja ļoti lielu interesi par zinātņi, cilvēkiem un notikumiem savā kopienā (vietas identitāte, uzmanība pret lokālām vajadzībām), vidi, veselību un pasaules ziņām, samērā mazāko interesi par nacionālo un pasaules politiku, ekonomiku un sportu un maz izteiktu interesi par slavenībām un modi.

Izlasei kopumā bija izteikta ļoti liela uzticība zinātniekiem un vides NVO. Vairāk nekā puse no respondentiem nezināja par savām tiesībām uz vides informāciju, un nevarēja nosaukt nevienu vides organizāciju Latvijā. Tas var liecināt par nepietiekamo dialogu un vides komunikācijas veikšanu no valsts iestāžu un NVO puses. Savukārt respondenti atzīmēja augsto ieinteresētību vides tematā, kā arī piekrita viedoklim, ka dabas resursi ir jāsaudzē, un šī pozīcija nav atkarīga no resursu nodrošināšanas. Starp vēlamām prioritārām tēmām valsts

vides politikā respondenti atzīmēja ūdens piesārņojumu mežsaimniecību un vides izglītību. Samērā mazāku respondentu atbalstu saņēma atjaunojamā enerģija, dabas aizsardzība, jauno ekotehnoloģiju attīstība, gaisa piesārņojums un toksiskie atkritumi. Viszemāk respondenti novērtēja klimata pārmaiņu tēmu.

Viena ceturtdaļa respondentu ir piedalījušies videi nozīmīgu projektu sabiedriskajās apspriešanās, un apmēram puse respondentu nav vēl piedalījušies, bet vēlētos piedalīties, kas varētu nozīmēt, ka viņiem trūkst informācijas, infrastruktūras, laika vai cita faktora. No faktoriem, kas ietekmē videi draudzīgu rīcību tomēr stiprāk ir ekonomiskais faktors, cilvēki cenšas samazināt patēriņu mājsaimniecībā pirmkārt taupīšanai. Neskatoties uz to, respondentiem ir daudzveidīga brīvprātīgo un videi draudzīgo rīcību prakse. Tikai 5% respondentu atbildēja, ka nedara neko no iepriekš minēta, un vide nav viņu prioritāte.

Tika konstatēta korelācija starp mediju lietošanas valodām un zināšanām par vides aspektiem. Tie, kas lieto medijus tikai krievu valodu, daudz sliktāk spēj izmantot savas tiesības un vides NVO resursus, nekā cilvēki, kuri informāciju lieto tikai latviešu valodā vai krievu un latviešu valodā. Tiek atzīmēts arī angļu, vai angļu un krievu valodu zināšanas efekts, kā vides apziņu vājinošs. Var izdarīt pieņēmumu, ka valodas izmantošana, lietojot medijus, ir identitātes faktors. Tas daļēji var paskaidrot, kāpēc bija izteiktas atšķirības vides apziņā starp dzimumiem un dažādām vecumgrupām (3.3.1.1. un 3.3.1.2. attēli). Sievietes ir vairāk piesaistītas pie ģimenes un tādējādi disponētas asociēt savu dzīvi ar valsti, tas attiecās arī uz vecumgrupu no 35 līdz 54 gadiem. Arī valodas izmantošanas faktors gan ietekmē, gan atspoguļo identitāti. Jo vairāk valodas pārzina un izmanto cilvēks informācijas saņemšanai, jo drīzāk viņš ir vērsts uz ārpusi, pievēršot uzmanību vairāk reģionālajiem un globālajiem notikumiem.

Savukārt ja cilvēkiem ir izteikta interese par vides tēmu, valodu zināšanas neapmierina pilnīgi vajadzības vides informācijā. Jo vairāk cilvēki ir ieinteresēti vides jautājumos, jo augstāk viņiem ir prasības pēc vides informācijas apjoma un kvalitātes.

Tika konstatēts, ka medijos krievu valodā trūkst skaidrojošo publikāciju par savstarpējo saikni starp dzīvesveidu un slodzi uz vidi, arī nav informācijas par vides NVO pasākumiem un iekļaušanas iespējamā aktivitātēs un citu iniciatīvās. Tādējādi nav skaidroti būtiskākie principi aktīvai rīcībai sabiedrības grupā: individuālas iniciatīvas svarīgums, izmaiņu varbūtība un piederības grupai sajūta (Ryden et. al., 2003). Attiecīgi var pateikt, ka krievu medijos nav veidojušies apstākļi, lai motivētu un atbalstītu cilvēkus rīkoties videi draudzīgi.

3.4.2. Likumsakarību trūkums, atkāpe no hipotēzes

Pētījuma beigās bija atklāta būtiska kļūda pētījuma dizainā, konkrēti darbību secībā, jo aptauja tika veikta pēc kontentanalīzes. Attiecīgi nebija skaidras korelācijas starp analizētajiem medijiem un tiem medijiem, kurus lietoja izlases kopums. No vienas puses tas izraisīja darba daļu nesaskaņotību, no citas puses arī šie novērojumi ir vērtīgi, jo dod pamatu tālākai izpētei. Handers atzīmē, kā vairākos pētījumos tiek atzīmētas vides jautājumu apgaismojuma presē svārstības, kā arī zaļo idejupopularitātes maksimumi un minimumi, bet skaidras saiknes starp šīm svārstībām neizdodas atklāt (Handers, 2008). Pieļaujam, ka kaut arī šajā pētījumā, šī saikne starp mediju izmantošanu un vides vērtībām palika neskaidra, vides komunikācija medijos veicina impulsu uzkrāšanās kultūras laukā, un pēc tam daļēji un netieši ietekmē vērtības, apziņu un uzvedību.

Kā atkāpi no hipotēzes var pieminēt to, ka darba sākumā tika plānots pētīt vides komunikācijas īpašības dažādās etniskās grupās; bet gala rezultātā tika analizētas kopsakarības starp vides apziņu un demogrāfiskiem rādītājiem (dzimums, vecums, izglītība), kā arī valodas izmantošanu. Pēc autores domām tas būtu pareizāk, jo situācijā, kad informācija ir atšķirīga dažādās mediju telpās, tieši valodas (valodu) lietošana noteic to, kādas ziņassauņem indivīds, ar kādiem kultūras mītiem viņš sastopas, cik viņš ir informēts par vides mediatoru darbību un iesaistīšanās iespējām. Tādējādi valoda, nevis piederība pie etniskās grupās, noteic vides informācijas pieejamību.

3.4.3. Rezultātu svarīgums un tālākās pētījuma attīstības

Šis pētījums varētu būt pamats jauniem pētījumiem, jo tas dod jaunu konkrētu informāciju par atšķirībām vides komunikācijas īstenošanā dažādos plašsaziņas līdzekļos, dažādās valodās, valsts un privatmedijos, ar dažādiem dalībniekiem.

Pētījumam ir nepietiekams aptaujas izlases apjoms, kas nedod iespēju vispārināt aptaujas rezultātus uz ģenerālkopu. Bet izejot no tā, ka darba rezultātiem piemīt novitāte, šo darbu var uztvert, kā pilotpētījumu. Savukārt pētījuma turpināšanai būtu ievērojami jāuzlabo pētījuma dizains un darbību secību: aptaujas veikšana → attiecīgo mediju pētīšana.

Tālākās pētījuma attīstības iespējas:

- vides komunikācijas īstenošanas un vides apziņas korelācijas pētīšana ar lielāko statistiski uzticamo izlases apjomu un ģeogrāfisko stratifikāciju;

- vides saziņas īstenošanaslokālos plašsaziņas līdzekļos (piemēram, vietējās avīzēs) pētīšana un to salīdzināšana ar būtiskākiem medijiem, kā arī vides problēmu uztveršanas pētīšanakopienās;
- retrospektīva būtiskāko mediju kontentanalīze vides komunikācijas kontekstā par ilgāku laika periodu;
- vides komunikācijas kontentanalīzes algoritma veidošana, aprobējot dažādus variantus, konsultējoties ar Latvijas un ārvalstu speciālistiem, iekļaujot rakstu par vides jautājumiem informatīvumu, vides komunikācijas funkciju īstenošanu (informēšana, izglītošana, organizēšana, kontrolēšana) un citus aspektus.

Pētījums var kļūt par iemeslu vides komunikācijas stratēģiju izstrādāšanai medijiem un NVO organizācijām.

Secinājumi

1. 1970. gadu sākumā ar starptautiskās vides politikas attīstību, sāk attīstīties izpratne, ka vides informācijai ir jābūt pieejamai un patiesai, ka jāveido dialogs ar sabiedrību. Vides komunikācija pati par sevi nav vides politikas prioritārais temats, bet tā ir obligāts nosacījums veiksmīgai vides politikas īstenošanai un vides standartu ieviešanai gan nozarēs, gan iedzīvotāju dzīves kvalitātē.
2. Latvijā tiesības uz vides informācijas pieejamību tika apstiprinātas vēl 1991. gadā un vēlāk nostiprinātas ar Orhūsas konvenciju ratificēšanu. Konvencijas principu ieviešana Latvijā tika apgrūtināta ar faktoru virkni, tādu, kā: amatpersonu un NVO darbību trūkums, iedzīvotāju tiesību apzināšanās trūkums.
3. Pirmie pētījumi vides komunikācijā parādījās tikai 1970.gados un 1990. gadu beigās tika noformēts pētījumu lauks, un tika veidotas pētnieku biedrības un asociācijas. Pētījumi vides komunikācijā tiek vērsti uz procesiem, kuri notiek vides informācijas atveidošanas ķēdē, un tās dalībniekiem; tiek novēroti gan kopēju likumsakarību, gan konkrēto notikumu kontekstā. Latvijas pētnieku darbi pamatā tiek vērsti uz pašvaldību darbību, kā lokālas vides komunikācijas īstenošanu.
4. Komunikācijas pētījumi apstiprina tēzi, ka jaunie mediji izspiež tradicionālos informācijas avotus, kas veicina turpmāko Latvijas sabiedrības segregāciju. Vides komunikācija Latvijas informatīvajā telpā notiek tikai valsts valodā un pārsvarā valsts informācijas kanālos. Tematisko mediju par vidi (raidījumi, žurnāli, ziņu lapas) krievu valodā praktiski nav.
5. ASV un Lielbritānijā veiktie pētījumi liecina, ka sabiedrībā var izdalīt grupas, saskaņā ar vides apziņu, vērtībām un videi draudzīgām rīcībām. Ievērojot to, ir iespējams novērst barjeras videi draudzīgai rīcībai. Pētījumi, kuri tika veikti Latvijā, arī ļauj atklāt iedzīvotāju grupas ar atšķirīgām vides vērtībām un noskaidrot esošās barjeras.
6. Tika noteikts, ka videi draudzīgu rīcību ietekmē iekšējo, ārējo un demogrāfisko faktoru virkne. Turklāt valoda, kā faktors, kurš noteic mediju un attiecīgi informāciju, agrāk vides komunikācijā nav ticis pētīts.
7. Preses latviešu un krievu valodā kontentanalīze parādīja, ka vides komunikācija latviešu valodā notiek veiksmīgāk skaitliskajā izteiksmē. Neatkarīgi no tā tika atzīmētas atšķirības publikāciju raksturā: sižetu lokalizācija, tematiskais diapazons, kultūras mītu

un arhetipu esība. Praktiski nav atšķirību vides komunikācijas dalībnieku sastāvā un emocionālajā informācijas pasniegšanā.

8. Aptaujas respondenti izrādīja diezgan augstu uzticības līmeni zinātniekiem un vides organizācijām, ieinteresētību vides tematos, vēlmi piedalīties videi nozīmīgo projektu sabiedriskajās apspriešanās. Turklāt tika atzīmēts sabiedrības informētības par svarīgiem aspektiem trūkums: tostarp zināšanas par savu tiesību uz vides informāciju un tiesību ietekmēt svarīgu lēmumu pieņemšanu, kā arī vides organizāciju atpazīstamība. Tas var liecināt par dialoga ar vides mediatoriem trūkumu.
9. Mediju izmantošana konkrētās valodas korelē ar ieinteresētību vides tematos, kompetenci par savām vides tiesībām un vides NVO darbību. Turklāt interese par vidi korelē ar neapmierinātību par vides informācijas kvalitāti.
10. Pētījums var kļūt par iemeslu turpmākiem pētījumiem šajā tēmā, kā arī būt par pamatu speciālo stratēģiju plašsaziņas līdzekļiem, NVO un citu vides mediatoru izstrādāšanai.

Pateicības

Acknowledgements

Lielas pateicības:

Atbalstītājam:

Eiropas Sociālais fonds

Darba vadītājam:

Prof. Māris Kļaviņš, Latvijas Universitāte

Konsultantiem un ekspertiem:

Prof. Inta Brikše, Latvijas Universitāte

Prof. Raimonds Ernšteins, Latvijas
Universitāte

Solvita Muceniece
Veselības ministrija

Normunds Kadiķis
Veselības ministrija

Jānis Rozītis, Pasaules Dabas Fonds

Pareizrakstības pārbaudītājam:

Sandra Ābele

Grateful acknowledgements to:

Donor:

European Social Fund

For scientific guidance:

Prof. Maris Klavins, Latvian University

For consultations and support:

Prof. Inta Brikse, Latvian University

Prof. Raimonds Ernšteins, Latvian University

Solvita Muceniece
Ministry of Health of the Republic of Latvia

Normunds Kadikis
Ministry of Health of the Republic of Latvia

Janis Rozitis, Latvian Office of World Wide
Fund for Nature

For proof-reading:

Sandra Abele

Izmantotā literatūra un avoti

Literatūra

- After Lisbon, the role of regional and local authorities in a new strategy for sustainable growth and better jobs. 2010. Brussel, Ecologic Institute.
- Aho, E., Cornu J., Georgiu L., Subira A. 2006. *Creating an Innovative Europe: Report of the Independent Expert Group on R&D and Innovation*. Sk. 17.03.2013. Pieejams http://ec.europa.eu/invest-in-research/action/2006_ahogroup_en.htm
- ANO 1998. *Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un pieeju tiesa varai vides jautājumiem*. Orhūsa. Vide Eiropai.
- Antilla, L. 2005. Climate of skepticism: US newspaper coverage of science of climate change. *Global Environmental Change-Human and Policy Dimensions*. 15(4), 338-352.
- Auzane B., Elere L. 2008. Sustainable Consumption in Latvia: Barriers and Consumer Attitude. Sk. 17.03.2013. Pieejams <http://www.latvija2030.lv/page/234>
- Barr, S., Gilg, A., Ford, N. 2003. 'Environmentalism' in Britain today - attitudes towards environmentalism. *Town and Country Planning*, 72 (7); 218-220.
- Boykoff, M., Roberts, J. 2007. Media Coverage of Climate Change: Current Trends, Strengths, Weaknesses. *UNDP Human development report*.
- Brikše, I. 2006. Informācijas vide: teorētiskās pieejas un skaidrojumi. Grāmatā: Brikše I. (red.) *Informācijas vide Latvijā: 21. gadsimta sākums*. 7.-42.
- Brikše, I. 2011. Vides komunikācija. Grāmatā: Puriņa, R. (red.) *Vides vadība*. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds. 177-198.
- Brizga, J. 2005. *Latvijas attīstības plāna ilgtspējīgas attīstības novērtējums*. Providus. Rīga.
- Budd, R., W., Thorp, R., K., Donohew, L. 1967. *Content Analysis of Communications*. New York, The Macmillian Company.
- Carter, N. 2007. *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy*. 2nd edn. New York, Cambridge University Press.
- Cox, J., R. 2010. Beyond Frames: Recovering the Strategic in Climate Communication *Environmental Communication*. 4(1), 122-133.
- Corbett J. B. 2006. *Communicating Nature: How We Create and Understand Environmental Messages*. Island Press: Washington, Covelo, London.
- Culley, M., Angeliq H. 2011. Participation, Power, and the Role of Community Psychology in Environmental Disputes: A Tale of Two Nuclear Cities. *Community Psychology*. 47, 410-426.
- D'Amato, A., Engel, K. 2001. *International Environmental Law Anthology*. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://anthonydamato.law.northwestern.edu/ILC-2001/Books.htm>
- Denisa, S. 2008. Klimata pārmaiņas TV ekrānā jeb "Izslēdziet televizoru!" In: Reire, G. (ed.) *Klimata pārmaiņas: izaicinājumi Latvijai starptautiskajā vidē*. Zinātne, Rīga, 198-217.
- DIENA 2012. Premjers aicina valsts un pašvaldību iestādes piedalīties Zemes stundā. Diena, 2012.gada 22.marts 15:03. Sk. 18.05.2013. Pieejams <http://www.diena.lv/latvija/zinas/premjers-aicina-valsts-un-pasvaldibu-iestades-piedalities-zemes-stunda-13999910>
- DIENA 2012. Sprūdzs ārvalstu uzņēmējiem prezentē vīziju par Latviju kā zaļāko valsti pasaulē. Diena, 2012.gada 6.decembris 18:45. Sk. 18.05.2013. Pieejams <http://www.diena.lv/latvija/zinas/sprudz-arvalstu-uznemejiem-prezente-viziju-par-latviju-ka-zalako-valsti-pasaule-13982212>
- Dunlap, R., Van Liere, K., Mertig, A., Jones, R. 2000. Measuring Endorsement of the New Ecological Paradigm: A Revised NEP Scale. *Journal of Social Issues*. (56). 425-442.
- EC 2010. *Lisabona stratēģijas novērtējuma dokuments*. Brīsele. Sk. 17.03.2013. Pieejams http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/lisbon_strategy_evaluation_lv.pdf

- EC 2012. Global Europe 2050. Sk. 17.03.2013. Pieejams: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/global-europe-2050-report_en.pdf
- EEA 1995. *Europe's Environment: The Dobbris Assessment*. Copenhagen, [etc]. EEA
- EEA 1998. *Environment in the European Union at the Turn of the Century*. Copenhagen, [etc]. EEA.
- EEA 2003. *The third Assessment*. Copenhagen, [etc]. EEA.
- EEA 2010. *The European environment – state and outlook 2010*. Copenhagen, [etc]. EEA
- EK 2011. *Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. Sestā Kopienas vides rīcības programma: galīgais novērtējums*. Brisele. EK.
- European Parliament. 2012. *European Parliament resolution on the review of the 6th Environment Action Programme and the setting of priorities for the 7th Environment Action Programme – A better environment for a better life (2011/2194(INI)) (2012) Brussels. European Parliament*.
- EVA, 2010. Vide Eiropā 2010 – stāvoklis un perspektīvas: Kopsavilkums. Eiropas Vides aģentūra, Kopenhāgena.
- Friedman, S., Egolf, B. 2005. Nanotechnology: Risks and the media. *IEEE Technology and Society Magazine*, 24(4), 5-11.
- FSC. 2011. Public Statement: Clarification on the Al-Jazeera program “Latvia’s Pulp Fiction”. FSC. 2011. gada 9. februāris. Sk. 26.05.2013. Pieejams: http://www.nepcon.net/files/resource_1/news/2011/2%20February/Statement%20on%20Al-Jazeera%20movie_9FEB11.pdf
- Handers, A. 2010. *Environment, Media and Communication*. Routledge, NY.
- Hardin, G. 1968. The Tragedy of the Commons. In: *Science, New Series*, Vol. 162, No. 3859 (Dec. 13, 1968), 1243-1248.
- Hendry J. 2010. *Communication and the Natural World*. Strata Publishing, Inc., State College (Pennsylvania).
- Holliman, R. 2004. Media coverage of cloning: A study of media content, production and reception. *Public Understanding of Science*, 13 107-130.
- Jans, J., Vedder H. 2008. *European Environmental Law*. Groningen, Europa Law Publishing.
- Johansson, B., Karlsson, Ch., Backman, M., Juusola, P. 2007. *The Lisbon Agenda, from 2000 to 2010*. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://www.infra.kth.se/cesis/documents/WP106.pdf>
- Jurevičs, P. 1966. Latviešu emocionālā attieksme pret rietumu kultūru. Grām.: Biezais H. (sast.) *Latviešu kultūra laikmetu maiņās*. Stockholm, Daugava. 7.-24.
- Jurin, R., Roush D., Danter J. 2010. *Environmental Communication: Skills and Principles for Natural Resource Managers, Scientists, and Engineers*. 2nd edn. Springer: Dordrecht, Heidelberg, London, New York.
- Kollmuss, A., Agyeman, Y. 2002. Mind the Gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*. 8(3), 239-260
- Lagzdiņa, E. 2010a. Environmental Communication Instruments For Environmental Policy Integration. *Scientific Journal of Riga Technical University*. 5, 56-64.
- Lagzdiņa, E. 2010b. *Vides komunikācija un vides politikas integrācija*. Rīga, REC Latvija.
- Lee, D. 1993. *Developing Effective Communications, Extension and Agricultural Information*. University of Missouri. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://extension.missouri.edu/publications/DisplayPub.aspx?P=CM109>
- Leiserowitz, A., Maibach, E., Roser-Renouf, C. 2009. *Global Warming's “Six Americas”: An audience segmentation*. New Haven, Yale University and George Mason University.
- Leiserowitz, A., Maibach, E., Roser-Renouf, C. 2010. *Global Warming's “Six Americas”: June 2010*. New Haven, Yale University and George Mason University.

- McCormick, J. 2001. *Environmental Policy in the European Union*. The European Series. Palgrave. 21.
- Meadows, D. H. et al. 1972. *The Limits to Growth*. Universe Books, New York.
- Meadows, D. H. et al. 2004. *The Limits to Growth: The 30-Year Update*. Chelsea Green Publishing, White River Junction (Vermont).
- Mellor, F. 2009. The Politics of Accuracy in Judging Global Warming Films. *Environmental Communication*. 3(2), 134-150.
- Milstein, T. 2009. Environmental communication theories. In Littlejohn S. and Foss K. (Eds.). *Encyclopedia of Communication Theory*. Thousand Oaks, CA Sage. 334-349.
- Milstein, T. 2012. Greening Communication. In Fassbinder, S.,D., Nocella, II, A.,J., Kahn, R. (Eds.). *Greening the Academy*. Rotterdam, Sense Publishers. 161-173.
- Nielsen, K., Kjærgaard, R. 2011. News Coverage of Climate Change in Nature News and ScienceNOW during 2007. *Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture*. 5(1), 25-44.
- Quimby, M., Angelique H.2011. Identifying Barriers and Catalysts to Fostering Pro-Environmental Behavior: Opportunities and Challenges for Community Psychology. *Community Psychology*. 47, 388-396.
- Reire, G. (red.). 2008. *Klimata pārmaiņas: izaicinājumi Latvijai starptautiskajā vidē*. Zinātne, Rīga.
- Rožukalne, A. 2011. *Slēptā reklāma Latvijas mediju saturā: cēloņi, redakciju stratēģijas un reklāmdevēju prakse (ziņojums monitoringa "Slēptās politiskās reklāmas pirms 2010.gada Saiemas vēlēšanām" ietvaros)*. Providus, Rīga.
- Ryden, L., Filho, W.L., Skubala, P., Kronlid, D. 2003. Behaviour and the Environment: Ethics, Education, and Lifestyle. In: Ryden L. (ed.) *Environmental Science. Understanding, protecting, and managing the environment in the Baltic Sea region*. The Baltic University Press, Uppsala, 630-661.
- SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. 2008. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija. Sk. 17.03.2013. Pieejams: http://www.latvija2030.lv/upload/lias_1redakcija_pilnv_final.pdf
- Stephens, J., Rand, G., Melnick, L. 2009. Wind Energy in US Media: A Comparative State-Level Analysis of a Critical Climate Change Mitigation Technology. *Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture*. 3 (2), 168-190.
- Stern, P., Dietz, T., Kalof, L. 2005. Value Orientations, Gender and Environmental Concern. In: Kalof L. and Satterfield T. (eds.) *Environmental Values*. Earthscan, London, 188-207.
- TNS Latvia. 2008. Latvijas mediju pētījumu gadagrāmata. TNS Latvia, Rīga.
- TNS Latvia. 2012. Latvijas mediju pētījumi gadagrāmata 2011/2012. TNS Latvia, Rīga.
- TNS Opinion & Social. 2008. *Special Eurobarometer 295. Attitudes of European Citizens Towards the Environment. Report*. Fieldwork: November-December 2007. TNS Opinion & Social, Brussels.
- TNS Opinion & Social. 2011. *Special Eurobarometer 365. Attitudes of European Citizens Towards the Environment. Provisional Summary*. Fieldwork: April-May 2011. TNS Opinion & Social, Brussels.
- Towards Sustainability: A European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development. 1993. *Official Journal of Environmental Communities*. 138/7.
- UAPME [S.a.] Environmental Issues and Policies Guidelines. (S.l.), UAPME.
- UN 1972. *Report of the United Nations Conference on the Human Environment*. United Nations publication, Stockholm. chap. I.
- UN 1987. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

- UN 1992a. *Agenda 21: programme of action for sustainable development* Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- UN 1992b. *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*. United Nations publication, Rio de Janeiro. vols. I-III.
- UNEP 2002. *Johannesburg Declaration on Sustainable Development*. <http://www.unescap.org/esd/environment/rio20/pages/Download/johannesburgdeclaration.pdf>
- UNEP 2010. *Medium-term Strategy 2010–2013*. [N.I.]
- UNEP.2012. GEO5. Before the Conference „Rio +20”. Progress Press, Valletta (Malta).
- UNEP. 2012. GEO5. Environment for the Future We Want. Progress Press, Valletta (Malta).
- UNEP 2012. *The Future We Want*. Rio.
- VARAM 1995. *Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai*. Rīga.
- VARAM 1998. *Vides aizsardzības politika Latvijā: gadsimtu miju sagaidot*. Rīga.
- VARAM 2002. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes*. Rīga.
- VARAM 2003. *Nacionālais vides politikas plāns*. Rīga.
- VARAM 2004. *Orhūsas konvencijas ieviešanas nacionālais ziņojums*. Rīga.
- VARAM 2006. *Nacionālais attīstības plāns*. Rīga.
- VARAM 2007. *Orhūsas konvencijas ieviešanas nacionālais ziņojums*. Rīga.
- VARAM 2009a. *Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskats vides politikas pamatnostādņu 2009. – 2015. gadam projektam*. Sk. 17.03.2013. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/files/text/dokumenti/VIDMPamn_180609-VP.pdf
- VARAM 2009b. *Vides politikas pamatnostādņēs (2009.-2015.)*. Rīga.
- Veinberga, S. 2010. *Mediju misija. Preses attīstības tendences Latvijā pēc valsts neatkarības atjaunošanas (1990-2010)*. Rīga, Zvaigzne ABC.
- Volkovs, V.2010 b. Kultūras autonomija un krievi Latvijā (1918-1940). Grāmatā: Cimdiņa, A. un Hanovs, D. (sast.) *Latvija un latviskums: Nācija un valsts idejās, tēlos un simbolos*. [S.I.], Zinātne. 154-175.
- Webb, T., Bengston, D., Fan, D. 2011. Forest Value Orientations in Australia: An Application of Computer Content Analysis. *Environmental Management*. 41 (1), 52-63.
- World Bank. 1993. *Environmental Action Plan for Central and Eastern Europe. Setting Priorities*. Lucerne [etc]. The World Bank.
- Zagorovska, K., Šudņevs, P. 2005. Grāmatā: Brikše, I. (red.) *Informācijas vide Latvijā: 21. gadsimta sākums*. 167.-176.
- Zaļoksnis, J. 2011. Starptautiskā sadarbība vides aizsardzība un ilgtspējīga attīstība. Grāmatā: Puriņa, R. (red.) *Vides vadība*. Rīga, LU Akadēmiskais apgāds.
- Высторобец, Е.А. 2006. *Экологическое право. Мотивации в международном сотрудничестве*. Наука, Москва.
- Гусев, А.А. 2007. Основные направления и этапы формирования экологической политики Европейского Союза. Высшая Школа Экономики. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://www.wpec.ru/text/200704171418.htm>
- Гусев, А.А. 2012. Экологическая политика Европейского союза в контексте концепции устойчивого развития. *Обозреватель-Observer*. 4(267), 89-100.
- Захарова, О.А. 2008. *Природа и культура. Экологические коммуникации в социокультурном пространстве*. М., Лесная страна.
- Иванченко, Д.А. [S.a.] Информационная энтропия в современном социальном пространстве. *IV Всероссийский социологический конгресс. Социология в системе научного управления обществом. Сборник тезисов*. Sk. 17.03.2013. Pieejams: http://all-russia-sc.ru/netcat_files/File/Part41.pdf
- Леонтович, О.А. 2011. *Методы коммуникативных исследований*. М., Гнозис.
- Лотман, Ю. 1992. *Культура и взрыв*. М.
- Почепцов, Г. 2001. *Теория коммуникации*. М., "Рефл-бук".

- Ревич, Б.А. 2001. *Загрязнение окружающей среды и здоровье населения. Введение в экологическую эпидемиологию*. Издательство МНЭПУ, Москва.
- Халий, И.А.(ред.) 2006. *Институционализация экологической политики в России: социальные практики, стратегия государства, управленческие решения*. М., Институт социологии РАН.

Nepublicētie materiāli

- Ābelniece, S. 2011. *Piekrastes pašvaldības klimata pārmaiņu komunikācija: mērķgrupu sadarbības princips: maģistra darbs*. Rīga, LU Ekonomikas fakultāte, Latvijas Universitāte.
- Brizga, J. 2012. *Ilgtspējīga patēriņa pārvaldība Latvijā: pārvaldības instrumenti, sadarbības tīkli un indikatori promocijas darba kopsavilkums: promocijas darbs*. Rīga, LU Ekonomikas fakultāte, Latvijas Universitāte.
- Ernšteins, R. 2013. *Intervija*. Rīga, 21. februārī.
- Petrāne, L. 2007. *Vides žurnālistikas attīstības vadlīnijas Latvijā: maģistra darbs*. Rīga, LU Ekonomikas fakultāte, Latvijas Universitāte.

- Иванова, Е. *Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов)*. Автореф. дис. кандидата филологических наук. Челябинск.
- Подлесная, М.,А. 2006. *Социально-регуляторные функции СМИ в условиях формирования государственной экологической политики*. Автореф. дис. кандидата социологических наук. М.

Interneta saites

- European Environment Agency. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://www.eea.europa.eu/>
- European Union law. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>
- Public Opinion Analysis sector of the European Commission. Sk. 17.03.2013. Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
- LR oficiālais tiesību aktu vortāls. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/index.php>
- LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Sk. 17.03.2013. Pieejams <http://www.varam.gov.lv/lat/>
- LR Zemkopības ministrija. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://www.zm.gov.lv/>
- LZA Akadēmiskā terminu datubāze. Sk. 17.03.2013. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php>

Pielikumi

Aptaujas anketa par vides informācijas pieejamību Latvijā

Cienījamais anketas aizpildītāj! Lūdzu Jūs piedalīties aptaujā, kuru veic Latvijas Universitātes maģistra studiju programmas „Vides zinātne” 2. kursa studente Jūlija Tereščenko. Aptaujas rezultāti tiks izmantoti maģistra darbā „Vides komunikācijas raksturs Latvijas informatīvajā telpā”. Aptaujas mērķis ir noskaidrot iedzīvotāju viedokli par vides informāciju pieejamību dažādos informācijas kanālos Latvijā, kā arī ieinteresētību tajā. Aptauja ir anonīma. Pētījumā iegūtie dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā.

1. Demogrāfiskie rādītāji

Dzimums

Sieviešu; Vīriešu

Vecums

18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-74, 75 un vairāk

Izglītība

- Nepabeigtā vidēja izglītība
- Vidēja izglītība
- Nepabeigtā augstākā izglītība
- Augstāka izglītība
- Zinātniskais grāds

2. Kādā valodā Jūs biežāk lietojāt informāciju? _____

3. Kādās valodās Jūs viegli uztverat informāciju? _____

4. Kādus mediju resursus Jūs visbiežāk lietojat, lai uzzinātu jaunākās ziņas pasaulē un Latvijā? Lūdzu, miniet nosaukumus.

a) Prese

i) _____, ii) _____, iii) _____,

b) Internet-mediji

i) _____, ii) _____, iii) _____,

c) Televīzija

i) _____, ii) _____, iii) _____,

d) Radio

i) _____, ii) _____, iii) _____,

5. Kā, jūsuaprāt, tiek atspoguļota vides informācija Jūsu iepriekš minētos medijos?

- Daudz un informatīvi
- Daudz, bet nav informatīvi
- Nedaudz, bet informatīvi
- Nedaudz un nav informatīvi

6. Kam Jūs vairāk ticat, saņemot informāciju par vides problēmām?

- a) Zinātnieki
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- b) Vides organizācijas
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- c) Ģimene un draugi
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- d) Valsts prezidents
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- e) Ziņu reportieri, žurnālisti
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- f) Garīgā persona
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- g) Būtiskākie ziņu mediji
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu
- h) Korporācijas
 - Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņēmu ar šaubām; Pavisam neticu

7. Lūdzu, atzīmējiet viedokli, kuram Jūs piekritāt.

- Latvijā ir daudz dabas resursu, un tie ir jāsaudzē un jāizmanto taupīgi un prātīgi.
- Latvijā ir daudz dabas resursu, un tie, pirmkārt, jāizmanto ekonomiskai izaugsmei.
- Latvijā ir samēram maz dabas resursu, un tie ir jāsaudzē un jāizmanto taupīgi un prātīgi.
- Latvijā ir samēram maz dabas resursu, un tie, pirmkārt, jāizmanto ekonomiskai izaugsmei.

8. Kā Jums šķiet, kuri vides temati no zemāk minētā saraksta vajadzētu kļūt prioritārām Latvijas vides politikā?

- Ūdens piesārņojums
- Klimata pārmaiņas
- Toksiskie atkritumi
- Gaisa piesārņojums
- Atjaunojamā enerģija
- Mežsaimniecība,
- Dabas aizsardzība,
- Jauno ekotehnoloģiju attīstība
- Vides izglītība un vides apziņa

9. Cik svarīgi Jums personīgi ir vides temati?

- Loti svarīgi
- Svarīgi
- Daļēji svarīgi
- Nav tik svarīgi
- Pavisam nav svarīgi

10. Vai kādreiz Jūs piedalījāties vides projektu sabiedriskajās apspriešanās?
- Jā, piedalījos
 - Ne, bet gribētu
 - Ne, man tas neinteresē
 - Nezinu ko tas nozīmē
11. Vai Jums gadījās meklēt vides datus/informāciju par vides politiku/ citu vides informāciju? Cik veiksmīgs bija šis process?
- Informācija ir viegli atrodama un brīvi pieejama
 - Informācija ir grūti atrodama
 - Informācija nav brīvi pieejama
 - Nezinu, nemeklēju
12. Kādas vides organizācijas Latvijā Jums ir pazīstamas?
13. Vai Jūs zināt, ka Jums ir tiesība uz brīvi pieejamu vides informāciju un tiesība ietekmēt lēmumu pieņemšanu vides politikas jautājumos?
- Jā Nē
14. Vai Jūs rīkojaties kaut kādā veidā videi draudzīgi?
- Cenšos samazināt patēriņu
 - Cenšos lietot vietēju pārtiku un/vai ar ekomarkējumu
 - Cenšos šķirot atkritumus, pārveidot un vēlreiz lietot vecas lietas.
 - Pēc iespējas braucu ar riteni vai ar sabiedrisko transportu
 - Cenšos samazināt elektrības, ūdens un gāzes patēriņu, pirmkārt taupīšanas dēļ
 - Nedaru neko pieminēto, vide nav manās prioritātēs
 - Cits _____
15. Kādi ziņu temati interesē Jūs visvairāk, lietojot mediju resursus?
- a) Laika ziņas
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- b) Nacionālā politika
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- c) Starptautiskā politika
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- d) Sports
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- e) Pasaules ziņas
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- f) Veselība
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- g) Ekonomika un komercdarbība
- Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē

- h) Cilvēki un notikumi Jūsu kopienā
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- i) Vide
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- j) Zinātne un tehnoloģijas
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- k) Slavenības
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- l) Mode
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē

Aptaujas anketa par vides informācijas pieejamību Latvijā

Cienījamais anketas aizpildītāj! Lūdzu Jūs piedalīties aptaujā, kuru veic Latvijas Universitātes maģistra studiju programmas „Vides zinātne” 2. kursa studente Jūlija Tereščenko. Aptaujas rezultāti tiks izmantoti maģistra darbā „Vides komunikācijas raksturs Latvijas informatīvajā telpā”. Aptaujas mērķis ir noskaidrot iedzīvotāju viedokli par vides informāciju pieejamību dažādos informācijas kanālos Latvijā, kā arī ieinteresētību tajā. Aptauja ir anonīma. Pētījumā iegūtie dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā.

1. Demogrāfiskie rādītāji

Dzimums

Sieviešu; Vīriešu

Vecums

18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-74, 75 un vairāk

Izglītība

- Nepabeigtā vidēja izglītība
 Vidēja izglītība
 Nepabeigtā augstākā izglītība
 Augstāka izglītība
 Zinātniskais grāds

2. Kādā valodā Jūs biežāk lietojāt informāciju? krievu, latviešu

3. Kādās valodās Jūs viegli uztverat informāciju? krievu, latviešu,
 angļu

4. Kādus mediju resursus Jūs visbiežāk lietojat, lai uzzinātu jaunākās ziņas pasaulē un Latvijā? Lūdzu, miniet nosaukumus.

a) Prese

i) Kas jauns , ii) Mē Latvija , iii) _____.

b) Īnternet-mediji

i) Delfi , ii) Mixnews , iii) apollo .

c) Televīzija

i) 1. Balt. kr. , ii) TV3 , iii) PTP .

d) Radio

i) SWH+ , ii) _____, iii) _____.

5. Kā, jūsu prātā, tiek atspoguļota vides informācija Jūsu iepriekš minētos medijos?

- Daudz un informatīvi
- Daudz, bet nav informatīvi
- Nedaudz, bet informatīvi
- Nedaudz un nav informatīvi

6. Kam Jūs vairāk ticat, saņemot informāciju par vides problēmām?

a) Zinātnieki

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

b) Vides organizācijas

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

c) Ģimene un draugi

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

d) Valsts prezidents

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

e) Ziņu reportieri, žurnālisti

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

f) Garīgā persona

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

g) Būtiskākie ziņu mediji

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

h) Korporācijas

- Noteikti ticu; Drīzāk ticu; Pieņemu ar šaubām; Pavisam neticu

7. Lūdzu, atzīmējiet viedokli, kuram Jūs piekritāt.

- Latvijā ir daudz dabas resursu, un tie ir jāsaudzē un jāizmanto taupīgi un prātīgi.
- Latvijā ir daudz dabas resursu, un tie, pirmkārt, jāizmanto ekonomiskai izaugsmei.
- Latvijā ir samēram maz dabas resursu, un tie ir jāsaudzē un jāizmanto taupīgi un prātīgi.
- Latvijā ir samēram maz dabas resursu, un tie, pirmkārt, jāizmanto ekonomiskai izaugsmei.

8. Kā Jums šķiet, kuri vides temati no zemāk minētā saraksta vajadzētu kļūt prioritārām Latvijas vides politikā?

- Ūdens piesārņojums
- Klimata pārmaiņas
- Toksiskie atkritumi
- Gaisa piesārņojums
- Atjaunojamā enerģija
- Mežsaimniecība.
- Dabas aizsardzība.
- Jauno ekotehnoloģiju attīstība
- Vides izglītība un vides apziņa

9. Cik svarīgi Jums personīgi ir vides temati?

- Loti svarīgi
- Svarīgi
- Daļēji svarīgi
- Nav tik svarīgi
- Pavisam nav svarīgi

10. Vai kādreiz Jūs piedalījāties vides projektu sabiedriskajās apspriešanās?

- Jā, piedalījos
- Nē, bet gribētu
- Ne, man tas neinteresē
- Nezinu ko tas nozīmē

11. Vai Jums gadījās meklēt vides datus/informāciju par vides politiku/ citu vides informāciju? Cik veiksmīgs bija šis process?

- Informācija ir viegli atrodama un brīvi pieejama
- Informācija ir grūti atrodama
- Informācija nav brīvi pieejama
- Nezinu, nemeklēju

12. Kādas vides organizācijas Latvijā Jums ir pazīstamas? *nezinu*

13. Vai Jūs zināt, ka Jums ir tiesība uz brīvi pieejamu vides informāciju un tiesība ietekmēt lēmumu pieņemšanu vides politikas jautājumos?

- Jā
- Nē

14. Vai Jūs rīkojaties kaut kādā veidā videi draudzīgi?

- Cenšos samazināt patēriņu
- Cenšos lietot vietēju pārtiku un/vai ar ekomarķējumu
- Cenšos šķirot atkritumus, pārveidot un vēlreiz lietot vecas lietas.
- Pēc iespējas braucu ar riteni vai ar sabiedrisko transportu
- Cenšos samazināt elektrības, ūdens un gāzes patēriņu, pirmkārt taupīšanas dēļ
- Nedaru neko pieminēto, vide nav manās prioritātēs
- Cits _____

15. Kādi ziņu temati interesē Jūs visvairāk, lietojot mediju resursus?

- a) Laika ziņas
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- b) Nacionālā politika
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- c) Starptautiskā politika
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- d) Sports
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- e) Pasaules ziņas
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- f) Veselība
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- g) Ekonomika un komercdarbība
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- h) Cilvēki un notikumi Jūsu kopienā
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- i) Vide
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- j) Zinātne un tehnoloģijas
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- k) Slavenības
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē
- l) Mode
 - Ļoti interesē; Interesē; Mazliet interesē; Pavisam neinteresē

Pētījuma materiāli bija prezentēti divās konferencēs: ar stenda ziņojumu LU 70. konferences sekcijā „Vides aktuālās problēmas” 2012.gada 31.janvārī, ar referāta ziņojumu Komunikācijas zinātnes sekcijā LU Sociālo zinātņu fakultātē 2012.gada 7.februārī, kā arī tika publicētas tēzes LU ĢZZF tēžu krājumā 2011. gadā un 2. Starptautiskās studentu LU SZF konferences IDENTITĀTE: PERSONĪGĀ, LOKĀLĀ, GLOBĀLĀ tēžu krājumā 2013. gadā.

Maģistra darbs „Vides komunikācijas raksturs Latvijas informatīvajā telpā” izstrādāts LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Jūlija Tereščenko

_____ paraksts

_____ datums

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Zinātniskais vadītājs Prof., Dr.habil.ķīm.Māris Kļaviņš

_____ paraksts

_____ datums

Recenzents: Prof., Dr. h. ped. Raimonds Ernšteins

_____ paraksts

_____ datums

Darbs iesniegts Vides zinātnes nodaļas lietvedībā

Nodaļas lietvede

_____ paraksts

_____ datums

Noslēguma darba aizstāvēšanas rezultāti:

Maģistra darba aizstāvēts akadēmisko studiju gala pārbaudījumu komisijas sēdē

.....
gads, datums, mēnesis

protokola nr.

vērtējums

Sekretāre Inese Silamiķe

_____ paraksts

_____ datums